

ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE

Ziemia krakowska, mająca doskonałe tereny turystyczno-rekreacyjne i liczne zabudki, należy do najbardziej atrakcyjnych regionów kraju. Na 5% obszaru Polski, zamieszkałym przez 8,5% ludności kraju, znajduje się 14% całej noclegowej bazy turystycznej, z której korzysta ok. 24% uczestników krajowego ruchu turystycznego. W latach sześćdziesiątych ruch turystyczny w regionie krakowskim wzrósł trzykrotnie.

Przewiduje się, że w 1972 r. na ziemi krakowskiej będzie przybywało ok. 14 mln turystów, z czego 3,1 mln — skorzysta z wycieczek i 4,8 mln — z wypoczynku po pracy.

Turystyka stanowi więc dla regionu krakowskiego jedną z ważnych gałęzi gospodarki, przyspieszającą ogólny rozwój ekonomiczny i przyczyniającą się do wzrostu stopy życiowej ludności.

Cechą charakterystyczną zagospodarowania turystycznego ziemi krakowskiej jest

duża koncentracja bazy turystycznej w kilku ośrodkach. Ponad 90% turystyki pobytowej w województwie krakowskim skupia się w Krakowie, Zakopanem oraz powiatach: Nowy Sącz, Nowy Targ, Limanowa, Sucha Beskidzka, Żywiec i Myślenice.

Równocześnie na terenie województwa znajduje się wiele miejscowości o znakomitych walorach krajoznawczych i wypoczynkowych mających stosunkowo dobrą bazę turystyczną, które jednak są turystycznie wykorzystywane w stopniu niezadowalającym. Przeprowadzone ostatnio badania bazy turystycznej województwa wykazały, że ponad 360 miejscowości w województwie, zamieszkałych przez blisko 40% ludności województwa, można zaliczyć do turystycznych ze względu na walory przyrodnicze, krajobrazowe itd. Oznacza to, że prawie połowa ludności województwa może osiągać bezpośrednie korzyści ekonomiczne z turystyki — znaj-

Bar Szalas przy drodze z Nowego do Starego Sącza. Fot. CAF Piotrowski

dując zatrudnienie w różnego rodzaju usługach turystycznych. Stale rosnący popyt na usługi turystyczne zmusza odpowiednie placówki i przedsiębiorstwa oraz władze terenowe do zapewnienia właściwego poziomu ilościowego i jakościowego tych usług. Z tego względu w programach rozwojowych regionu krakowskiego nadano turystyce wysoką rangę. Jej rozwój znajduje się w centrum zainteresowania władz politycznych i gospodarczych regionu.

*

Woj. opolskie systematycznie wzbogaca swą bazę wypoczynkowo-turystyczną. Korzystają z niej zarówno mieszkańcy tego regionu, jak i turyści odwiedzający licznie jego piękne zakątki. Aktualnie realizuje się tutaj inwestycje turystyczne kosztem ponad 80 mln zł, z tego prawie połowę w czynach społecznych załóg zakładów pracy i mieszkańców kilku powiatów.

Do najpoważniejszych inwestycji należy rozbudowa powiatowych ośrodków w Bąkowie (pow. kluczborski), Januszkowicach (pow. koźlewski) i Kościerzycach (pow. brzeski). Ośrodki te mimo intensywnej rozbudowy są czynne i stwarzają tysiącom turystów możliwość dobrego wypoczynku. W 1972 r. przystąpiono do budowy nowego ośrodka wypoczynku świątecznego w Dobrej (pow. krapkowicki). Ma być on ukończony w 1975 r. Koszt tej inwestycji wyniesie ok. 13 mln zł.

*

W miejscowości Szczedrzyk nad Jeziorem Turawskim powstaje ośrodek turystyczno-wypoczynkowy. Koszt budowy wyniesie 2,2 mln zł. W pierwszej etapie oddano do użytku camping złożony z dziesięciu domków. Nad tym samym jeziorem WOSTiW zagospodarowuje kosztem 1,7 mln zł piękną plażę, która została już udostępniona wypoczywającym.

Dzięki współpracy WKKFIT z Zarządem Lasów Państwowych w całym województwie urządzono przy trasach leśnych 300 zajątków dla samochodów, a także wydzielono w lasach ok. 90 miejsc biwakowych, w których można rozbić namioty i ustawić samochody.

Nad J. Otmuchowskim w Ściborzu, nyski POSTiW kosztem 1,35 mln zł, zagospodarowuje plażę. Będzie ona gotowa w 1973 r. W Glucholazach, w sąsiedztwie hotelu *Sudety*, przystąpiono do budowy kortów tenisowych, boiska do gier, placów zabaw, pias-

kownic, pawilonu sportowego, itp. Zakończenie tych prac, realizowanych kosztem ok. 1,4 mln zł, nastąpi w 1973 r.

W Opolu oddano do użytku nowy hotel *Olimpijski* o 104 miejscach noclegowych wraz z kawiarnią i restauracją, zaś w Suchym Borze pod Opolem dom wycieczkowy WOSTiW o 48 miejscach noclegowych wraz z restauracją. Ponadto staraniem WOSTiW, Wydziału Kultury WRN oraz Muzeum Śląska Opolskiego przygotowano i udostępniono turystom interesującą ekspozycję usytuowaną na wewnątrz zabytkowej wieży piastowskiej nad Odrą w Opolu.

*

W woj. zielonogórskim przywiązuje się szczególną wagę do obsługi wzrastającego systematycznie ruchu turystycznego. W ostatnim czasie wiele zrobiono w dziedzinie rozbudowy bazy turystycznej. M. in. w Rzepinie uruchomiono hotel, w Gubinie przeprowadza się remont hotelu, w położonym nad jeziorami Łagowie oddano do użytku zamek wraz z restauracją i kawiarnią, zaś w Słubicach nowy pawilon o 37 miejscach noclegowych.

Przygotowano 2550 miejsc w kwaterach prywatnych w miastach, miejscowościach i wsiach letniskowych. W trakcie budowy jest kilkanaście campingów o łącznej liczbie 6 tys. miejsc.

Turystom polskim, udającym się do NRD, Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego PTTK w Zielonej Górze zapewniło tanie noclegi (30 zł od osoby) w czterech schroniskach młodzieżowych, znajdujących się w promieniu 50 km od Berlina. Ze schronisk tych skorzystało już 80 zorganizowanych wycieczek z całego kraju.

Poprawie ulega stan techniczny dróg województwa. Na ukończeniu jest przebudowa trasy E—8 na 20-kilometrowym odcinku między Słubicami a Boczowem; kontynuuje się modernizację drogi ze Słubic do Kosztrzyna. Rozpoczęto remont dworca PKP w Rzepinie oraz dworców PKS w Gubinie i Słubicach.

Poprawiła się informacja turystyczna. Wydany został przewodnik po Ziemi Lubuskiej w języku polskim oraz informator w języku niemieckim. PTTK zorganizowało dla kilkudziesięciu przewodników specjalny kurs; coraz więcej przewodników włada obcymi językami.

*

Coraz więcej ośrodków rekreacyjno-wypoczynkowych powstaje w pięknych lasach nad brzegami rzek woj. kieleckiego. Ostat-

Nowoczesny ośrodek wypoczynkowy. Fot. CAF Moroz

nio otwarto nowy ośrodek w tysiącletniej Wiślicy (pow. buski), gdzie nad Nidą urządzono kąpielisko, wybudowano przystań i pomieszczenie dla placówek handlowych. W urządzaniu ośrodka pomagali pracownicy miejscowych zakładów pracy.

Wspólnym wysiłkiem zakładów pracy i mieszkańców w Steporowie (pow. Końskie) powstał zalew na rzece Czarnej. Zlokalizowano przy nim ośrodek sportów wodnych. Drugie kąpielisko w tym przemysłowym miasteczku powstało w pobliżu osiedla im. S. Żeromskiego.

*

Wiele ośrodków rekreacyjno-wypoczynkowych buduje się nad jeziorami woj. lubelskiego. Coraz lepiej zagospodarowane są m. in. jeziora: Piaseczno, Łukcze i Rogoźno, gdzie powstały ośrodki wczasowe pracowników Lubelskiej Fabryki Samochodów Ciężarowych oraz Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku. Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie staje się wielką bazą wypoczynkową dla dziesiątków tysięcy mieszkańców Lublina.

*

W pobliżu Częstochowy, w Kruszyńcu, znajduje się piękny XVIII-wieczny pałac, należący niegdyś do możnych rodów Denhoffów, Koniecpolskich, Lubomirskich. Ta późnorennesansowa perła polskiej architektury, znajduje się obecnie w kapitalnym remoncie, restauruje się komnaty pałacowe, odnawia zabytkowe portale, kominki i boazerie. Po zakończeniu prac obiekt będzie służył m. in. jako dom pracy twórczej pisarzom, kompozytorom i malarzom. Urządził się tu również stylowy hotel turystyczny.

*

Trwałym śladem udziału zakładów pracy w zagospodarowaniu dolnośląskiego miasteczka Lubań, będzie przekształcenie parku na Kamiennej Górze w ośrodek wypoczynku dla mieszkańców i turystów.

Do prac związanych z budową ośrodka przystąpiły załogi wszystkich zakładów pracy. Pracownicy służby drogowej społecznie wyasfaltują drogi spacerowe, załoga Zakładów Sprzętu Mechanicznego wykona wyciąg narciarski, pracownicy Lubańskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego — kort tenisowy zaś załoga Zakładów Napraw-

czych Taboru Kolejowego ogrozi pola namiotowe.

Pracownicy Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej uporządkują tereny zielone i uruchomią basen kąpielowy, a Zakłady Energetyczne oświetlą cały ośrodek.

W połowie 1972 r. rozpocznie się na Wiśle budowa wielkiego ośrodka rekreacyjno-sportowego dla hutników.

Ośrodek zlokalizowany został w Malince, w pięknej okolicy umożliwiającej doskonały wypoczynek w ciągu całego roku. Wybudowany tu zostanie wyciąg krzeselkowy na Zielony Kopiec (1140 m npm). W ośrodku będzie ok. 500 miejsc noclegowych.

W latach 1972—74 przewiduje się budowę 25 nowych hoteli komunalnych dysponujących 5 tys. łóżek. Nakłady na inwestycje hotelowe w bieżącej pięcioletce mają wynieść 1600 mln zł a więc dwukrotnie więcej niż w ostatniej pięcioletce. Nowe hotele otrzymają przede wszystkim miasta o dużym nasileniu ruchu turystycznego: Koszalin, Tarnów, Legnica, Wałcz. Ostatnią oddany został do użytku nowy hotel w Rzeszowie. W końcu 1972 r. gotowe będą również hotele w Bydgoszczy, Kluczborku i w Głogowie. Budowane są obecnie również hotele w Łodzi i Łądku Zdroju. Obecnie hotele miejskie dysponują 30 tys. łóżek w pokojach prywatnych, co stanowi dość poważne uzupełnienie szczupłej bazy hotelowej.

W Puławach przekazany został do użytku nowy motel zbudowany i wyposażony przez Polski Związek Motorowy kosztem 17 mln zł. W jedno- i dwuosobowych pokojach są miejsca dla 30 turystów. Czynne są też: bar, kawiarnia i stacja obsługi samochodów.

W Myszyńcu (pow. ostrołęcki) przekazano do użytku nowy obiekt turystyczny — tzw. *zajazd kurpiowski*. Nowocześnie urządzone i wyposażone zajazd składa się z części hotelowej na ok. 40 miejsc oraz restauracji i kawiarni z barkiem. Przy urządzaniu wnętrza zajazdu wykorzystano liczne elementy kurpiowskiej sztuki ludo-

wej, są tu stylizowane meble oraz dekoracyjne wycinanki.

Coraz więcej zabytkowych kamieniczek starego Torunia adaptowanych jest do celów współczesnych; przy ul. Szczytnej w średniowiecznym obiekcie urządza się lokal gastronomiczny. Będzie to gotycka restauracja, której wystrój przypomni XV-wieczną karczmę. W stylowe stroje ubrana będzie obsługa nowego obiektu. Kamieniczce przy ul. Szczytnej przywróci się elementy dawnej architektury gotyckiej.

W woj. szczecińskim trwa intensywna odbudowa obiektów zabytkowych. W okresie ostatnich 10 lat na odbudowę i konserwację zniszczonych podczas ostatniej wojny obiektów wydano ze środków państwowych i społecznych ponad 100 mln złotych. W samie przywrócono do dawnej świetności ponad 90 obiektów mających duże znaczenie historyczne. Między innymi odbudowano już poważną część pochodzącego z przełomu XV i XVI w. Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie. Jest to — według opinii historyków sztuki — jeden z nielicznych w tej części Europy przykładów budownictwa z okresu renesansu w jego najbardziej klasycznej formie. W odbudowanych już dwu skrzydłach znalazły pomieszczenia szczecińskie organizacje społeczno-kulturalne, a służące niegdyś rodzinie książęcej sale są miejscem wielu interesujących imprez, koncertów muzycznych przy świecach itp.

W trakcie odbudowy znajduje się także XIV-wieczny ratusz staromiejski, w którym najpóźniej w 1973 r. zorganizowane zostanie Muzeum Historyczne miasta Szczecina. Podjęto także odbudowę znajdującego się w obrębie szczecińskiej Starówki, zniszczonego w czasie II wojny światowej, gotyckiego kościoła Św. Jakuba.

Kosztem kilkunastu milionów złotych odbudowano cały zespół zabytków w Kamieniu Pomorskim, zamek w Płotach, zespół murów obronnych w Stargardzie, Pyrzycach i wiele innych obiektów mających dla kultury polskiej duże znaczenie, świadczących o słowiańskiej przeszłości ziem położonych nad Odrą i Bałtykiem. Również lata następne będą okresem intensywnej odbudowy szeregu ważnych dla nauki i kultury obiektów. Przywrócone zostaną do dawnej świetności m. in. pochodząca z XIX w. kamieniczka o konstrukcji ryglowej w Kamieniu Pomorskim, zamek w Pędzinie, XV-wieczny ratusz w Chojnie i wiele innych zabytkowych budowli.

Zaliczony do klasy „0” zespół zabytkowych budynków po byłym Opactwie cystersów w Sulejowie zostanie odrestaurowany i udostępniony turystom. Obiekt wzniesiono w 1176 r. z fundacji Kazimierza Sprawiedliwego, a jego budowniczym był prawdopodobnie mistrz Szymon, który budował także podobne klasztory w Jędrzejowie, Koprzywnicy i Wąchosku.

W jednym z budynków Opactwa — XIV-wiecznym kapitułarzu — mieści się Muzeum Regionalne, powstałe z inicjatywy miłośników Sulejowa. W Muzeum znajdują się m. in. starodruki, obrazy, rzeźby ludowe i średniowieczne monety.

*

Zamek w Krasiczynie k. Przemysła zalicza się do grupy najcenniejszych zabytków naszej architektury. Zbudowany został na przełomie XVI i XVII w. przez rodzinę Krasińskich — w stylu polskiego renesansu. Mimo licznych pożarów i zniszczeń — zamek w Krasiczynie zachował się do naszych czasów bez większych zmian od XVII w. Zamek otacza stary park o powierzchni 20 ha.

Do niedawna użytkownikiem zamku krasińskiego było Technikum Leśne. Obecnie Prezydium WRN w Rzeszowie przekazało go w administrację Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemysłu z przeznaczeniem na cele muzealne i turystyczne.

Zamek będzie poddawany stałym zabiegom konserwacyjno-remontowym, prowadzonym przez Pracownię Konserwacji Zabytków. Po adaptacji przewiduje się uruchomienie bazy noclegowo-gastronomicznej dla turystów w części zamku wyłączonej z użytkowania muzealnego.

*

W woj. zielonogórskim opracowany został program adaptacji i wykorzystania zabytkowych budynków dla potrzeb turystycznych. Przeprowadzone zostaną remonty 20 pałaców i dworców użytkowanych przez PGR, odrestaurowuje się lub odbuduje 157 zabytkowych

Stacja wodna PTTK we Frąckach. Fot. CAF Sieńko

kamieniczek w miastach i miasteczkach. Prace zostaną skoncentrowane na obiektach o największych wartościach historycznych np. Zamku Książąt Piastowskich w Głogowie (powstanie tu Muzeum Hutnictwa i odlewnictwa metali nieżelaznych), pałacu Talleyrandów w Żaganii, który pomieści placówki kulturalne miasta. Poklasztorne obiekty w Żaganii zaadaptowane będą na hotel turystyczny, a pałac Dewinów w Żarach na dom kultury. W pałacu w Cybince (pow. ślubicki) znajdzie pomieszczenie szkoła, a w Osieku (pow. strzelecki) ośrodek wczasowy.

Opracował: Zbigniew Tomkowski

RAJDY I ZŁOTY TURYSTÓW

LENINOWSKI RAJD PRZYJAŹNI

W dniach 12—19 IX 1971 r. odbywał się na Podhalu i w Tatrach XVI Centralny Turystyczny Rajd Przyjaźni *Szlakami Lenina* organizowany pod patronatem CRZZ i

PTTK. Komitetowi Organizacyjnemu w Krakowie przewodniczył Jan Krejca, a komandorem był Zdzisław Jaworski.

Trasy rajdu (jedno i kilkudniowe) o różnej skali trudności, specjalnie dobrane pod kątem krajobrazowym i krajoznawczym re-

gionu podhalańskiego, wiodły do Poronina, w którym mieszkał i pracował Włodzimierz Iljicz Lenin. Tu odbywały się uroczystości rajdowe.

Szlakami Lenina wędrowało 6635 turystów. Na trasach wysokogórskich było 930 drużyn i 4570 uczestników, na pieszych 181 drużyn i 916 uczestników, motorowo-samochodowych 149 motocykli i 166 samochodów z 837 uczestnikami, kolarskich 52 drużyny z 312 rajdowcami. W rajdzie samochodowo-motocyklowym brały udział liczne reprezentacje LOK. Wśród uczestników było także kilkanaście drużyn zagranicznych z Czechosłowacji, NRD, Węgier i Wietnamu.

Na zakończenie Rajdu do Poronina przybyli również przedstawiciele władz, organizacji politycznych i społecznych oraz zaproszeni: kierownik Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR — Tadeusz Wrębiak, wiceprzewodniczący CRZZ — Eugeniusz Grochal, zastępca przewodniczącego GKKFiT — Andrzej Trojnar, prezes Zarządu Głównego PTTK — Piotr Gajewski, wiceprezes ZG PTTK — Jerzy Przezdziecki, sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR — Andrzej Czyż, przewodniczący WKZZ w Krakowie — Henryk Michalski, przewodniczący ZW TPPR — Maksymilian Budziwojski oraz sekretarz Komitetu Powiatowego PZPR w Nowym Targu Józef Nowak. W uroczystości wziął również udział radca ambasady ZSRR w Warszawie Borys Wiereszczagin i konsul generalny ZSRR w Krakowie Włodzimierz Niestierowicz.

Znicz pod pomnikiem Lenina zapalony został przez drużynę hutników z Huty im. Lenina. Do działaczy i turystów przemawiali: wiceprzewodniczący CRZZ E. Grochal, oraz radca ambasady ZSRR B. Wiereszczagin. Delegacje złożyły wieniec w imieniu władz organizatorów i turystów.

Następnie na trasie z Bukowiny do Poronina odbyła się defilada turystów kolarzy i samochodowo-motocyklowa. Imprezę zakończono na stadionie LZS w Poroninie. Prezes ZG PTTK Piotr Gajewski dokonał podsumowania rajdu. Podkreślił on znaczenie wychowawcze i walory wypoczynkowe tej imprezy. Rajd *Szlakami Lenina* jest bowiem przykładem uprawiania nowoczesnej turystyki, łączy sprawność fizyczną z wypoczynkiem, umożliwia poznanie krajobrazu i osiągnięć kulturalno-gospodarczych zgodnie z zasadami współczesnego krajoznawstwa. W swym przemówieniu prezes Towarzystwa skierował apel do uczestników Rajdu, aby po powrocie do swojej pracy zawodowej, do szkoły, do ogniw PTTK, kół, klubów, komisji przekazali wspomnienia z Rajdu, podzielili się zdobytym doświadczeniem,

które powinno pomóc w organizacji i programowaniu podobnych imprez i wycieczek turystyki kwalifikowanej w ich środowisku, w pracy, miejscu zamieszkania, w szkole.

Uroczystości rajdowe zostały zakończone ogłoszeniem werdyktu przewodniczącego jury Rajdu, J. Buchowskiego. Pierwsze miejsce i puchar CRZZ zdobył Oddział PTTK przy Hucie im. Lenina. Nagrodę ZG PTTK zdobył Oddział PTTK przy Zakładach Przemysłu Metalowego *H. Cegielski* w Poznaniu. Nagrodę GKKFiT zdobył Rybnicki Okręg Węglowy. Wszystkie te zespoły otrzymały również z GKKFiT po 50 tys. zł na zakup sprzętu turystycznego dla swych wypożyczalni. Pierwsze miejsce w rajdzie górskim zajęły drużyny FSO-Zerań, w rajdzie pieszym — drużyny reprezentujące Mazowieckie Zakłady Przemysłu Chemicznego *Petrochemia* w Płocku. W rajdzie kolarskim pierwsze miejsce zajęła Zasadnicza Szkoła Górnicza *Wrzeszcze*, a w rajdzie motorowym reprezentacja zakładów *Malinotex*. Za największą liczbę dni pobytu na Rajdzie nagrodę Oddziału PTTK w Krakowie — otrzymało Koło PTTK nr 44 w Krakowie.

JUBILEUSZOWY WIELKOPOLSKI RAJD PRZYJAŹNI

Największa doroczna impreza turystyczna Wielkopolski, Ogólnopolski Rajd Przyjaźni Polsko-Radzieckiej odbył się w dniach od 29 IX—2 X 1971 r. Była to jubileuszowa, dwudziesta impreza. Gospodarzem rajdu był ostrowski oddział PTTK. Do udziału w organizacji rajdu włączyły się Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych, Zarząd Wojewódzki Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, zarządy wojewódzkie Związku Młodzieży Socjalistycznej i Związku Młodzieży Wiejskiej, Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki, Zarząd Okręgu PTTK oraz prezydium Miejskiej i Powiatowej Rady Narodowej w Ostrowie. Protoktor nad imprezą objął poseł ziemi ostrowskiej, gen. dyw. pilot Jan Raczkowski.

Dla turystów przygotowano 70 tras pieszych, kolarskich, motorowych i autokarowych, prowadzących przez powiaty: ostrowski, krotoszyński, ostreszowski, kępiński, jarociński i pleszewski.

Organizatorzy tak zaplanowali szlaki rajdowe, aby wędrujący nimi turyści jak najlepiej poznali ciekawe okolice, szlaki chwały oręża polskiego i radzieckiego, miejsca walk powstańców wielkopolskich i martyrologii narodu polskiego, aby wzbogacili

Miasteczko zlotowe. Fot. CAF Witusz

swą wiedzę o osiągnięciach tego regionu w okresie powojennym.

Uroczyste otwarcie XX ogólnopolskiego Rajdu Przyjaźni, który zgromadził 3500 osób, odbyło się w Poznaniu u stóp pomnika Bohaterów na Cytadeli. Wzięli w nim udział zaproszeni goście oraz delegacje instytucji i organizacji społecznych — współgospodarzy imprez. Uczestnicy Rajdu złożyli wieńce i kwiaty pod pomnikiem Żołnierzy Armii Czerwonej.

Wieczorem tego samego dnia na wszystkich trasach zapłonęły ogniska, przy których turyści wspólnie z miejscową ludnością wysłuchali wspomnień weteranów walk o wyzwolenie naszej Ojczyzny. Odbyły się także występy artystyczne.

Uczestnicy imprezy wzięli udział w czynnie społecznym sadząc *drzewka przyjaźni* w dzielnicy Ostrów-Piaski, przyszłym centrum rekreacyjnym.

W czasie przemarszu przez miasto turyści złożyli wieńce pod pomnikiem Żołnierzy Radzieckich poległych w walkach o oswobodzenie Ostrowa.

V MIĘDZYNARODOWY ZŁOT PRZYJAŹNI

Stare Mesto pod Śnieżnikiem w CSRS gościło w dniach 16—20 VI 1971 r. uczestników V Międzynarodowego Złotu Przyjaźni. Złot ten stanowił kontynuację imprez przyjaźni organizowanych corocznie w regionach przygranicznych CSRS, NRD i PRL, a zainaugurowanych w 1967 r. przez PTTK pod hasłami: Przyjaźń! Pokój! Socjalizm!

Znaczenie polityczne zlotu i turystyczna atmosfera serdeczności towarzysząca tej imprezie potwierdziła jej słuszne założenie — zacieśnianie więzów przyjaźni i wymiana doświadczeń krajoznawczo-turystycznych między turystami krajów socjalistycznych.

Turyści z Czechosłowacji, NRD i Polski mieli możliwość poznać piękne krajobrazy i odwiedzić miejscowości położone u stóp pasma górskiego Jeseník.

Bezpośrednim organizatorem zlotu był Czechosłowacki Związek Turystów, koman-

dorem był znany turysta z Hradec Kralowe dr Zdenek Vacek. W zlocie uczestniczyło wielu przedstawicieli władz turystycznych i terenowych z województwa Północne Morawy i Hradec Kralowe. Były również obecne delegacje zagraniczne — Bułgarskiego Związku Turystów, Komitetu do spraw Turystyki i Wędrówek NRD i PTTK.

W Zlocie uczestniczyło łącznie 2853 turystów pieszych — górskich i nizinnych, kolarskich i motorowych, w tym 514 osób z NRD i 586 z Polski.

Organizatorzy przygotowali dla uczestników ciekawy program wycieczkowy, obejmujący 11 tras o różnych skalach trudności. Całodzienne górskie wycieczki i marsze długodystansowe w niewielkich grupach stanowiły podstawowy punkt programu krajoznawczo-turystycznego, uzupełniony interesującymi filmami fabularnymi i dokumentalnymi z terenu Orlickich Gór i Jesenika.

Podczas imprez organizowanych w czasie Zlotu wyróżniali się turyści polscy, którzy brali żywy udział w wydarzeniach życia zlotowego. Duże wyrobienie turystyczne uczestniczących drużyn PTTK, ich dyscyplinowanie oraz aktywna postawa sprawiły, że wśród turystów CSRS i NRD — ekipa polska prezentowała się szczególnie dobrze. W czasie ogniska narodów z udanym programem wystąpiły drużyny turystów z Opola i Łodzi.

Dzień 19 VI był szczególnie uroczysty. W godzinach rannych oficjalne delegacje przedstawicieli władz oraz reprezentacje turystów złożyły kwiaty pod pomnikiem ofiar strajku frynwaldzkiego — robotników leśnych w Dolnej Lipowej, wyrażając hołd poległym bohaterom z 1931 r.

Pochód uroczysty i apel turystów w rynku Starego Miasta z udziałem przedstawicieli władz turystycznych wojewódzkich powiatowych i miejskich oraz delegacji Bułgarii, NRD i Polski był kulminacyjnym punktem programu zlotowego. W czasie spotkania na rynku turyści żywo reagowali na wystąpienia przedstawicieli poszczególnych delegacji, manifestując swą jednością i myślnością z programem politycznym i turystyczno-krajoznawczym, realizowanym w trzech zaprzyjaźnionych krajach. Wspólne zabawy taneczne oraz spotkania młodzieży CSRS, NRD i Polski zakończyły uroczystości zlotowe.

Na szczególne uznanie zasługuje wielka gościnność organizatorów oraz pomoc i troska ze strony czechosłowackich władz powiatowych i miejskich, które w każdym momencie starały się zapewnić turystom jak najlepsze warunki popytu. Miasto było pięknie udekorowane. Zapewniono dobrze

wyposażone punkty zaopatrzenia artykułów żywnościowych, stoiska z pamiątkami i sprzętem turystycznym.

XVI CENTRALNY RAJD TURYSTÓW MOTOROWYCH

22 VII 1971 r. w Pultusku miało miejsce zakończenie XVI Centralnego Rajdu Turystów Motorowych PTTK zorganizowanego przez Mazowiecką Komisję Turystyki Motorowej PTTK. W Rajdzie wzięło udział 300 osób, reprezentujących 15 okręgów PTTK, a także 21 motorowców z Czechosłowacji i dwóch z Węgier.

W klasyfikacji zespołowej nagrodę przechodnią *Puchar kryształowy* Komisji Turystyki Motorowej ZG PTTK zdobyła reprezentacja woj. koszalińskiego, II miejsce zajęła reprezentacja Warszawy, III — woj. katowickiego. W klasyfikacji indywidualnej wygrał Zbigniew Dolek z Koszalina, przed Stefanem Głowackim z Mazowsza oraz Andrzejem Torbińskim, również z Koszalina.

Na program Rajdu złożyły się: dojazd do miast etapowych Płocka, Warki i Sochaczewa ze zwiedzaniem po drodze wytypowanych zabytków klasy „0” a następnie przejazd po wyznaczonych trasach woj. warszawskiego do Pultuska. Wyjeżdżając na trasę uczestnicy otrzymali zadania rajdowe zawierające pytania, których celem było sprawdzenie znajomości zabytków i historii Warszawy oraz woj. warszawskiego. W Warszawie uczestnicy Rajdu zwiedzali Muzeum w Wilanowie.

W Pultusku rajdowcy wzięli udział w obowiązkowej jeździe na orientację, a także w pozaregulaminowych konkursach sprawnościowych, takich jak jazda zręcznościowa, rzut granatem, strzelanie z wiatrówki, rzutki do tarczy.

Odbył się również konkurs na najlepiej zorganizowany biwak, którego wyniki ocenili przedstawiciele Polskiej Federacji Campingu. Zwycięstwo w tym konkursie odniosła ekipa woj. katowickiego.

Uroczyste zakończenie imprezy w dniu 22 VII 1971 r. uświetnił swoimi występami zespół regionalny *Białe Kurpie*. *Puchar Kryształowy* KTM ZG PTTK wręczył przewodniczący Komisji Henryk Walkowski.

Impreza dała uczestnikom możliwość poznania piękna krajobrazu, osiągnięć gospodarczych i historii Mazowsza, była dobrą propagandą zorganizowanej turystyki motorowej, campingu i wypoczynku po pracy.

MIĘDZYNARODOWY RAJD KOLARSKI AIT — PTTK

W Sopocie zbiegły się trasy Międzynarodowego Turystycznego Rajdu Kolarskiego PTTK AIT (Aliance Internationale de Tourisme) i XX Centralnego Turystycznego Rajdu Kolarskiego PTTK.

Na mecie Rajdu zameldowało się ponad 1200 turystów polskich oraz 150 kolarzy z Anglii, Belgii, Bułgarii, Czechosłowacji, Danii, Francji, Holandii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Niemieckiej Republiki Federalnej, Szwecji i Węgier.

Rajd rozpoczął się 1 VIII 1971 r. na dowolnie wybranych trasach, przy czym turyści zagraniczni, których obowiązywała wędrowka na rowerze co najmniej w ciągu trzech dni na terenie Polski — skorzystali przede wszystkim z proponowanych przez organizatora tras o wybitnych walorach krajoznawczych. Wiązało się to ściśle z ubieganiem się przez turystów zagranicznych o punkty za zwiedzanie obiektów krajoznawczych.

10 VIII Dom Turysty PTTK w Sopocie rozbrzmiewał różnojęzycznym gwarem. Prawdziwie turystycznym nastrój stwarzało zapelnione różnobarwnymi namiotami pole campingowe. Udekorowane zostały budynki Domu Turysty, a w głównej alei uroczystości powiewały flagi państwowe wszystkich reprezentowanych na rajdzie narodowości.

Gdańscy działacze kolarscy PTTK na czele z przewodniczącą OKTKol w Gdańsku Haliną Żukowską witali w punkcie reprezentacyjnym przybywających turystów, wśród nich również grupę reprezentantów Komisji Kolarskiej AIT z honorowym prezesem tej Komisji — Reginaldem Shaw i przewodniczącym Komisji Kolarskiej AIT — wiceprezesem ZG PTTK Jerzym Przędzieckim, którzy przejechali na rowerach trasę od Włocławka do Sopotu.

10 VIII na placu apelowym odbyła się uroczystość, w której oprócz licznych turystów udział wzięli przedstawiciele władz wojewódzkich: wiceprzewodniczący Prezydium WRN — Łukasz Balcer i kierownik Wydziału Propagandy i Agitacji KW PZPR — Mirosław Demichowicz, sekretarz WKZZ Czesława Wachowska, przedstawiciel Krajowej Rady OFSWFiT — Roman Kuryłek, przewodniczący WKKFiT Bolesław Dymel i jego zastępca Roman Bar. Gospodarzy Sopotu reprezentował wiceprzewodniczący Prezydium MRN Bronisław Czepulkowski. Przybyli również liczni działacze PTTK z woj. gdańskiego z prezesem Zarządu Okręgu Władysławem Wojewódz-

kim i prezesem Oddziału PTTK w Sopocie — Józefem Obruszkiewiczem.

Uczestników i gości powitał przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Rajdu, zastępca sekretarza generalnego ZG PTTK — Wojciech Militz. Uroczystość, przy dźwiękach hejnału z ratusza gdańskiego, zostały wciągnięte na maszty flagi: AIT i PTTK.

Następnie w serdecznych słowach przemówił do zebranych wiceprzewodniczący Prezydium WRN — Łukasz Balcer. Kończącym akcentem uroczystości tego dnia było otwarcie dwóch wystaw. Pierwszą poświęconą problemowi *Turystyka a ochrona przyrody* otworzył wiceprezes Jerzy Przędziecki, drugą — eksponującą produkcję Zakładów Rowerowych w Bydgoszczy, uzupełnioną najstarszymi rowerami Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie — otworzył przewodniczący KTKOL ZG PTTK — Tadeusz Węgiełek.

Podniosłym momentem była wizyta na Westerplatte, gdzie od uczestników imprezy, w imieniu AIT i ZG PTTK wieniec pod pomnikiem bohaterów złożyli prezesi Reginald Shaw i Jerzy Przędziecki, a delegaci poszczególnych krajów — wiązanki kwiatów. U stóp pomnika wysłuchano z wielkim zainteresowaniem wspomnień uczestnika obrony Westerplatte Edwarda Luczyńskiego.

13 VIII 1971 r. odbyło się uroczyste zakończenie Rajdu. Pozytywną ocenę imprezy wraz ze słowami uznania i podziękowaniami dla organizatorów dał w swoim wystąpieniu honorowy prezes Komisji Kolarskiej AIT Reginald Shaw, który m. in. podkreślił ogromną działalność PTTK na polu turystyki kolarskiej.

Opracował: Ryszard Cetnarski

CENTRALNY REJS ŻEGLARSKI MAZURY 1971

W dniach 1—14 VII 1971 r. odbył się VII z kolei Centralny Rejs Żeglarski Mazury 1971. Organizatorami Rejsu byli: Klub Żeglarski PTTK Wodnik w Kętrzynie, Okręgowa Komisja Turystyki Żeglarskiej PTTK i Okręgowy Związek Żeglarski w Olsztynie. Rejsowi patronowali: Krajowa Rada OFSWFiT i Zarząd Główny PTTK.

Trasa Rejsu przebiegała przez jeziora: Mikołajki — Tałty do Rynu, Seksty, Roś, Tyrkło i Beldany.

W imprezie wzięły udział 42 łodzie ze 158 żeglarzami. Komandorem Rejsu był Bohdan Michniewicz, zaś wicekomandorami Zdzisław Jaroszek i Edward Budnicki.

Najliczniej przybyli reprezentanci okręgów PTTK w Krakowie i Opolu, a z klu-

bów — żeglarze Yacht Klub PTTK Beskid Z Nowego Sącza.

Podczas otwarcia obecni byli: przewodniczący WKKFiT M. Holicz i jego zastępca J. Mieloch, sekretarz Komisji Propagandy KW PZPR B. Karpiak, wiceprezes Zarządu Okręgu PTTK w Olsztynie M. Głuchowski.

Rejs odbył się przy pięknej, słonecznej pogodzie. Uroczajaniem Rejsu były liczne imprezy i konkursy o charakterze turystycznym oraz krajoznawczym. W czasie Rejsu rozegrano regaty turystyczne: *O nagrodę GKKFiT, O błękitną wstęgę jeziora Beldany, O nagrodę komandora Rejsu, oraz Regaty sprawnościowe.*

Z organizowanych imprez i konkursów należy wymienić: *Konkurs turystyczno-sprawnościowy*, będący sprawdzianem wiedzy z zakresu żeglarstwa, turystyki, krajoznawstwa Warmii i Mazur oraz historii tych ziem, ze szczególnym uwzględnieniem wiedzy o Mikołaju Koperniku, wieczór gawęd żeglarskich oraz Noc Kupały — będąca inscenizacją legend słowiańskich.

Uroczyste zakończenie Rejsu odbyło się w Ośrodku turystyki Wodnej PTTK w Kamieniu.

R. C.

DONIOSŁE POROZUMIENIE

W listopadzie 1971 r. podpisana została umowa o współpracy w zakresie rozwoju turystyki między Polską a Związkiem Radzieckim. Podpisali ją: przewodniczący GKKFiT — W. Reczek i szef Zarządu Głównego Turystyki Zagranicznej przy Radzie Ministrów ZSRR — S. Nikitin.

Umowa przygotowana została w oparciu o Układ o Przyjaźni, Współpracy i Wzajemnej Pomocy zawarty w 1965 r. między obu krajami. Jest ona pierwszym tego rodzaju dokumentem państwowym regulującym współdziałanie obu krajów w dziedzinie turystyki.

W związku z podpisaniem umowy członkini Biura Politycznego, sekretarz Komitetu Centralnego PZPR, Jan Szydłak przyjął S. Nikitina, który poinformował o treści umowy i planach jej realizacji w najbliższym okresie. W rozmowie wzięli udział: ambasador ZSRR w Polsce — S. Piłotowicz oraz W. Reczek — przewodniczący GKKFiT, który stał na czele rządowej delegacji polskiej.

Obecnie najpilniejszym zadaniem — powiedział na spotkaniu z dziennikarzami przewodniczący delegacji radzieckiej S. Nikitin — jest stwarzanie warunków sprzyjających pełnej realizacji zawartych w umowie postanowień.

Charakteryzując dynamikę ruchu turystycznego w ZSRR S. Nikitin stwierdził, że przed II wojną światową do Kraju Rad przybywało zaledwie 30 tys. turystów zagranicznych. W 1971 r. liczba turystów zagranicznych odwiedzających ZSRR przekroczyła 2 mln osób. Perspektywy wzrostu ruchu turystycznego są nadal duże. Jednakże — jak stwierdził S. Nikitin — główną przeszkodą bardziej dynamicznego rozwoju turystyki w Związku Radzieckim jest nadal niedostatek bazy hotelowej. *Już w najbliższych latach zakończymy budowę nowych obiektów „Inturista” mieszczących 35 tys. osób — powiedział S. Nikitin. Drugie tyle wybudujemy w bieżącej pięcioletce. Toteż w niedalekiej przyszłości spodziewamy się w Kraju Rad wielu milionów zagranicznych gości. Cieszy nas szczególnie stały rozwój turystyki między Polską a Związkiem Radzieckim, służący sprawie przyjaźni i szerszego poznawania osiągnięć obu naszych krajów.*

Z. T.

NOWE POROZUMIENIA

W dniu 27 V 1971 r. w siedzibie Zarządu Głównego PTTK zostało podpisane porozumienie w sprawie rozwoju turystyki i krajoznawstwa wśród mieszkańców osiedli spółdzielczych pomiędzy Zarządem Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego i Zarządem Głównym PTTK.

Dotychczasowe bowiem doświadczenia CZSBM wskazują na potrzebę dalszego popularyzowania różnorodnych form turystyki i krajoznawstwa wśród mieszkańców osiedli spółdzielczych. Dowodem dużego zainteresowania tą formą spędzania czasu wolnego jest między innymi działalność kilkudziesięciu kół PTTK na terenie osiedli.

Mając na względzie duże wartości turystyki i krajoznawstwa oraz doświadczenia wynikające z dotychczasowej działalności, Zarząd Główny PTTK i Zarząd CZSBM podejmują ścisłą współpracę mającą na celu spopularyzowanie turystyki i krajoznawstwa w środowisku spółdzielczości mieszkaniowej.

Porozumienie podpisali: Witold Kasperki — przewodniczący Zarządu Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego oraz Piotr Gajewski — prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

W uroczystości uczestniczyli również ze strony CZSBM Eugenia Dziarnowska — zastępca dyrektora Biura Samorządu i Dzia-

łałości Społeczno-Wydawniczej oraz Ryszard Kunce, ze strony PTTK Jacek Węgrzynowicz — wiceprezes Zarządu Głównego PTTK, Wojciech Militz — zastępca sekretarza generalnego, Ryszard Cetnarski — kierownik Działu Programowego.

Podczas spotkania ustalono również plan wspólnych zamierzeń Zarządu CZSBM i Zarządu Głównego PTTK. Dotyczył on popularyzacji zawartego porozumienia, organizacji wzorowych imprez, przeprowadzenia kursów organizatorów turystyki dla młodzieży z osiedli spółdzielczości mieszkaniowej oraz podjęcia starań celem opracowania wydawnictwa o małych formach turystyki w osiedlach mieszkaniowych.

Kolejne porozumienie zostało zawarte przez Zarząd Główny PTTK z Zarządem Głównym Związku Zawodowego Pracowników Gospodarki Komunalnej i Przemysłu Terenowego. Porozumienie podpisali w dniu 5 XII 1971 r. przewodniczący Zarządu Głównego ZZPGKiPT Władysław Gaworski i prezes Zarządu Głównego PTTK Piotr Gajewski.

Porozumienie to otwiera nowy etap współpracy między Związkiem Zawodowym Pracowników Gospodarki Komunalnej i Przemysłu Terenowego a naszym Towarzystwem. Związek zobowiązał się do większej niż dotychczas pomocy dla 210 zakładowych kół PTTK działających obecnie w ramach ZZPGKiPT. Na cele turystycznego wypoczynku przeznaczone będą większe środki z funduszy pozostających w dyspozycji rad zakładowych. Podczas podpisywania porozumienia przewodniczący Związku W. Gaworski stwierdził m. in., że ZZPGKiPT uznając w pełni znaczenie turystyki zakładowej dążyć będzie do organizowania nowych kół PTTK oraz do zwiększenia liczby imprez turystycznych.

PTTK zobowiązało się natomiast do programowania turystycznego wypoczynku dla załóg. Postanowiono powołać nowe koła PTTK, wspólnie wykorzystywać bazę turystyczną, jak również zwrócić uwagę na lepsze współdziałanie terenowych ogniw PTTK oraz ogniw Związku Zawodowego Pracowników Gospodarki Komunalnej i Przemysłu Terenowego.

Zarząd Główny PTTK zawarł również porozumienie z Zarządem Głównym Polskiego Związku Głuchych.

Porozumienie podpisali prezesi: Zarządu Głównego Polskiego Związku Głuchych i Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego — Zdzisław Bielonko i Piotr Gajewski.

Ryszard Cetnarski

W dniach 17—18 II 1972 r. w Muzeum Historycznym na Starym Mieście odbyła się sesja naukowa poświęcona Zamkowi Królewskiemu w Warszawie. W czasie sesji wygłoszono 10 referatów. M. in. referaty wygłosili: doc. dr Marian Drozdowski *Historia i funkcje Zamku w latach 1915—39* (wybrane zagadnienia), prof. dr Jan Zachwatowicz *O koncepcjach konserwatorskich przy renowacji Zamku Królewskiego w Warszawie*, prof. dr Stanisław Lorentz — *Walka o odbudowę Zamku* (1939—71).

Sesja przyniosła interesującą analizę funkcji Zamku w ostatnich 200 latach naszej historii.

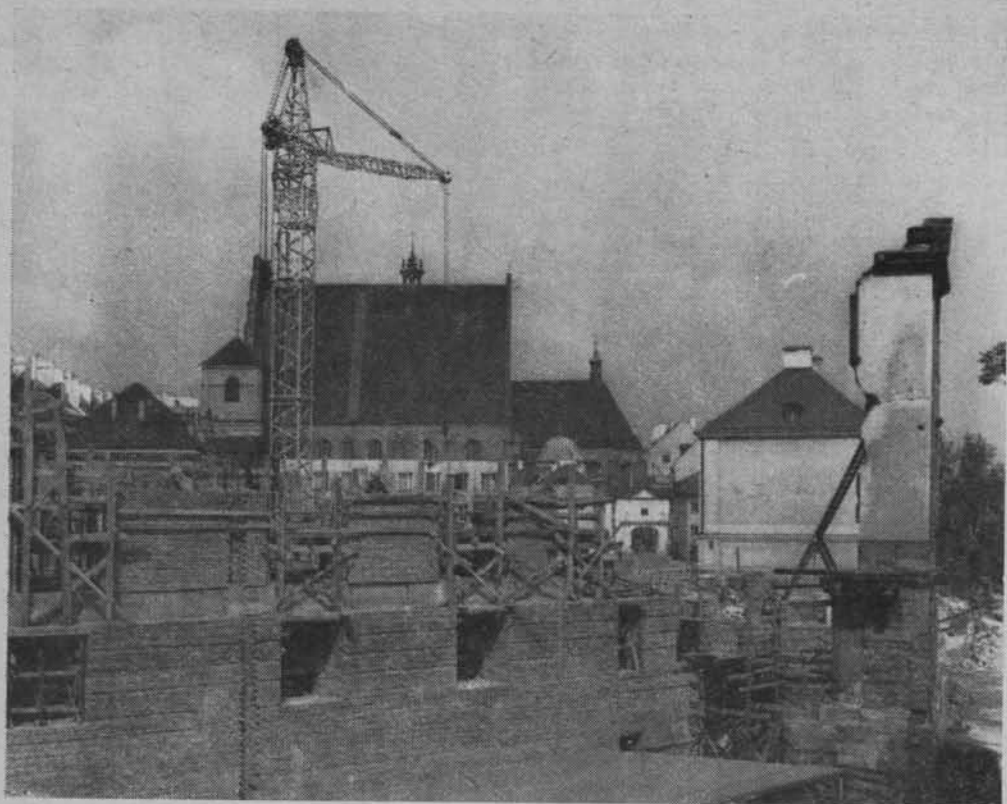
Sesja była okazją zarówno do kompleksowego podsumowania dotychczasowej wiedzy o Zamku jak i do wyjaśnienia wielu opinii kontrowersyjnych oraz wskazania kwestii jeszcze otwartych.

W referatach i dyskusjach podkreślano, że wyniki badań i poszukiwań prowadzonych w 1971 r. pozwoliły na ustalenie, gdzie znajdował się pierwszy ogród (na skraju skarpy, tam gdzie rzeka Kamionka wpadała do Wisły). Udało się także ustalić m. in. co znajdowało się na terenie przedzamcza, na pl. Zamkowym aż po rejon ul. Piwnej. Ujawniono bogaty materiał dotyczący okresu wazowskiego, wyjaśniający problemy przebudowy Zamku w tym okresie. Nieznane dotychczas materiały rzuciły światło na prace budowlane prowadzone w czasach Jana III.

W czasie pokazu filmowego na zakończenie obrad zapoznano uczestników sesji z całą dokumentacją filmową dotyczącą historii i funkcji Zamku.

Natomiast na rozległym placu budowy Zamku Warszawskiego wykonano już wiele prac niezbędnych dla odbudowy murów zewnętrznych tego obiektu. Daleko zaawansowane są prace w dwóch podziemnych kondygnacjach Zamku. Jedna z piwnic mieści całe zabezpieczenie techniczne, decydujące o trwałości i walorach użytkowych odbudowanego Zamku. Na fundamentach odpowiednio zeskalonych i umocnionych, ułożono 9 tys. m taśmy górniczej chroniącej przed wilgocią. Na tym podłożu znajduje się sieć rozmaitych instalacji, żelbetowe kanały klimatyzacyjne i wentylacyjne. Po zasypaniu cienką warstwą piasku — piwnice otrzymały posadzki.

Dawny Zamek Warszawski był drewniano-ceglany. Stropy i dachy były z drewna, gdyż innych materiałów wówczas nie stosowano. Obecnie, poza murami z cegły, konstrukcję wykona się z elementów żelbetowych i stalowych. Stalo-

Rosną mury Zamku Królewskiego. Fot. CAF Szyperko

wy dach pokryty zostanie dachówką. Wkrótce rozpocznie się murowanie zewnętrznych ścian nad stropami piwnic.

Pozostało dość elementów ważnych historycznie i artystycznie, które w powiązaniu z nowymi sprawią, że Zamek będzie autentyczny, chociaż odbudowany. Ocalały przecież fundamenty całego gmachu, dolne partie murów, są gotyckie i renesansowe piwnice, stoi *Wieża Grodzka* i *Brama Grodzka*, całe skrzydło *Biblioteki Stanisławowskiej* z piękną *Sala Kolumnową*, jest *Pałac pod Blachą* należący od XVIII w. do zabudowy zamkowej, zachowały się tarasy zamkowe, odbudowano już malarnię Bacciarellego. Odbudowa obejmuje tylko 150 tys. m³ pięcioboku zamkowego. W 1971 r. w trzech skrzydłach wykonane zostały partery, a w dwóch — po dwa piętra. Dynamiczny rozwój prac w 1972 r. gwarantuje odbudowę Zamku w przewidzianym terminie.

W. K.

SPOTKANIA AKTYWU KATOWICKIEGO PTTK

W dniu 23 I 1971 r. odbyło się w Katowicach piąte okręgowe zebranie działaczy PTTK z terenu Górnego Śląska, które podsumowało doroczną działalność i określiło główne kierunki pracy Towarzystwa na najbliższe lata w województwie katowickim. W zebraniu tym uczestniczyli członkowie Prezydium Zarządu Głównego PTTK z prezesem Piotrem Gajewskim na czele.

W godzinach przedpołudniowych delegacja Zarządu Głównego i okręgu katowickiego PTTK została przyjęta przez sekretarza Komitetu Wojewódzkiego PZPR Wiesława Kiczana a następnie przez wiceprzewodniczącego Prezydium WRN Stanisława Kiermaszka oraz sekretarza Prezydium Stefana Skrzydło. Delegacja PTTK złożyła także wizytę I sekretarzowi Komitetu Dzielnicego PZPR Kazimierzowi Mielczarkowi. W cza-

sie wizyt omówiono perspektywy rozwoju turystyki i krajoznawstwa w województwie katowickim oraz zadania PTTK w tej dziedzinie. Władze wojewódzkie wysoko oceniły działalność Towarzystwa, czego wyrazem było nadanie 10 aktywistom PTTK odznak *Zasłużonego w Rozwoju Województwa Katowickiego*. Ich uroczyste wręczenie odbyło się podczas spotkania z działaczami PTTK w sali Teatru im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach. Przybyli na nie zastępca przewodniczącego GKFFiT Andrzej Trojnar prezes Zarządu Głównego PTTK Piotr Gajewski, sekretarz generalny Jerzy Sierpiński, zastępca kierownika Wydziału Propagandy Komitetu Wojewódzkiego PZPR Wiesław Kozibak, sekretarz Prezydium WRN Stefan Skrzydło, wiceprzewodniczący WKFFiT Adam Strączek oraz zastępca komendanta Chorągwi ZHP Jerzy Wojciechowski.

Po krótkim zagajeniu prezesa Okręgu PTTK Leona Dusika głos zabrał prezes Towarzystwa, Piotr Gajewski, który omawiając całokształt dorobku PTTK w ostatnim dwudziestolecu podkreślił rolę i osiągnięcia Towarzystwa w rozwoju turystyki na terenie woj. katowickiego.

W czasie spotkania głos zabrał także sekretarz Prezydium WRN Stefan Skrzydło, który złożył podziękowanie wszystkim aktywistom PTTK za ich dotychczasową działalność. Podkreślił on w swoim wystąpieniu, że PTTK cieszy się na terenie Górnego Śląska uznaniem i opieką władz wojewódzkich. Zadeklarował on pomoc wszystkim działaczom PTTK ze strony Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz życzył zrealizowania ich ambitnych zamierzeń. Spotkanie katowickich działaczy PTTK zakończono częścią artystyczną, w której aktorzy Teatru im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach zaprezentowali sztukę W. Bogusławskiego pt. *Krakowiacy i Górale*.

W końcu 1971 r. odbyło się kolejne, szóste spotkanie aktywu PTTK z województwa. Tym razem postanowiono zorganizować regionalne spotkania z działaczami oddziałowymi w pięciu miejscowościach: Częstochowie, Cieszynie, Katowicach, Rybniku i Zabrze. W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele Zarządu Głównego i Zarządu Okręgu PTTK w Katowicach.

Celem spotkań było przedyskutowanie Wytycznych przed VII Walnym Zjazdem Delegatów oraz dokonanie oceny wykonania uchwał plenarnych posiedzeń Zarządu Głównego PTTK. W czasie dyskusji omówiono również problemy nurtujące aktywu terenowy w ich codziennej działalności. Krytycznie oceniona została praca BORT. Liczni dyskutanci, omawiający zagadnienia

pracy propagandowej PTTK, zwracali uwagę na brak materiałów propagandowych, jak afisze, ulotki, ciągłe na małe nakłady książeczek i regulaminów turystyki kwalifikowanej oraz trudności w otrzymywaniu szybkiej informacji.

W dyskusji podnoszono także sprawę przydatności *MT Światowid* dla członków PTTK. Stwierdzono, że pismo to nie spełnia obecnie właściwej roli w społecznym ruchu turystycznym. Opinie publikowane w *Światowidzie* są w wielu wypadkach, sprzeczne z powszechną opinią działaczy Towarzystwa. Dlatego też zdaniem aktywu konieczne jest powołanie pisma spełniającego rolę organu prasowego PTTK.

Zwrócono także uwagę na trzy główne kwestie utrudniające pracę PTTK. Są nimi: brak transportu, wielofunkcyjność działania oraz konieczność zapewnienia programu wycieczek świątecznych.

Spotkanie działaczy PTTK województwa katowickiego odbyło się w Bytomiu i miało szczególnie uroczysty charakter. Prezes Zarządu Głównego PTTK Piotr Gajewski, sekretarz generalny J. Węgrzynowicz, wiceprezes Okręgu Katowickiego K. Dłużyński, prezes Oddziału PTTK w Bytomiu F. Bojarski złożyli wizytę przewodniczącemu Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Bytomiu i odbyli pożyteczne rozmowy.

W czasie spotkania przewodniczący MRN z uznaniem mówił o dotychczasowej działalności PTTK na tym terenie. Poparł też plan działania na najbliższy okres.

W Klubie MKiP odbyło się uroczyste otwarcie wystawy zorganizowanej z okazji dwudziestolecia Oddziału PTTK w Bytomiu, zaś w sali Prezydium MRN uroczyste wręczenie Złotych i Srebrnych Odznak PTTK 28 działaczom turystycznym.

Spotkanie z 600-osobowym aktywem województwa, w którym uczestniczyli przedstawiciele władz wojewódzkich oraz przedstawiciele kierownictwa PTTK, odbyło się w Państwowej Operze Śląskiej w Bytomiu. Referat programowy wygłosił sekretarz generalny Towarzystwa Jacek Węgrzynowicz, który omawiał główne kierunki działania i rolę PTTK w dyskutowanym obecnie modelu turystyki polskiej. Referent poświęcił wiele uwagi działalności aktywu woj. katowickiego, dzięki pracy którego nastąpił na tym terenie w ostatnim okresie znaczny rozwój Towarzystwa we wszystkich dziedzinach jego działalności. Szczególnie uroczystym momentem było przekazanie na ręce prezesa F. Bojarskiego Złotej Odznaki PTTK przyznanej Oddziałowi PTTK w Bytomiu.

Ryszard Cetnarski

W 1972 r. minęła pięćdziesiąta rocznica powstania gdańskich organizacji polonijnych, które zajmowały się także sprawami krajoznawstwa i turystyki. M. in. przy Gimnazjum Polskim w byłym Wolnym Mieście Gdańsku działało Kółko Krajoznawcze. Starsi uczniowie tej szkoły sprawowali dla potrzeb Biura Informacyjnego *Macierzy Szkolnej* w Gdańsku funkcje przewodników po mieście. Instytucje polonijne w Gdańsku organizowały też wycieczki dla młodzieży po Gdyni (znajdującej się już na terenie Polski) oraz wycieczki i wyjazdy na kolonie do innych regionów Polski. Poza tym *Macierz Szkolna* w Gdańsku wydawała także polskie pocztówki krajoznawcze i przewodniki po Gdańsku.

Z okazji pięćdziesięciolecia *Polonii Gdańskiej* odbyło się wiele imprez zorganizowanych przez Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu oraz Instytut Bałtycki w Gdańsku: manifestacja ludności Gdańska połączona z apelem poległych i wymordowanych przez hitlerowców działaczy *Polonii Gdańskiej* oraz uroczysty koncert i towarzyskie spotkanie żyjących jeszcze działaczy polonijnych. Odbyła się również interesująca sesja popularno-naukowa, podczas której wygłoszono trzy referaty: *Sytuacja ludności polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku* (dr Stanisław Potocki), *Gmina Polska i Związek Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku* (doc. dr Stanisław Mikos) i *Macierz Szkolna w Gdańsku 1921—1939* (dr Kazimierz Kubik), a także komunikaty o instytucjach i organizacjach polonijnych w byłym Wolnym Mieście Gdańsku.

W obchodach tych, m. in. w sesji, wzięli udział również działacze PTTK. Kilku działaczy polonijnych jest jednocześnie przewodnikami PTTK (m. in. Witold Kleldzik jeden z nestorów przewodników PTTK woj. gdańskiego).

Referaty i komunikaty wygłoszone podczas sesji oraz dyskusja pogłębiły wiedzę krajoznawczą działaczy PTTK o trudnym okresie Gdańska, jakim były lata 1920—45. Wiedzę tę będą oni popularyzować wśród mieszkańców woj. gdańskiego oraz turystów z całego kraju.

Cz. S.

KONFERENCJA AKTYWU TURYSTYCZNEGO

W dniach 1—3 X 1971 r. odbyły się w Zakopanem obrady VI Międzyorganizacyjnej Konferencji Aktywów

Sportowego i Turystycznego, w której uczestniczyli działacze związków zawodowych, ZMS, TKKF i PTTK.

Obrady toczyły się w atmosferze świadczącej o wielkim zainteresowaniu działaczy społecznych rozwojem kultury fizycznej i turystyki wśród załóg robotniczych oraz pracującej młodzieży. Otwartość, szczerłość, czasami kontrowersyjność wypowiedzi wynikała z ogólnego klimatu politycznego i społecznego w naszym kraju, jaki powstał w warunkach odnowy życia politycznego. Wpłynęły na to także perspektywy rozwojowe ukazane w *Wytycznych KC PZPR na VI Zjazd Partii*. Dokument ten był podstawą do sformułowania zasadniczych tez referatów programowych wygłoszonych w pierwszym dniu obrad przez przewodniczącego Krajowej Rady OFSWFiT Jana Kręcielewskiego — *Związkowa kultura fizyczna i turystyka przed VI Zjazdem PZPR*, wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego ZMS Andrzeja Majkowskiego — *O szerszy udział młodzieży robotniczej w sporcie, wychowaniu fizycznym i turystyce* oraz w wytycznych programowo-organizacyjnych na 1972 r. w zakresie krajoznawstwa i turystyki przedstawianych przez sekretarza generalnego Zarządu Głównego PTTK — Jacka Węgrzynowicza i w imieniu TKKI przez prezesa Feliksa Kędziorka.

W Konferencji zakopiańskiej obok działaczy turystycznych uczestniczyli: przedstawiciel Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR — Z. Kulczycki, zastępca przewodniczącego GKFiT — A. Trojnar, delegacja Zarządu Głównego LOK z prezesem gen. bryg. Z. Szydłowskim, przedstawiciele zainteresowanych resortów, delegacja ZG Polskiego Związku Wędkarskiego z dyrektorem S. Strogulskim, a także dziennikarze sportowi i turyści.

Konferencja uwypukliła znaczenie wspólnego społecznego działania w sporcie, rekreacji i turystyce, oceniła krytycznie warunki, jakie tej działalności stwarza obecna struktura administracji państwowej i części zakładów pracy, określiła wyraźne stanowisko organizacji reprezentowanych w spotkaniu w najbardziej aktualnych kwestiach. Stanowisko to przyjęte zostało w atmosferze pełnej aprobaty przez wszystkich uczestników w formie *Postanowień*.

Uczestnicy Konferencji przedyskutowali w komisjach, a następnie przyjęli podczas obrad plenarnych kilka dokumentów. W tym także kalendarze imprez sportowo-rekreacyjnych i turystycznych na 1972 r. Na szczególną uwagę zasługuje całoroczny — wzorcowy program działalności sportowo-rekreacyjnej i turystycznej w zakła-

dzie pracy na 1972 r., potraktowany jako pomoc metodyczna dla działaczy zakładowych.

Referat wygłoszony przez Andrzeja Majkowskiego — *O szerszy udział młodzieży robotniczej w sporcie i wychowaniu fizycznym i turystyce* został przyjęty jako kierunkowe wytyczne dla wszystkich współdziałających organizacji.

Dla spraw turystyki i zagadnień bezpośrednio dotyczących PTTK szczególnie istotne znaczenie miały obrady Komisji Turystyki, odbyte w drugim dniu Konferencji. Na posiedzeniu tej komisji przedyskutowano i zaopiniowano:

— całoroczny program działalności turystycznej w zakładach pracy na 1972 r.;

— kalendarz centralnych i ogólnopolskich imprez turystycznych na 1972 r.;

— regulamin zakładowego koła PTTK, a także sprawy dotyczące turystyki a wynikające z referatów oraz dyskusji plenarnych obrad Konferencji, odbytych w dniu 1 X 1971 r.

Przedłożone projekty zostały zaaprobowane przez zebranych i przedłożone podczas końcowych obrad plenarnych Konferencji z wnioskiem o przyjęcie. W odniesieniu do *Regulaminu zakładowego koła PTTK* uznano za konieczne przedyskutowanie projektu w terenie.

Więcej uwagi i czasu poświęcono dyskusji dotyczącej koncepcji GKKFiT — COSTiW w sprawie organizacji gospodarczej turystyki krajowej i związanego z nią tzw. *eksperymentu krakowskiego*.

W dyskusji zabrało głos 12 mówców. Uczestnicy narady uznali celowość usprawnienia modelu polskiej turystyki wyrażając jednocześnie niepokój odnośnie do podstawowych założeń eksperymentu krakowskiego oraz zgłaszając sprzeciw w stosunku do metody przeprowadzenia przygotowań do realizacji tego eksperymentu.

Niepokój budziło w szczególności zmonopolizowanie obsługi ruchu turystycznego w przedsiębiorstwach państwowych, dla których podstawową zasadą działalności byłaby rentowność i zysk. Z gorącym sprzeciwem spotkała się m. in. koncepcja odebrania PTTK na terenie woj. krakowskiego biur ORT oraz części bazy noclegowo-żywieniowej na rzecz projektowanych przedsiębiorstw.

Na tym tle zarysowała się kontrowersja między uczestniczącymi w dyskusji przedstawicielami okręgów PTTK a przedstawicielami turystycznych władz państwowych, którzy brali udział w naradzie.

Dyskutanci powołując się na *Wytyczne KC PZPR na VI Zjazd Partii* nie zgadzali się z ograniczeniem społecznie użytecznej

roli PTTK w dziedzinie działalności usługowej i gospodarczej, przytaczając szereg przykładów dobrej gospodarki Towarzystwa. Wyrażali oni pogląd, że przejęcie przez państwowe przedsiębiorstwa części bazy od PTTK czy PTSM musi doprowadzić do zmiany charakteru tych obiektów, a w konsekwencji ograniczy do nich dostęp wycieczkom z zakładów pracy, wycieczkom młodzieżowym i turystom kwalifikowanym, dzisiejszym głównym użytkownikom tych obiektów. W dyskusji wykazano także, że nie jest możliwe funkcjonowanie oddziałów PTTK bez jednoczesnego prowadzenia przez nie obsługi ruchu turystycznego.

Dyskusja wykazała rzeczowe i rzetelne zaangażowanie aktywu turystycznego oraz jego troskę o polską turystykę. Działacze wyrazili gotowość udziału w pracach nad doskonaleniem modelu turystyki polskiej (w tym także w *eksperymentach krakowskich*) na zasadzie współpracy społeczno-fachowego partnera z władzami administracyjnymi.

Ryszard Cetnarski

POWSTANIE TOWARZYSTWA REGIONALNEGO W PRUSZKOWIE

Po raz pierwszy pruszkowanie zrzeszyli się w utworzonym w 1931 r. Towarzystwie *Przyjaciół Pruszkowa*, które jednak wkrótce zaprzestało swej działalności. Drugą próbę podjęli mieszkańcy Pruszkowa w połowie lat sześćdziesiątych, w okresie obchodów pięćdziesięciolecia uzyskania praw miejskich. Utworzone wówczas Towarzystwo *Miłośników Miasta Pruszkowa* rozwinęło żywotną, ale krótkotrwałą działalność. Zorganizowano okolicznościową wystawę, wydano dwa numery jednodniówki pt. *Mówi Pruszków*, opracowano (w maszynpisie) monografię dziejów miasta. Kres działalności Towarzystwa został przypieczętowany śmiercią jego głównego organizatora i entuzjasty, architekta Jana Polubca.

W czwartym numerze mazowieckiego miesięcznika społeczno-kulturalnego *Barwy* z 1970 r. ukazał się artykuł zatytułowany: *Jak przywrócić do życia Towarzystwo Miłośników Miasta Pruszkowa*. Być może skłonił on miłośników tego miasta do podjęcia kolejnej próby reaktywowania Towarzystwa. 7 VII 1970 r., przy poparciu i pomocy władz partyjnych i miejskich, pruszkowanie zrzeszyli się po raz trzeci — w Towarzystwie *Kulturalno-Naukowym Miasta Pruszkowa*. To-

warzystwo liczy obecnie 151 członków (w tym 14 członków zbiorowych). Mieści się ono w tymczasowym lokalu obok klasycystycznego pałacyku Potulickich, do którego z czasem się przeprowadzi. Główne cele Towarzystwa — którego prezesem jest mgr Władysław Narowski — są następujące:

- kultywowanie rewolucyjnej przeszłości miasta oraz kształtowanie patriotycznej postawy jego mieszkańców,
- prowadzenie działalności kulturalno-naukowej;
- inicjowanie projektów zabudowy i upiększania miasta;
- współpraca z władzami konserwatorskimi i muzealnymi w zakresie ochrony zabytków;
- gromadzenie zbiorów dotyczących przeszłości miasta;
- prowadzenie działalności wydawniczej;
- organizowanie akcji społecznych do realizacji zadań Towarzystwa.

W ramach Towarzystwa działają cztery sekcje: historyczno-wydawnicza, upiększania miasta, krzewienia kultury, inwestycyjno-gospodarcza. Najbardziej żywotną z nich jest sekcja historyczno-wydawnicza.

Od maja 1971 r. staraniem Towarzystwa ukazuje się jednodniówka pt. *Mówi Pruszków* (kwartalnie, a od 1973 r. ma się ukazywać jako miesięcznik). Podjęto opracowanie siedmiu pozycji wydawniczych. Do najważniejszych z nich należą: monografia zatytułowana *Współczesne zagadnienia Pruszkowa* (20 ark. aut.), popularna monografia miasta (przeznaczona dla młodzieży szkolnej), monografia najstarszej dzielnicy Pruszkowa pt. *Dzieje Żbikowa*.

Ze względu na niezmiernie ubogie źródła materiałów dotyczących dziejów miasta Towarzystwo napotyka na poważne trudności przy opracowywaniu zaplanowanych wydawnictw. Postanowiono więc m.in. ogłosić wiosną 1972 r. konkurs na pamiętniki o dziejach miasta.

W stadium organizacji znajduje się Muzeum Ziemi Pruszkowskiej (tworzone wspólnie z miejscowym oddziałem ZBoWiD), w którym znajdują się zbierane od kilku lat eksponaty oraz wszelkiego rodzaju dokumentacja.

Na początku 1972 r. podjęto uchwałę o utworzeniu w ramach Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych Stacji Naukowej w Pruszkowie. Celem jej działalności będzie podejmowanie prac badawczych z dziejów i współczesności Pruszkowa oraz miast pow. pruszkowskiego. Wysłunięto także sugestie, by pruszkowską stacją z czasem przekształcić w Centralną Mazowiecką Stację Naukową.

Pruszków jedno z najmłodszych miast Mazowsza, aktualnie drugi ośrodek przemysłowy (po Płocku) w woj. warszawskim, wchodzi do licznej rodziny miast rozwijających własną działalność regionalną.

Stefan Gołąbek

STAŁA WYSTAWA MUZEALNA

Do najciekawszych regionów mających jednocześnie najżyźniejsze w Polsce gleby należą Żuław w y. Ocalało tu sporo zabytków: domy podcieniowe, wiatraki (wykorzystywane dawniej m.in. do poruszania pomp odwadniających), kościoły gotyckie, ryglowe budynki gospodarcze i inne obiekty. Ciekawe i charakterystyczne są tu równinne, bezleśne tereny poprzecinane niezliczoną ilością rowów odwadniających, leśne pasy ochronne, elektryczne pompy odwadniające, olbrzymie stada pasącego się bydła, obiekty nowoczesnej gospodarki rolnej itp.

Mimo atrakcyjności i olbrzymiego obszaru tego regionu (powiaty: nowodworski, malborski, gdański oraz częściowo — elbląski i tczewski) Żuławy nie miały dotychczas swojego muzeum, skansenu czy choćby stałej wystawy. W ostatnim czasie z inicjatywy miejscowego społeczeństwa, Prezydium PRN w Nowym Dworze Gdańskim uruchomiło w Kmiecinie stałą wystawę historii Żuław. Jest ona atrakcyjnie zlokalizowana przy trasie E 81 Warszawa—Gdańsk (3 km od Nowego Dworu, 19 km od Elbląga i 43 km od Gdańska).

We wsi tej znajdują się żuławskie domy podcieniowe z połowy XIX w. (domy nr 12 i 13) oraz murowany kościół gotycki z XV w. z drewnianą wieżą z 1679 r. U podnóża wieży znajduje się podcień, jedyne na Pomorzu tzw. *soboty*.

Wystawa składa się z plansz obrazujących historię Żuław, fotografii zabytków znajdujących się na tym terenie, modeli wiatraków i innych eksponatów. Zbiory te będą się niewątpliwie powiększać (zadeklarował je m.in. zbieracz i społeczny opiekun zabytków Żuław — Antoni Idzikowski). Można mieć nadzieję, że wystawa ta przekształci się w przyszłości w skansen lub muzeum.

Cz. S.

OWOCNA NARADA AKTYWU

18 V 1971 r. w siedzibie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego odbyła się centralna na-

rada działaczy PTTK — reprezentujących różne szczeble organizacyjne i dziedziny pracy Towarzystwa — na temat doskonalenia programu i usprawnienia organizacji oraz gospodarki PTTK. Naradę zwołało Prezydium ZG PTTK dla przedyskutowania swych ocen, propozycji programowych oraz projektów organizacyjnych z działaczami terenowymi.

W obradach, którym przewodniczył prezes Zarządu Głównego Piotr Gajewski, wziął także udział: przedstawiciel Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR dr Zbigniew Kulczycki i zastępca przewodniczącego GKKFiT inż. Andrzej Trojnar.

Prezes Piotr Gajewski we wprowadzeniu do dyskusji uzasadnił konieczność omówienia spraw związanych z doskonaleniem pracy Towarzystwa i potrzebę dokonania usprawnień. Mówca scharakteryzował w sposób syntetyczny osiągnięcia PTTK, wskazał na przyczyny braków i niedomagań występujących w pracy Towarzystwa, przedstawił propozycje dotyczące programu PTTK w latach 1972—75 i projekt usprawnień w zakresie organizacji i gospodarki PTTK. Referent wskazał, że do podjęcia tej dyskusji skłoniło Zarząd Główny wiele przyczyn. Nasze Towarzystwo ma niewątpliwie poważne osiągnięcia w rozwoju krajoznawstwa i turystyki oraz niemały dorobek w zakresie usług i gospodarki. Jednakże w wielu dziedzinach pracy Towarzystwa występują braki i niedomagania.

W okresie po VII i VIII Plenum KC PZPR, w atmosferze otwartej dyskusji dotyczącej wszystkich dziedzin życia społeczno-politycznego naszego kraju, także pod adresem PTTK skierowano wiele krytycznych opinii i uwag. Były to głosy wypowiedziane zarówno przez działaczy jak i dziennikarzy prasy, radia i TV, będących przeciw wyrażicielami opinii publicznej. Krytyczne poglądy ujawniły się także w czasie obrad Prezydium Zarządu Głównego, które postanowiło w marcu 1971 r. dokonać oceny ujemnych zjawisk występujących w działalności Towarzystwa, opracować w oparciu o wskazania VIII Plenum KC PZPR program działalności PTTK na lata 1972—75 oraz podjąć prace usprawniające organizację i gospodarkę PTTK.

Stąd też program działalności PTTK na lata 1972—75 przedłożony uczestnikom narady oraz propozycje usprawnień, będące wynikiem analizy stanu i potrzeb Towarzystwa, oparte zostały jednocześnie na wnioskach wypływających z potrzeby określenia miejsca i roli Towarzystwa

w całokształcie aktualnej i przyszłej sytuacji turystyki polskiej.

W programie działalności PTTK zwraca się szczególnie uwagę na konieczność większego niż dotąd skoncentrowania pracy Towarzystwa na kilku najważniejszych sprawach. Chodzi o właściwy profil działania PTTK, zwłaszcza w zakresie organizacji, gospodarki i szeroko pojętej propagandy.

W programie tym zaproponowano, by w najbliższych latach nastąpiło skupienie sił i środków PTTK na następujących kwestiach:

— tworzenia i kształtowania wzorców współczesnej turystyki (chodzi tu w szczególności o upowszechnianie i stałe wzbogacanie działalności krajoznawczej i turystyki kwalifikowanej);

— doskonalenia form i metod pracy w środowisku robotniczym i młodzieży;

— tworzenia więzi organizacyjnych wewnątrz Towarzystwa wśród członków i działaczy oraz spełnianie przez Towarzystwo funkcji rzecznika potrzeb turystów;

— rozwijania form udziału turystów w życiu społeczno-gospodarczym Polski (aktywizacja społeczna, kulturalna i gospodarcza regionu, współuczestniczenie w ogólnokrajowych przedsięwzięciach, jak ochrona środowiska człowieka, opieka nad zabytkami, obchody kopernikowskie itp.);

Sprawy dotyczące usprawnień w dziedzinie organizacji i gospodarki PTTK, które były omawiane na naradzie dotyczyły m.in.:

— dostosowania organizacji i gospodarki do właściwego, z punktu widzenia głównych kierunków programu PTTK, profilu działania oraz usług Towarzystwa;

— prawidłowego podziału funkcji między poszczególnymi szczeblami organizacyjnymi, przy przyjęciu zasady decentralizacji szeregu uprawnień i obowiązków Zarządu Głównego i jego komisji na rzecz okręgów i oddziałów;

— usprawnienia działalności usługowej i gospodarczej poprzez jej wyodrębnienie na każdym szczeblu w oparciu o zasady rozrachunku gospodarczego;

— umocnienia, rozwinięcia organizacji i obsługi ruchu turystycznego jako głównej formy działalności gospodarczej oddziałów;

— usprawnienia i rozwinięcia działalności gospodarczej okręgów wszystkich obiektów noclegowych i żywieniowych PTTK, łącznie z domami turysty, zlokalizowanymi na terenie danego województwa, w którym istnieje okręg PTTK. Związanie z organizacją gospodarczą okręgów placówek remontowo-budowlanych i baz transportowych PTTK;

— szerszego rozwinięcia produkcji pamiątek i sprzętu turystycznego w formach organizacyjnych, zapewniających możliwie wysoki dochód, niezbędny dla pokrycia kosztów działalności programowej Towarzystwa;

— w rozwoju organizacji i obsługi turystyki zagranicznej, przy wyraźnym skierowaniu działalności BTZ — PTTK na organizację i obsługę wycieczek krajowo-zagranicznych oraz turystyki kwalifikowanej.

Działacze Towarzystwa, zabierający głos w dyskusji, w sposób otwarty a jednocześnie rzeczowy wyrażali swą opinię na temat przedłożonych kierunków programu i rozwiązań organizacyjnych.

Nie wszystkie propozycje znalazły poparcie. Między innymi zarysowały się przeciwnostawne poglądy na temat ewentualnego nadania okręgom osobowości prawnej. Były głosy krytykujące niedostateczną pomoc związków zawodowych i organizacji młodzieżowych udzielaną oddziałom i kołom PTTK w terenie. Wielokrotnie podnoszono konieczność większej pomocy i życzliwej opieki głównego i terenowych komitetów kultury fizycznej i turystyki dla działalności PTTK.

Ryszard Cetnarski

JUBILEUSZ KRAKOWSKIEJ NAUKI

Sto lat temu, w 1872 r. w Krakowie powołano do życia Akademię Umiejętności; jej inauguracyjne posiedzenia w roku następnym połączone były z obchodem czterechsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika.

W ostatnich dziesięcioleciach XIX w. i w pierwszych latach XX w. Galicja była jedną częścią Polski, w której działały polskie instytucje polityczne, administracyjne, samorządowe i kulturalne. Kształtowało to pozycję Akademii Umiejętności, która była od początku instytucją skupiającą polskich uczonych we wszystkich zaborach, z jej komisjami współpracowali uczeni z całego kraju.

Do głównych zadań Akademii należała organizacja życia naukowego w kraju, reprezentacja nauki polskiej wobec zagranicy, a przede wszystkim działalność wydawnicza. Z inicjatywy Akademii działały zagraniczne ekspedycje naukowe, powstały jej stałe stacje naukowe w Rzymie i w Paryżu.

Po odzyskaniu niepodległości Akademia Umiejętności — na podstawie nowego statutu z 1919 r. jako Polska Akademia Umiejętności — pozostała naczelną

instytucją naukową kraju i głównym doradcą rządu w sprawach nauki. W ramach PAU działały od początku jej istnienia takie placówki naukowe, jak m.in. Biblioteka, Gabinet Rycin, Muzeum Fizjograficzne — przekształcone później w Muzeum Przyrodnicze i Geologiczne, Muzeum Archeologiczne oraz pracownie: Słownika Staropolskiego, Polskiego Słownika Biograficznego, Słownika Łaciny Średniowiecznej.

W 1951 r. — w wyniku uchwały I Kongresu Nauki Polskiej, utworzono Polską Akademię Nauk z siedzibą w Warszawie — i z dniem 31 XII 1952 r. działalność Polskiej Akademii Umiejętności ustała, a jej dorobek i majątek przejęła Polska Akademia Nauk.

W 1956 r. w Krakowie powołano Oddział PAN, który nawiązał do form organizacyjnych i dorobku Akademii Umiejętności i PAU.

Uroczystości związane z jubileuszem stulecia Akademii w Krakowie zainauguruje w grudniu 1972 r. sesja wyjazdowa Zgromadzenia Ogólnego PAN oraz sesja naukowa — zorganizowana przez Zakład Historii Nauki i Techniki PAN — na temat udziału Polskiej Akademii Umiejętności w rozwijaniu nauk ścisłych, przyrodniczych i lekarskich. W maju 1973 r. Oddział PAN w Krakowie zorganizuje sesję poświęconą zasługom PAU w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych.

Władysław Kucharski

WALNE ZGROMADZENIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO

Na Kurpiach, w Ostrołęce i Łomży, odbyło się 47 doroczne Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Tegoroczne Walne Zgromadzenie PTL, połączone było z sesją naukową, poświęconą działalności naukowej i społecznej znanego etnografa i badacza m.in. Kurpiowszczyzny — doc. dra Adama Chętnika, zmarłego przed pięcioma laty. Na sesję, poza wyjazdami do Kadzidła i Nowogrodu, gdzie oglądano skansen i wystawę poświęconą pamięci A. Chętnika, złożyły się dwa referaty: dra J. K. Makulskiego pt. *Założenia czteroletniego programu ochrony dóbr kultury ludowej pod hasłem „Kultura ludowa dobrem narodu”* i prof. A. Kutrzeby-Pojnarowej o dorobku etnograficznym Adama Chętnika. Autorka przypominała m.in. rolę tego społecznika-naukowca w zorganizowaniu pierwszego w kraju bogatego działu jantarstwa w warszawskim Muzeum

Ziemi. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze działa od blisko 100 lat. Centrala mieści się od 1945 r. we Wrocławiu i ma swoje oddziały we wszystkich miastach wojewódzkich. We Wrocławiu mieści się też najbogatsza w Polsce biblioteka o tematyce etnograficznej, bogate archiwum. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze prowadzi współpracę naukową z wieloma podobnymi towarzystwami zagranicznymi. Ostatnio przy oddziale łódzkim PTL powstał Centralny Ośrodek Informacji gromadzący dane o poczynaniach wszystkich etnografów w kraju. Potrzebę utworzenia takiego ośrodka dawno postulowała Polska Akademia Nauk.

W.K.

RUCH OPORU W WARSZAWIE

W dniach 9—10 III 1972 r. odbyła się w Warszawie dwudniowa sesja naukowa zorganizowana przez Instytut Historii PAN. Tematem sesji było: *Spoleczeństwo i ruch oporu Warszawy*. W pierwszym dniu wygłoszono dziewięć interesujących referatów.

Pierwszy referat, opracowany przez prof. dr. K. Dunin-Źasowicza, przedstawił stan badań nad dziejami okupacyjnej Warszawy i wysunął postulaty badawcze. Prof. Dunin-Źasowicz stwierdził m. in., że obok problemów i okresów gruntownie zbadanych i opracowanych (np. niektóre akcje zbrojne), istnieją w historii tego okresu problemy wymagające poważnych badań. Referent podkreślił potrzebę podjęcia prac nad takimi tematami, jak: polityka władz okupacyjnych w Warszawie, problemy demograficzne, stosunki społeczne, życie gospodarcze, a także opracowanie mniej znanych miejsc terroru hitlerowskiego (np. obóz Gęsiówka, więzienie mokotowskie, szkoła na ul. Skaryszewskiej), mniejszych organizacji konspiracyjnych oraz innych — poza akcją zbrojną — form walki z okupantem.

Referat dr. J. Kazimierskiego przedstawił przegląd materiałów źródłowych do dziejów Warszawy w latach 1939—44.

Doc. dr M. M. Drozdowski i dr T. Szarota przedstawili dwie grupy społeczeństwa: warszawską klasę robotniczą i warszawską inteligencję. Analizę stosunków ludnościowych Warszawy tego okresu zajęła się mgr B. Krajewska.

W drugiej części sesji prof. inż. H. Syrkusowa omówiła działalność architektów i urbanistów polskich w okresie wojny i okupacji, doc. dr S. Misztal — warszawski przemysł w latach okupacji hitlerow-

skiej, mgr M. Getter — środowisko niemieckie w Warszawie tego okresu, mgr R. Sakowska — funkcje pomocy społecznej w getcie warszawskim.

W większości referatów znalazły się opracowania nowe, pionierskie dla historii Warszawy. Dyskusja — a zabierali w niej głos zarówno historycy specjalizujący się w dziejach najnowszych, jak i działacze polityczni tamtego okresu — wniosła nowe elementy do przedstawionych opracowań.

W drugim dniu sesji wygłoszono szereg referatów. Mgr W. Poterański mówił o historii warszawskiej organizacji PPR, mgr T. Sierocki o ruchu socjalistycznym, płk inż. A. Sanojca o organizacji okręgu warszawskiego Armii Krajowej oraz dr J. J. Terej, o prawicowych organizacjach i środowiskach politycznych w okupowanej Warszawie. Dr T. Strzebmosz przedstawił stan badań nad walką warszawskiej konspiracji, a dr S. Lewandowska — formy legalizacji ludzi podziemia warszawskiego. Referat mgr J. Adamskiej dotyczył organizacji niemieckich urzędów nadzorczych w okupowanej Warszawie.

Interesującą i owocną dyskusję podsumował prof. dr K. Dunin-Źasowicz. Organizatorzy zapowiedzieli, że materiały z tej sesji zostaną opublikowane w wydawnictwie *Studia Warszawskie* w kolejnym zeszycie *Warszawa lat wojny i okupacji*.

Z.T.

INWENTARYZACJA KRAJOZNAWCZA

W dniach 17 i 18 IV 1971 r. obradował w Warszawie VII Mazowiecki Sejmik Krajoznawczy, którego organizatorem na zlecenie Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego PTTK była Mazowiecka Komisja Krajoznawcza PTTK.

W pierwszym dniu obrad przedyskutowano formy i metody realizacji mazowieckiego programu krajoznawczego turystyki opracowanego w oparciu o postanowienia Ogólnopolskiej Narady Krajoznawczej, odbytej w Gdańsku 1970 r. i przyjętego w jej wyniku *Krajoznawczego programu turystyki*.

Drugi dzień obrad poświęcony był zagadnieniom inwentaryzacji krajoznawczej i miał charakter spotkania ogólnopolskiego. Wzięli w nim udział oprócz gospodarzy także przedstawiciele pięciu okręgowych komisji krajoznawczych PTTK: z Warszawy, Wrocławia, Gdańska, Poznania i Zielonej Góry — najbardziej zainteresowanych omawianą problematyką.

Obrady prowadził Adam Czarnowski — przewodniczący Mazowieckiej Komisji Krajoznawczej PTTK. Komisję Krajoznawczą ZG PTTK reprezentował jej wiceprzewodniczący doc. dr Juliusz Braun.

Powierzenie Mazowieckiej Komisji Krajoznawczej PTTK przygotowania Sejmiku wiązało się z jej dotychczasowymi pracami w zakresie inwentaryzacji krajoznawczej. Przebieg i rezultaty tych prac ilustrowała wystawa przygotowana z okazji sejmiku.

Pomysł przeprowadzenia inwentaryzacji krajoznawczej województwa warszawskiego zrodził się w 1959 r. wśród działaczy ówczesnej połączonej Komisji Krajoznawczej, Opieki nad Zabytkami i Ochrony Przyrody Okręgu Mazowieckiego PTTK: Tomasza Chludzińskiego, Krzysztofa Rutkowskiego i Janusza Zmudzńskiego — współautorów przewodnika turystycznego po woj. warszawskim. W wyniku gromadzenia i uzupełniania materiałów uzyskiwanych w terenie, wydana została w 1962 r. z okazji Roku Ziemi Mazowieckiej *Inwentaryzacja krajoznawcza województwa warszawskiego*. Publikacja zawierała rejestr 1226 miejscowości z 3301 obiektami krajoznawczymi: zabytkami budownictwa i przyrody, grodziskami, cmentarzami wojennymi, pomnikami, tablicami pamiątkowymi i ośrodkami kultury.

W wyniku dalszych badań terenowych oraz weryfikacji i aktualizacji zebranych danych, dokonanej przy współudziale działaczy terenowych ukazało się w 1969 r. z okazji 25-lecia PRL drugie wydanie *Inwentaryzacji krajoznawczej województwa warszawskiego*. Rejestr ten zawierał już 4428 obiektów krajoznawczych położonych w 1806 miejscowościach województwa. Obecnie trwają prace nad trzecim wydaniem *Inwentaryzacji krajoznawczej województwa warszawskiego* przy współudziale szerszego grona działaczy terenowych, dla których przygotowana została szczegółowa instrukcja inwentaryzacyjna.

W ramach tych prac Mazowiecka Komisja Krajoznawcza PTTK przygotowuje kartotekę krajoznawczą wszystkich powiatów i miejscowości województwa oraz uzupełnia archiwum fotograficzne. Podjęte prace pozwoliły także na wydanie pierwszego tomu *Słownika krajoznawczego województwa warszawskiego*, poświęconego pow. otwockiemu. Tworzy się również zaczątek archiwum przezroczy a także opracowywane są koncepcje dokumentacji kartograficznej i dźwiękowej.

Te podejmowane ostatnio szersze działania są już dziełem kolektywu działaczy Mazowieckiej Komisji Krajoznawczej

PTTK i mają być w najbliższym czasie scentralizowane w powstającej Mazowieckiej Pracowni Krajoznawczej.

Przedmiotem dyskusji na Sejmiku w Warszawie były nie tylko dotychczasowe doświadczenia w zakresie inwentaryzacji krajoznawczej, ale przede wszystkim przedstawione tezy w sprawie prowadzenia inwentaryzacji opisowej, inwentaryzacji ilustracyjnej i dźwiękowej oraz wiążące się z tym zasady inwentaryzacji, jej nomenklatura, systematyka i organizacja.

W oparciu o przedstawione tezy oraz głosy w dyskusji Mazowiecka Komisja Krajoznawcza PTTK opracuje wytyczne do inwentaryzacji krajoznawczej w skali krajowej.

Ryszard Cetnarski

PRACOWNIA KRAJOZNAWCZA W GDAŃSKU

W 1969 r. w Gdańsku powstała Regionalna Pracownia Krajoznawcza PTTK. Na zlecenie Zarządu Okręgu PTTK działa ona przy Zarządzie Oddziału PTTK w Gdańsku, ale ma zasięg ogólnowojewódzki. Mieści się w Klubie Turysty w Gdańsku przy ul. Długiej 45, zatrudnia dwu pracowników. Dotychczas udzielała ona głównie porad krajoznawczych członkom i działaczom PTTK oraz gromadziła i udostępniała zbiory krajoznawcze.

Pracownia ta poszerzyła ostatnio swoją działalność o przygotowywanie wydawnictw krajoznawczych. Do druku oddano już wydawnictwa szczególnie potrzebne kadrze działaczy krajoznawczych i turystycznych woj. gdańskiego: *Zwiedzajcie Będomin* (Wiesław Ślubowski), *Opactwo cystersów w Oliwie* (Witold Kledzik) oraz *Organizacja turystyki w Polsce* (Roman Bar). Pracownia nawiązała również kontakt z *Głosem Wybrzeża* i bierze udział w przygotowywaniu materiałów do działu *Wczasy, wakacje, wypoczynek* (z ramienia pracowni materiały o trasach wycieczek zamieszcza tam Jan Bogucki z Okręgowej Komisji Krajoznawczej PTTK w Gdańsku).

W związku z tym, że w odbudowywanej zabytkowej Krowiej Bramie w Gdańsku ma być otwarty nowy Klub Turysty PTTK, niewątpliwie i Regionalna Pracownia Krajoznawcza PTTK w Gdańsku uzyska tam nowe, dogodniejsze pomieszczenie (obecne locum — to jedna z sal Domu Wycieczkowego PTTK, stanowiąca Klub Turysty).

Cz.S.

NARADA PREZESÓW ODDZIAŁÓW PTTK POLSKI POŁUDNIOWEJ

W dniach 18—19 XII 1971 r. w Nowym Sączu odbyła się Narada prezesów oddziałów PTTK okręgów: katowickiego, krakowskiego, opolskiego, rzeszowskiego i wrocławskiego. Jej celem było przeprowadzenie dyskusji nad głównymi kierunkami pracy Towarzystwa oraz zapoznanie prezesów oddziałów z niektórymi istotnymi problemami polityki państwa w dziedzinach związanych z turystyką. Cel ten został osiągnięty poprzez określenie zadań PTTK w świetle Uchwały VI Zjazdu PZPR, uwzględniających szczególnie zadania w zakresie doskonalenia modelu organizacji turystyki w Polsce.

Referat *Zadania PTTK w świetle uchwały VI Zjazdu PZPR* wygłosił prezes Zarządu Głównego PTTK Piotr Gajewski. Referat omawiający doświadczenia działalności programowej i gospodarczej nowosądeckiego oddziału PTTK wygłosił prezes Oddziału PTTK w Nowym Sączu Władysław Stendera.

W Nadradzie wzięli także udział: Kazimierz Pieleszek — wicedyrektor Departamentu Turystyki GKKFiT, Alfred Potoczek — poseł na Sejm, I sekretarz Komitetu Powiatowego PZPR, Kazimierz Węglarski — przewodniczący Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, Ryszard Wolny — wiceprzewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Obradom przewodniczył Jacek Węgrzynowicz — sekretarz generalny Zarządu Głównego PTTK.

Zabierając głos w dyskusji prezesi oddziałów PTTK poparli stanowisko Zarządu Głównego PTTK w sprawie potrzeby dokonania pewnych zmian modelowych uwzględniając jednak strukturę i osiągnięcia w działalności programowej i gospodarczej Towarzystwa. Wypowiedzieli się oni za utrzymaniem i rozwijaniem działalności gospodarczej w Towarzystwie, która ma również aspekt działalności programowej.

Uczestniczący w Nadradzie nowosądeckiej działacze PTTK stwierdzili, że ich odpowiedzialnością na zadania zawarte w Uchwale VI Zjazdu Partii będzie mobilizacja wszystkich członków, działaczy i ogniw PTTK do lepszej pracy.

R.C.

O OCHRONIE PRZYRODY

23 I 1971 r. Prezydium Komisji Ochrony Przyrody ZG PTTK zorganizowało spot-

kanie z przewodniczącymi komisji turystyki kwalifikowanej ZG PTTK i GOPR. Celem spotkania było omówienie aktualnych problemów związanych z ochroną przyrody, ustalenie nowych zasad działalności PTTK w dziedzinie ochrony przyrody, a zwłaszcza roli, jaką mają do spełnienia w tym zakresie komisje turystyki kwalifikowanej.

Referat wygłosił przewodniczący Komisji Ochrony Przyrody ZG PTTK W. Olendzki, który zwrócił uwagę na wzrastające stale zagrożenie środowiska przyrodniczego ze strony cywilizacji, urbanizacji, rozwoju przemysłu, postępu technicznego. Podkreślił on, że środowisko to jest zagrożone także przez potęgający się ruch turystyczny. Masowy napływ ludności na tereny pozamiejskie, a jednocześnie niedostateczne jeszcze zrozumienie w społeczeństwie potrzeby ochrony przyrody powoduje zagrożenie środowiska przyrodniczego. O tym, jak ważny staje się ten problem, świadczy powołanie w naszym kraju Polskiego Komitetu Ochrony Środowiska Człowieka jako organu rządowego.

Nad referatem i zawartymi w nim propozycjami wywiązała się dyskusja. Wykazała ona zbieżność poglądów oraz troskę wszystkich dyskutantów o właściwie poję-

Fot. H. Bietkowski

tą ochronę przyrody, zwłaszcza podczas imprez turystyki kwalifikowanej.

W szczególności uczestnicy dyskusji zwrócili uwagę na potrzebę:

- wydawania przez Komisję Ochrony Przyrody ZG PTTK okresowych informacji w celu właściwego prowadzenia działalności komisji turystyki kwalifikowanej w dziedzinie ochrony przyrody,
- opracowania materiałów szkoleniowych z zakresu ochrony przyrody przeznaczonych dla aktywnych turystyki kwalifikowanej,
- usprawnienie działalności Straży Ochrony Przyrody m.in. przez wzrost liczby jej członków i werbowanie działaczy turystyki kwalifikowanej,
- ochrony krajobrazu podwodnego,
- budowy prawidłowych ścieżek górskich,
- właściwej lokalizacji schronisk,
- organizowania małych imprez turystycznych z uwagi na negatywny wpływ na przyrodę imprez wielkich, masowych,
- wspólnego konsultowania spraw ochrony przyrody związanych z działalnością poszczególnych komisji.

W odniesieniu do tej ostatniej kwestii postulowano organizowanie spotkań na wszystkich szczeblach organizacyjnych PTTK dla działaczy ochrony przyrody i turystów kwalifikowanych.

R.C.

ZJAZD AKTYWU WOJSKOWEGO PTTK

W dniach 7—8 V 1971 r. odbył się w Rzeszowie II Ogólnopolski Zjazd Prezesów Kół Wojskowych PTTK, poświęcony omówieniu spraw organizacyjnych kół PTTK w jednostkach Wojska Polskiego oraz kierunków i metod prowadzenia w nich działalności krajoznawczej i turystycznej. Zagadnienia te były przedmiotem obrad, jakie toczyły się w pierwszym dniu Zjazdu.

W godzinach popołudniowych tego samego dnia uczestnicy Zjazdu wysłuchali referatu pt. *Walory krajoznawcze i turystyczne województwa rzeszowskiego*, wygłoszonego przez przewodniczącego Okręgowej Komisji Krajoznawczej w Rzeszowie Bronisława Cmele, a następnie zwiedzili muzeum w Rzeszowie, w którym eksponowano aktualnie kilka niezwykle interesujących wystaw, doskonale uzupełniających zagadnienia omówione w referacie.

W drugim dniu Zjazdu odbyła się wycieczka w Bieszczady. Trasa wiodła przez Baligród, Jabłonki i Cisnę — miejsca związane z walkami o wyzwolenie

nie tych ziem i utrwalenie władzy ludowej. Uczestnicy wycieczki złożyli hołd poległym, składając na ich mogiłach wiązanki polnych kwiatów.

Po zwiedzeniu Bieszczadów zatrzymano się w Wetlinie, aby wziąć udział w uroczystości odsłonięcia obelisku wzniesionego tam dla uczczenia działalności Wojska Ochrony Pogranicza, a ufundowanego przez aktyw PTTK woj. rzeszowskiego.

Uroczystego odsłonięcia umieszczonej na obelisku tablicy dokonał Władysław Biernat — prezes Zarządu Okręgu PTTK w Rzeszowie, w obecności przedstawicieli powiatowej instancji partyjnej, Powiatowej Rady Narodowej, Wojska Polskiego, licznie zebranej młodzieży i turystów.

W ramach Zjazdu w salach Klubu Działacza w Rzeszowie odbyło się spotkanie jego uczestników z aktywnym Oddziałem PTTK. Spotkanie zagał Mieczysław Rachwał prezes Zarządu Oddziału, który na zakończenie swego wystąpienia wręczył przybyłym na spotkanie gościom pamiątkowe odznaki plakietki, a także przewodniki i foldery powoj. rzeszowskim. Goście przekazali natomiast miejscowemu Oddziałowi PTTK i MKKFiT proporzycy, podkreślając, że są one symbolami przywiązania wojskowego aktywu PTTK do rzeszowskiej ziemi.

Bronisław Cmele

WYRÓŻNIENIA ZA UPOWSZECHNIANIE KRAJOZNAWSTWA

Działalność krajoznawcza spełnia coraz ważniejsze funkcje społeczno-oświatowe, kulturalne, wychowawcze i inne. Stanowi ona też ważny element, który w coraz większym stopniu będzie można wykorzystywać dla wypełniania czasu wolnego naszego społeczeństwa, w związku ze skracaniem czasu pracy. Z tego względu w woj. gdańskim zgłaszane są różne inicjatywy mające na celu podniesienie rangi krajoznawstwa oraz popularyzowanie atrakcyjnych metod i form działalności w tej dziedzinie. M. in. przez kilka lat Okręgowa Komisja Krajoznawcza PTTK w Gdańsku prowadziła współzawodnictwo o tytuł najlepszej komisji i sekcji krajoznawczej PTTK. Natomiast w 1971 r. w celu poszerzenia zasięgu tej działalności, wprowadzone zostały symboliczne, ogólnodostępne nagrody *Za Upowszechnianie Krajoznawstwa*.

Pierwszą nagrodę — paterę metalową z herbami woj. gdańskiego otrzymała Redakcja *Głosu Wybrzeża* w Gdańsku za

wprowadzenie po raz pierwszy w 1971 r. stałej rubryki (raz w tygodniu) — *Wczasy, wakacje, wypoczynek*. W rubryce tej zamieszczane były m. in. materiały Regionalnej Pracowni Krajoznawczej PTTK w Gdańsku. Druga nagroda przyznana została Redakcji *Biuletynu Turystycznego Jantarowe Szlaki* oraz przewodniczącemu Kolegium Redakcyjnego tego pisma Władysławowi Andruszkiewiczowi.

Dalsze (równorzędne) wyróżnienia przyznane zostały Klubowi Krajoznawczemu PTTK *Merkator* przy Wojewódzkim Domu Kultury Handlowca w Gdańsku oraz jego prezesowi Henrykowi Babiczowi (w każdą środę odczyt, przezrocza lub film krajoznawczy, *Merkator* był współorganizatorem dwóch wojewódzkich przeglądów kolorowych przezroczy krajoznawczych PTTK), Komisji Krajoznawczej Oddziału Studenckiego PTTK w Gdańsku oraz jej przewodniczącemu — Grzegorzowi Witkiewiczowi (inventaryzacja pow. puckiego, zorganizowanie kursu instruktorów krajoznawstwa, wydanie publikacji pt. *Organizator turystyki studenckiej*) i Komisji Krajoznawczej Stoczni Gdańskiej im. Lenina oraz jej przewodniczącemu — Janowi Boguckiemu (seminaria i wycieczki krajoznawcze).

Dyplomy oraz symboliczne nagrody *Za Upowszechnianie Krajoznawstwa 1971* wręczone zostały podczas uroczystej wieczornicy krajoznawczej, zorganizowanej przez Okręgową Komisję Krajoznawczą PTTK w Gdańsku (przy współudziale Klubu *Merkator*), połączonej z quizem krajoznawczym, wyświetleniem kolorowych przezroczy oraz wieczorkiem tanecznym.

Cz.S.

JUBILEUSZ KOMISJI TURYSTYKI PODWODNEJ

27 XI 1971 r. odbyło się w Warszawie uroczyste spotkanie działaczy i aktywistów z okazji piętnastolecia Komisji Turystyki Podwodnej ZG PTTK. Na spotkanie to przybyło ogółem 160 osób.

Wzięli w nim udział także: dyrektor Departamentu Turystyki GKKFiT Stanisław Ostrowski, sekretarz generalny Zarządu Głównego PTTK Jacek Węgrzynowicz oraz płk. Jerzy Buchalski z Komendy Głównej MO. Wśród zaproszonych byli również przedstawiciele Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego Ligi Obrony Kraju,

Ostatnia narada zespołu przed zanurzeniem. Fot. J. Nowacki

Polskiego Związku Pływackiego oraz innych dyscyplin turystyki kwalifikowanej PTTK.

Podczas spotkania dr inż. Jerzy Bulik wygłosił referat o zadaniach turystyki kwalifikowanej na tle ogólnych kierunków pracy Towarzystwa. Przemówienie wygłosił również dyr. Stanisław Ostrowski, który w imieniu GKKFiT wręczył odznaki *Zasłużonego Działacza Turystyki*: Jerzemu Bulikowi, Wiesławowi Roguskiemu i Krystynie Siliniewicz.

Sekretarz Generalny Zarządu Głównego PTTK Jacek Węgrzynowicz w imieniu Prezydium Zarządu Głównego PTTK wręczył Złote i Srebrne Odznaki PTTK: Teresie Hurło, Leszkowi Kotlickiemu, Jerzemu Kulińskiemu, Jerzemu Lubeckiemu i Andrzejowi Marchwickiemu.

Ponadto wielu działaczy otrzymało dyplomy uznania PTTK oraz upominki w postaci książek i maseczek podwodnych.

Honorowe Odznaki Turystyki Podwodnej stopnia złotego wręcono dyr. Bogdanowi Łokucijewskiemu i dr. Kazimierzowi Ulewiczowi z Wojskowej Akademii Medycznej w Gdańsku.

Z okazji spotkania otwarto wystawę obrazującą dorobek turystyki podwodnej w minionym piętnastolecu. Wśród eksponatów były różne rodzaje ekwipunku i sprzętu podwodnego, wiele fotogramów z akcji poszukiwawczych, szkoleniowych i wypoczynkowych oraz ciekawe znaleźiska.

R. C.

NARADA W ZARZĄDZIE GŁÓWNYM PTTK

W dniach 9—12 VII 1972 r. odbyła się w Zarządzie Głównym PTTK robocza narada poświęcona omówieniu aktualnych problemów pracy Towarzystwa.

Wzięli w niej udział: w dniach 9—11 VII 1972 r. urzędujący wiceprezisi i sekretarze zarządów okręgów PTTK, dyrektorzy BEF, dyrektorzy *Foto-Pam*, domów turysty oraz pracownicy biura Zarządu Głównego PTTK.

W dniu 12 VII udział w Naradzie wzięli również członkowie Prezydium ZG PTTK, prezisi zarządów okręgów, członkowie komisji społecznych ZG PTTK (łącznie w Naradzie wzięły udział 72 osoby).

W pierwszych trzech dniach Narady uczestnicy po wysłuchaniu referatu sekretarza generalnego na temat głównych kierunków działalności PTTK przed VIII Walnym Zjazdem Delegatów

oraz zastępcy sekretarza generalnego na temat kierunków doskonalenia gospodarki PTTK w świetle wyników 1970 r. i prognoz na 1971 r. zostali podzieleni na zespoły robocze, w których podczas obrad zajmowali się sprawami programowej i gospodarczej działalności Towarzystwa.

Omówiono szczegółowo zadania programowe na wszystkich szczeblach organizacyjnych, metody doskonalenia działalności komisji społecznych oraz weryfikacji systemu kształcenia działaczy i kadry PTTK.

W sferze zagadnień gospodarczych prowadzono zajęcia w zespołach na temat struktur zarządzania działalnością gospodarczą, metod badania sprawności i skuteczności obsługi ruchu turystycznego przez oddziały i obiekty PTTK oraz systemu doskonalenia kadry gospodarczej PTTK. Wyniki prac zespołów zostały zreferowane na zebraniu plenarnym.

Oprócz obrad plenarnych i pracy w zespołach roboczych uczestnicy narady brali udział w spotkaniach z przedstawicielami resortu oświaty i GKKFiT. W dniu 9 VII uczestnicy narady spotkali się z wiceministrem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Waldemarem Winklem, który omówił niektóre problemy działalności społecznej młodzieży szkolnej a następnie odpowiadał na postawione przez uczestników narady pytania dotyczące działalności PTTK na terenie szkół i współpracy w tym zakresie z Ministerstwem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W spotkaniu brał udział dyrektor Departamentu Społeczno-Wychowawczego Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Wiesław Krauze.

W dniu 10 VII uczestnicy narady spotkali się z dyrektorem Departamentu Urządzeń Sportowych i Turystycznych GKKFiT Romanem Garbaczewskim, który omówił kierunki inwestycji turystycznych i turystycznego zagospodarowania kraju do 1974 r. oraz z dyrektorem Departamentu Ruchu Turystycznego GKKFiT Stanisławem Ostrowskim, który omówił rozwój i kształtowanie ruchu turystycznego w Polsce w latach 1960—75. Dyrektorzy GKKFiT udzielali następnie odpowiedzi na zgłaszane przez uczestników narady pytania.

W dniu 11 VII w obradach wziął udział wicedyrektor Departamentu Społeczno-Wychowawczego Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Władysław Trybus, który omówił z uczestnikami narady działalność PTTK w środowisku młodzieży szkolnej w świetle Za-

ządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 VI 71 r. w sprawie zasad współdziałania organizacji społecznych ze szkołami w realizacji zadań wychowawczych.

Zakończaniem czterodniowych obrad było spotkanie z przewodniczącym Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki Włodzimierzem Reczkiem, które odbyło się 12 VII 1971 r. Przewodniczący GKKFiT omówił kierunki rozwoju turystyki w Polsce i zadania stojące w związku z tym przed Towarzystwem, a następnie szczegółowo omówił problemy z dziedziny programowej i gospodarczej działalności PTTK zgłaszane przez działaczy Towarzystwa.

Obrady podsumował prezes Piotr Gajewski podkreślając, że były one niezwykle owocne i wyjaśniły szereg zagadnień nurtujących działaczy naszego Towarzystwa.

W wyniku narady Biuro ZG PTTK uzupełniło plan realizacji Uchwały Zarządu Głównego z dnia 14 VI 71 r. w sprawie ogólnych kierunków działania przed VIII Walnym Zjazdem Delegatów. Sekretarz generalny powołał dwie komisje składające się z działaczy centralnych i terenowych, które przedstawią Prezydium ZG wnioski dotyczące systemu kształcenia kadr PTTK oraz struktury okręgowego przedsiębiorstwa PTTK.

Ryszard Cetnarski

METODYCZNE SEMINARIUM PRZEWODNIKÓW

W dniach 19—21 XI 1971 r. odbyło się w Poznaniu seminarium metodyczne nt. oprowadzania wycieczek z krajów zachodnich. Impreza zorganizowana z okazji dwudziestolecia pracy poznańskich przewodników miała charakter uroczysty. Na zaproszenie organizatorów — Kola Przewodników PTTK oraz Instytutu Zachodniego w Poznaniu — wzięli w nim udział przewodnicy, reprezentujący 21 kół z całego kraju. Uczestniczyli też przedstawiciele Zarządu Głównego PTTK oraz władz wojewódzkich i miejskich Poznania.

Celem seminarium było omówienie najważniejszych spraw, z jakimi stykają się przewodnicy podczas oprowadzania turystów z Europy Zachodniej, głównie zaś z NRF.

Seminarium składało się z dwóch części. Pierwszą poświęcono wszechstronnej informacji naukowej dotyczącej omawianego tematu. Pracownicy naukowcy Instytutu Za-

chodniego wygłosili wykłady, opracowane w odpowiedzi na pytania zgłoszone uprzednio przez przewodników z całego kraju. Na wstępie dr Zdzisław Nowak scharakteryzował działalność Instytutu Zachodniego. Dr Janusz Sobczak omówił niektóre zagadnienia związane z aktualnymi stosunkami pomiędzy Polską a NRF. Sporo miejsca referent poświęcił m.in. sprawom ekonomicznym, zwłaszcza istocie i przyczynom koniunktury gospodarczej NRF. Mgr Zbigniew Kulak zarysował proces narastania szowinizmu Niemców w stosunku do narodu polskiego w ostatnim stuleciu. Na tym tle wskazał też obecne możliwości poprawy wzajemnych stosunków NRF i Polski. Mgr Z. Kulak podkreślił rolę polskich przewodników w kształtowaniu świadomości obywateli NRF przyjeżdżających dla zwiedzania naszego kraju.

W drugiej części seminarium naukowcy odpowiadali na pytania przewodników zadawane bezpośrednio z sali. Dotyczyły one zagadnień z dziedziny historii, ekonomii, polityki itp., głównie z punktu widzenia wykorzystania ich w metodyce pracy przewodniczej. Pytano o interpretację zdarzeń i zjawisk, o metody rozwiązywania sytuacji konfliktowych. Nie unikano pytań tzw. drażliwych.

Seminarium zyskało uznanie wszystkich uczestników. Naukowcom dostarczyło cennych wskazówek dotyczących aktualnych problemów czekających na rozwiązanie. Dla przewodników stanowiło źródło wiedzy niezbędnej w ich codziennej pracy. Wsunięto postulat ponawiania tego typu spotkań szkoleniowych. Jako temat jednego z najbliższych zaproponowano zagadnienia metodyki oprowadzania wycieczek ze Związku Radzieckiego.

R.C.

SPOTKANIE W ZARZĄDZIE GŁÓWNYM PTTK

W dniu 29 XI 1971 r. w siedzibie Zarządu Głównego PTTK odbyło się spotkanie przedstawicieli Prezydium Zarządu Głównego PTTK z szefem Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego gen. dyw. Janem Czaplą, któremu towarzyszyli płk. Władysław Honkisz, zastępca Szefa Zarządu Kultury i Oświaty Okręgowego Zarządu Politycznego WP i płk. Jerzy Nowak przewodniczący Komisji Kół Wojskowych PTTK.

Gości powitał prezes Zarządu Głównego PTTK Piotr Gajewski. W pierwszej części

spotkania prezes Piotr Gajewski przedstawił, na tle aktualnego stanu organizacyjnego PTTK, zadania, jakie podejmuje Towarzystwo w związku z VI Zjazdem Partii oraz w czasie akcji przygotowawczej do Walnego Zjazdu Delegatów PTTK. Prezes ZG PTTK w serdecznych słowach wyraził podziękowanie dla dowództwa Wojska Polskiego za stwarzanie warunków sprzyjających owocnemu współdziałaniu PTTK z Ludowym Wojskiem Polskim.

Doświadczenia i wyniki współdziałania PTTK i WP w dziedzinie wychowania patriotyczno-obronnego przedstawił zastępca sekretarza generalnego PTTK Wojciech Militz. Uwypuklił on problem rozwoju krajoznawczo-turystycznej pracy PTTK wśród wojskowych oraz udział wojskowych działaczy turystycznych w programach i organizacyjnych osiągnięciach Towarzystwa.

Gen. Jan Czaplą z uznaniem ocenił wyniki działalności Towarzystwa. Omawiając wspólne zamierzenia na przyszłość szef GZP WP potwierdził konieczność zacieśnienia współpracy Wojska Polskiego i PTTK we wszystkich formach działalności krajoznawczej i turystycznej służącej patriotycznemu wychowaniu społeczeństwa, a zwłaszcza młodzieży.

Za pozytywne uznano włączenie do realizacji zadań krajoznawczo-turystycznych podchorążych i absolwentów wyższych szkół oficerskich oraz udzielenie PTTK pomocy w organizowaniu namiotowych obozowisk turystycznych.

W rozmowie wzięli również udział zastępca sekretarza generalnego ZG PTTK Janusz Żmudziński, wiceprzewodniczący Komisji Kół Wojskowych ZG PTTK Mieczysław Sobkiewicz oraz kierownik Działu Programowego ZG PTTK Ryszard Cetnarski.

W czasie drugiej części spotkania szef GZP WP gen. dyw. Jan Czaplą udekorował 14 działaczy PTTK srebrnymi i brązowymi medalami *Za Zasługi dla Obronności Kraju*, nadanymi przez ministra obrony narodowej z okazji święta Wojska Polskiego. Srebrne medale otrzymali: Bogdan Beldowski i Ryszard Cetnarski, brązowe medale: Grzegorz Bieniżyk, Jerzy Doening, Janusz Jabrzemski, Witold Kasprzewski, Włodzimirz Kmiecik, Władysław Michalewski, Józef Nowak, Władysław Roj-Gąsienica, Bronisław Siadek, Zbigniew Skorwider, Stefan Sosnowski, Mieczysław Wałek.

Gen. Jan Czaplą w serdecznych słowach podziękował odznaczonym za zasługi w dziedzinie krzewienia poprzez turystykę umiłowania ojczyste-

go kraju, za wkład pracy w rozwijanie sprawności turystycznych wśród społeczeństwa, szczególnie wśród młodzieży.

W imieniu odznaczonych przemawiał Bogdan Beldowski — wiceprezes Zarządu Głównego PTTK w Kielcach.

R.C.

KONKURS DLA REDAKCJI GAZET ZAKŁADOWYCH

Redakcja Biuletynu *Barbakan Warszawski* — wydawnictwa informacyjno-metodycznego Okręgu Warszawskiego PTTK, postanowiła wspólnie z Wojewódzką Radą OFSWFiT ogłosić konkurs dla redakcji i autorów gazet wydawanych przez warszawskie zakłady pracy.

W Warszawie ukazują się 23 tytuły pism zakładowych. Wiele gazet jest wydawanych w zakładach pracy, gdzie istnieją oddziały, kluby i koła PTTK, np. gazeta *Hutnik Warszawski* — pismo załogi Huty Warszawa, *Elektronowiec* — w Zakładach im. Róży Luksemburg, *Fakty* — FSO, *Rezonans* — w Instytucie Badań Jądrowych i wiele innych. Oddział PTTK przy FSO rozpoczął w 1971 r. wydawanie *Dodatku Turystycznego do gazety zakładowej Fakty* pt. FIAT — *Obeżyświat*.

Celem konkursu trwającego przez cały 1971 r. było podniesienie poziomu publikacji, zachęcenie redakcji i autorów do podjęcia szerokiej akcji popularyzującej problemy turystyki kwalifikowanej i wypoczynku po pracy, spraw organizacyjnych i programu działania organizacji społecznych, młodzieżowych w zakresie turystyki i wypoczynku w zakładach pracy.

Z dotychczasowych doświadczeń i lektury gazet zakładowych można wynioskować, że publikacje poświęcone problemom turystyki i wypoczynku po pracy ograniczały się raczej do skromnych objętościowo i stosunkowo rzadkich wypowiedzi. Były to na ogół sprawozdania z wycieczek, rzadziej fotoreportaże lub wypowiedzi o charakterze oficjalnym. Mniej było natomiast propozycji dotyczących udziału załóg w imprezach, wycieczkach; rzadko prezentowano działalność PTTK, organizacji młodzieżowych; zupełnie brakowało materiałów o charakterze krajoznawczym, popularyzującym określone treści turystyki poznawczej.

Propozycja udziału w konkursie zawierała dwie możliwości, co znalazło wyraz w dwóch kategoriach współzawodnictwa. W pierwszej przewidziano nagrodzenie zespołu redakcyjnego (tytu-

lu) za całokształt działalności popularyzatorskiej i informacyjnej, za poziom i ilość publikacji, za poświęcanie w nich uwagi działalności PTTK i innych organizacji — ZMS, rad zakładowych, kół TKKF, sekcji motorowych, wędkarskich i innych. Druga kategoria nagród to wyróżnienia indywidualne dla autorów, którzy w swej działalności dali dowody zaangażowania w sprawy turystyki i wypoczynku, za ilość i jakość publikacji, za fotografię krajoznawczą, rysunek satyryczny i inne formy. Okręg Warszawski PTTK i redakcja *Barbakanu Warszawskiego* organizując swój konkurs zmierzały do zwiększenia zainteresowania redakcji zakładowych tą problematyką, a jednocześnie do zapoznania PTTK z tego typu działalnością.

Otrzymaone dotychczas zgłoszenia świadczą o żywym oddźwięku ze strony redakcji gazet zakładowych na ogłoszony konkurs. W wielu z nich pojawiły się interesujące materiały poświęcone turystyce, propozycje, programy i kalendarze wycieczek. Więcej jest fotografii, zarówno o tematyce krajoznawczej jak i reportażowej z imprez.

Inicjatywa ta warta jest upowszechnienia. Spotkała się ona z aprobatą i poparciem WKZZ, która wspólnie z Okręgiem Warszawskim PTTK jest fundatorem nagród indywidualnych i zespołowych. Wyniki konkursu zostaną ogłoszone w *Barbakanie Warszawskim*.

Tomasz Kowalik

TURYSTYKA STUDENCKA

Biuro Podróży i Turystyki Zrzeszenia Studentów Polskich *Almatur* powstało w 1957 r. W okresie 15 lat istnienia *Almaturu* w różnych imprezach uczestniczyło prawie pół miliona studentów. Ponad 260 tys. odpoczywało na obozach stałych i wędrownych w kraju, a 115 tys. wyjechało za granicę. W tym samym czasie *Almatur* gościł ok. 50 tys. zagranicznych studentów.

W 1971 r. na wczasach i obozach przebywało prawie 23 tys. osób, zaś w imprezach masowych uczestniczyło prawie 110 tys. studentów. Na wycieczki zagraniczne, obozy naukowe i kulturalne wyjechało ponad 20 tys. studentów.

Almatur z każdym rokiem stara się o zwiększenie liczby miejsc na obozach, o otwarcie nowych tras, wzbogacenie programu wycieczek. Aktyw *Almaturu* pracuje społecznie, a większość imprez jest wzorowo zorganizowana. Studencka inicjatywa i pomysłowość pozwala na wykorzystanie coraz lepszych form wypoczynku i rekreacji.

Działalność turystyczno-wypoczynkowa traktowana jest jako akcja socjalna dla środowiska studenckiego oraz jako forma działalności społeczno-wychowawczej, wynikająca z programu ZSP i jego zadań statutowych.

Zadaniem docelowym jest, aby każdy student przynajmniej raz w roku brał udział w imprezie turystycznej i raz w ciągu studiów w obozie zimowym, lub letnim. Takie założenia wymagają jednak przygotowania 50 tys. miejsc na obozach stałych i wędrownych w okresie wakacyjnym, co przy obecnej bazie noclegowo-usługowej jest na razie niemożliwe.

Biorąc to pod uwagę Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki przeznaczyło w bieżącej pięcioletce ponad 60 mln zł na inwestycje dla bazy wypoczynkowej ZSP. Przewiduje się m.in. budowę międzynarodowego hotelu studenckiego w Zakopanem na 230 miejsc, centrum szkolenia aktywu w Soczewce k. Płocka na 230 miejsc oraz budowę ośrodka wypoczynkowego w Rowach k. Ustki na 200 miejsc. W roku akademickim 1971/72 dotacje państwowe na turystykę i wypoczynek wyniosły 3,5 mln złotych.

Z.T.

SESJA NAUKOWA

W kwietniu 1972 r. z inicjatywy Rady Uczelnianej Zrzeszenia Studentów Polskich w warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego odbyła się sesja naukowa poświęcona ocenie wartości społecznej turystyki studenckiej, roli turystyki w przygotowaniu absolwenta do samodzielnej pracy zawodowej i kształtowaniu zaangażowanych postaw społecznych. W sesji wzięli udział naukowcy, działacze zainteresowanych resortów, przedstawiciele Centralnej Rady Związków Zawodowych, aktywu studencki.

Zarówno w czterech referatach programowych jak i w dyskusji wskazywano na celowość i pilną potrzebę podejmowania w szerszym niż dotychczas stopniu prac naukowo-badawczych dotyczących turystyki i wypoczynku studentów.

Stwierdzono, że brak jest dotąd dostatecznego współdziałania placówek naukowych i dydaktycznych z ZSP w zakresie koordynacji badań i zastosowania ich w codziennej pracy oraz metod kompleksowego opracowania problemu turystyki jako masowego zjawiska społecznego w tym środowisku.

Turystyka studencka, jak wiadomo, cha-

rakteryzuje się dużą różnorodnością: wyjazdy zagraniczne, organizacja masowego wypoczynku oraz specjalistyczne formy, takie jak: żeglarstwo, alpinizm, narciarstwo czy kajakerstwo. Realizowany obecnie program Zrzeszenia zakłada oprócz wdrażania treści krajoznawczej i wartości społeczno-wychowawczych wprowadzenie wielu elementów rekreacji ruchowej.

Zagadnienia omawiane lub sygnalizowane podczas obrad, staną się przedmiotem badań zespołów problemowych, w składzie których znajdują się pracownicy nauki i przedstawiciele ZSP. Badania te prowadzone w kilku kierunkach służyć będą opracowaniu jak najlepszego modelu studenckiego ruchu turystycznego.

Z.T.

NOWA OKRĘGOWA KOMISJA KRAJOZNAWCZA

W kwietniu 1972 r. odbyła się Okręgowa Narada Aktywu Krajoznawczego PTTK w Gdańsku. Na podstawie sprawozdań oraz dyskusji można stwierdzić, że dorobek minionej kadencji tej komisji jest dość poważny. W latach 1969—71 komisja ta zorganizowała szereg seminariów krajoznawczych, m.in. I i II Będmińskie Spotkanie Krajoznawcze (poświęcone miejscowościom i szlakom J. Wybickiego) oraz na temat walorów krajoznawczych powiatów: sztumskiego i elbląskiego. Szkoliła ona też organizatorów prelekcji krajoznawczych (kursy w Wejherowie i Starogardzie Gdańskim) oraz opracowywała i wysyłała raz w roku do zainteresowanych organizacji i instytucji proponowaną tematykę prelekcji krajoznawczych na dany rok (wygaszanych przez działaczy PTTK i innych prelegentów).

Komisja ta zorganizowała także I i II Przegląd Kolorowych Przeroczy Krajoznawczych, pierwszą tego typu imprezę w Polsce. Poza tym komisja ogłosiła i prowadziła przez trzy lata współzawodnictwo komisji i sekcji krajoznawczych PTTK, a w 1971 r. wprowadziła jako pierwsza w Polsce, ogólnodostępne, symboliczne nagrody *Za Upowszechnianie Krajoznawstwa*. Członkowie komisji ogłosili w tym okresie ok. 150 prelekcji krajoznawczych, z których większość ilustrowana była przerocznami.

Osiągnięcia te były możliwe dzięki szerokiej współpracy z zainteresowanymi organizacjami i instytucjami: Towarzystwem

Miłośników Ziemi Sztumskiej *Powisłe*, Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim w Gdańsku, Wojewódzkim Domem Kultury Handlowca w Gdańsku.

Poza Komisją Okręgową w pracy krajoznawczej najbardziej wyróżniły się: Komisja Krajoznawcza PTTK Stoczni Gdańskiej im. Lenina (seminaria, odczyty i wycieczki krajoznawcze), Oddział PTTK w Gdańsku (m.in. prowadzenie Regionalnej Pracowni Krajoznawczej oraz wydawanie *Jantarowych Szlaków*), Oddział Studencki PTTK (praca dla własnego środowiska — wydanie informatora, szkolenie instruktorów krajoznawstwa, odczyty), Klub PTTK *Merkator* przy Wojewódzkim Domu Kultury Handlowca w Gdańsku (ogólnodostępna działalność — odczyty i wycieczki krajoznawcze, współdziałanie w organizowaniu seminariów krajoznawczych oraz przeglądów kolorowych przeroczy krajoznawczych).

Podczas narady wybrano nowy skład Okręgowej Komisji Krajoznawczej PTTK w Gdańsku. Przewodniczącym Komisji ponownie wybrano Czesława Skonkę, wiceprzewodniczącymi: Antoniego Czarnowskiego, Jana Boguckiego, Jadwigę Kuśmierk i Grzegorza Witkiewicza, sekretarzem — Ewę Włodarczyk oraz członkami: H. Grajewską, Cz. Dawickiego, W. Ślubowskiego, J. Szukalskiego i W. Kuchela.

Cz.S.

OBRADY PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ

W grudniu 1971 r. odbyło się w Olsztynie kolejne zebranie plenarne Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK. W obradach uczestniczyli przedstawiciele aktywu pieszego ziemi olsztyńskiej, liczni goście, przewodniczący OKTP oraz gospodarze spotkania z OKTP i Zarządu Okręgu PTTK w Olsztynie.

Bogaty program narady obejmujący główne problemy stojące przed Komisją Turystyki Pieszej PTTK wypełnił całkowicie pierwszy dzień obrad.

Problematyka młodzieżowa, współpraca środowiskowa, programowanie prac jednostek terenowych, poprawa organizacji imprez pieszych oraz zagadnienia szkolenia nowych kadr aktywu pieszego znalazły głęboki oddźwięk w żywej i prowadzonej z pełnym zaangażowaniem dyskusji plenarnej.

Wiele uwagi poświęcono miejscu Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK w nowym, realizowanym już programie działania całego Towarzystwa, podkreślano przy tym wagę obowiązków oraz

czołową rolę KTP w kształtowaniu turystyki krajowej.

Wykorzystany w obradach bogaty materiał wnioskowy, przedstawiony Plenum KTP ZG PTTK przez aktywny terenowy podczas XIV Zlotu Przewodników Turystyki Pieszej w Krakowie, pozwolił w pełni określić główne kierunki działania Komisji na ostatni rok kadencji.

Podczas narady stwierdzono, że Komisja ma w swej pracy wiele osiągnięć. W okresie kadencji wiele istotnych spraw zostało ostatecznie rozwiązanych. Należą do nich m. in.:

- wzmocnienie sieci terenowej ogniw komisji turystyki pieszej,
- wypracowanie określonych zasad organizacji turystycznych imprez pieszych,
- usystematyzowanie spraw przewodniczkich,
- dotarcie z propagandą imprez turystyki pieszej do środowisk młodzieżowych i zakładowych,
- uporządkowanie ewidencji i wypracowanie metod znakowania nizinnych szlaków pieszych.

Równocześnie zwracano uwagę, że wiele zadań nadal pozostaje do zrealizowania. Dotyczy to wyeksponowania roli przewodników turystyki pieszej, opracowania prawidłowych form naboru kandydatów na przewodników, rozszerzenia propagandy i informacji o pracach Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK i organizowanych przez nią imprezach, uregulowania wielu drobnych, ale ważnych spraw związanych z wycieczkowaniem oraz zasadami organizacji pracy komisji turystyki pieszej wszystkich szczebli. Zadania te, wraz z Uchwałami Plenum ZG PTTK oraz z wnioskami aktywnego pieszego, staną się podstawą pracy Komisji w 1972 r.

Podczas obrad wiele uwagi poświęcono udziałowi turystów pieszych w przygotowaniach do rocznicy stulecia zorganizowanej turystyki w Polsce oraz pięćsetlecia urodzin Mikołaja Kopernika. Podkreślono potrzebę jak najszerszego uczestniczenia w organizacji imprez i uroczystości związanych z tymi ważnymi dla turystów rocznicami.

Olsztyńskie spotkanie uczestnicy obrad zakończyli wycieczką krajoznawczą na trasie Olsztynek — Sudwa — Pola Grunwaldzkie — Ostróda — Olsztyn.

R. C.

CENNA INICJATYWA

Przedsiębiorstwo PKS i Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze wystą-

pili z ceną w okresie letniego wypoczynku inicjatywą. Postanowiono wspólnie organizować w każdą niedzielę, a także w jeden dzień tygodnia stale wycieczki turystyczno-krajoznawcze z większych miast Kielecczyny do miejscowości o wybitnych walorach turystycznych lub upamiętnionych wydarzeniami historycznymi.

Wytyczono już atrakcyjne trasy stałych wyjazdów turystycznych z Kielc, Radomia, Sandomierza i Buska. Grupom wycieczkowym towarzyszyć będą przewodnicy PTTK.

M. in. trasy stałych wycieczek prowadzi będą z Kielc w Góry Świętokrzyskie oraz do muzeum Sienkiewicza w Obłęgorku i Jaskini Raj. Również radomianie będą mogli zwiedzić jaskinię Raj, jadąc do Szydłowca, Zagnańska i Chęcín. Inna trasa wycieczkowa prowadzi z Radomia do Koźlenic i historycznej z okresu wojny miejscowości — Studzianek Pancernych, Sandomierzanie jeżdżą będą w każdą niedzielę do Łańcuta i Leżajska oraz na Św. Krzyż.

W turystycznych wędrowniach nie będzie obowiązywał rozkład jazdy — czas pobytu w poszczególnych miejscowościach uzależnia się od życzeń uczestników. PKS ustaliła też nowe zasady odpłatności nie przekraczające kosztów własnych.

Z. T.

DOSZKALANIE PRACOWNIKÓW PTTK

Zarząd Główny PTTK rozpoczął akcję seminarijnego doszkalania pracowników w zajmujących się merytorycznymi zagadnieniami w Zarządzie Głównym oraz w zarządach okręgów PTTK. Jedną z pierwszych tego typu seminariów odbyło się w grudniu 1971 r. w Domu Wycieczkowym PTTK w Zegrzynie.

Wzięli w nim udział sekretarz generalny Zarządu Głównego PTTK Jacek Węgrzynowicz, jego zastępcy — Wojciech Militz i Janusz Zmudziński oraz pracownicy etatowi pionu organizacyjno-programowego Zarządu Głównego PTTK i przedstawiciele większości okręgów PTTK.

Dwudniowy program spotkania obejmował omówienie wielu istotnych spraw związanych z aktualną problematyką działalności Towarzystwa. Szczególnie przedyskutowane zostały następujące tematy:

- realizacja programu Towarzystwa przed VIII WZD,
- aktualne problemy Towarzystwa w akcji sprawozdawczo-wyborczej w ogólniach i instancjach PTTK;

— obecny model gospodarki PTTK i kierunki zmian w zarządzaniu tą dziedziną działalności.

Ponadto omówiono na seminarium metody, formy i technikę organizacji pracy biur Towarzystwa. Z uwagi na specyfikę struktury organizacyjnej PTTK oraz systemu finansowania w PTTK było to bardzo pożyteczne, pozwoliło bowiem zebranych na szersze zrozumienie zadań, celów i potrzeb Towarzystwa. Tego rodzaju spotkania seminaryjne, pozwalające na otwartą i bezpośrednią wymianę zdań, wejdą na stałe do programu spotkań kierownictwa PTTK z czołowym aktywnym etatowym ogniw PTTK.

R. C.

ZAGADNIENIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W Kaliszu odbyły się plenarne obrady Komisji Opieki nad Zabytkami Zarządu Głównego PTTK. Oprócz członków Komisji, przedstawiceli

Ministerstwa Kultury i Sztuki — Hanny Strukowej i Tadeusza Żurowskiego, w obradach uczestniczyli wszyscy przewodniczący okręgowych komisji opieki nad zabytkami PTTK.

Wśród zaproszonych znaleźli się m. in.: wojewódzki konserwator zabytków z Poznania — Jan Pic oraz konserwator do spraw zabytków archeologicznych województwa poznańskiego, sekretarz generalny Polskiego Towarzystwa Archeologicznego — Krzysztof Dąbrowski.

Gospodarzy miasta Kalisza reprezentowali: wiceprzewodniczący PMRN — Alicja Frydrychowicz oraz sekretarze Komitetu Powiatowego i Komitetu Miejskiego PZPR — Maria Jopek i Józef Dzikowski.

Ponadto w posiedzeniu wzięli udział przedstawiciele towarzystw kulturalnych Kalisza, liczni członkowie Oddziałowej Komisji Opieki nad Zabytkami PTTK, pracownicy Muzeum Ziemi Kaliskiej.

Obrady w Sali Receptyjnej ratusza otworzył referat przewodniczącego Komisji Włodzimierza Antoniewicza na temat roli komisji opieki nad zabytkami

Otwarcie wystawy w Muzeum Regionalnym PTTK w Puławach. Fot. Stefan Sygowski

na tle całokształtu działalności PTTK. Następnie przewodniczący Komisji — Tadeusz Rudkowski przedstawił ocenę pracy poszczególnych komisji okręgowych, zaś drugi wiceprzewodniczący Komisji — Tadeusz Żurowski mówił o roli społecznych opiekunów w zakresie opieki nad zabytkami archeologicznymi.

W dyskusji poruszono wiele problemów dotyczących metod i sposobów rozwijania społecznego patronatu nad obiektami zabytkowymi, przy czym podkreślono konieczność zwrócenia baczniejszej uwagi nie tylko na zabytki architektury, ale również na zabytki archeologiczne, etnograficzne i ruchome.

Komisja Opieki nad Zabytkami ZG PTTK powinna położyć duży nacisk na działalność w środowisku młodzieżowym współpracując z ZMS, ZMW, ZHP i ZSP. W środowisku wojskowym natomiast ochronę nad zabytkami przeszłości winny podejmować wojskowe koła PTTK.

Ważna jest również współpraca z innymi organizacjami społecznymi, jak: Polskie Towarzystwo Archeologiczne, Stowarzy-

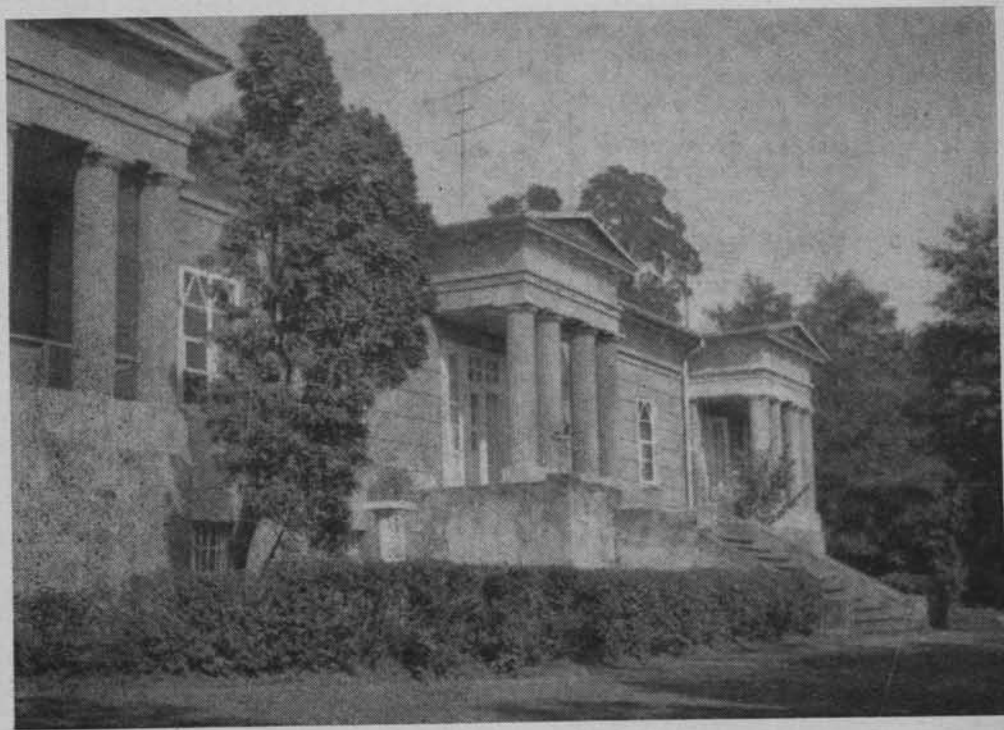
szenie Historyków Sztuki, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Komisja Opieki nad Zabytkami Zarządu Głównego PTTK poczyniła już pierwsze kroki celem nawiązania ściślejszego kontaktu z tymi organizacjami. Od szeregu lat współpracuje również z Radą Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa w dziedzinie opieki nad miejscami walki i martyrologii narodu polskiego.

Na temat zabytków Kalisza dyskutowano podczas spotkania z władzami miasta po wystuchaniu referatu o działalności miejscowej Oddziałowej Komisji Opieki nad Zabytkami PTTK. Uczestnicy plenum zapoznali się także ze stanem zabytków w pow. kaliskim podczas kilkugodzinnego objazdu autokarem.

R. C.

PROBLEMY SZKOLENIA MOTOROWEGO

W dniach 12—13 XI 1971 r. w Szczecinie-Zdroju odbył się IX Ogólnopolski Zjazd Przewodników Turystyki Motorowej PTTK. Na doroczne

Izba krajoznawcza PTTK w Małkowie k. Warty. Fot. W. Kaleniewicz

spotkanie aktywu motorowego przyjechało 200 turystów motorowych z całego kraju. Organizatorem tej imprezy był wrocławski Klub Motorowy PTTK Sokół, który zapewnił sprawną organizację obrad oraz umożliwił uczestnikom poznanie piękna i dorobku Dolnego Śląska. W drugim dniu obrad uczestniczył sekretarz generalny Zarządu Głównego PTTK — Jacek Węgrzynowicz.

IX Ogólnopolski Zjazd Przewodników Turystyki Motorowej był okazją do rozstrzygnięcia wielu ważnych spraw nurtujących działaczy tej dyscypliny turystyki kwalifikowanej PTTK. Podkreślili także konieczność doskonalenia form szkolenia aktywu motorowego.

Oczekiwano, że w wyniku dwudniowej dyskusji z udziałem najbardziej reprezentatywnej kadry przewodników turystyki motorowej sprecyzowane zostaną jednoznaczne poglądy co do najistotniejszych problemów związanych z przyszłym kształtem turystyki motorowej PTTK.

Obrady były bardzo burzliwe, ale nie spełniły całkowicie oczekiwań Komisji Turystyki Motorowej ZG PTTK, która po wielu miesiącach żmudnej i wnikliwej pracy przedstawiła przewodnikom projekt nowego programu szkolenia aktywu motorowego. Program ten w celu podniesienia poziomu wiedzy teoretycznej i praktycznej przewiduje wprowadzenie dwustopniowego szkolenia przewodników oraz rocznego stażu, w czasie którego istnieje możliwość praktycznego sprawdzenia umiejętności i stopnia zainteresowania absolwentów kursów sprawami PTTK. Dotychczas znaczny procent absolwentów poszczególnych kursów przewodników turystyki motorowej nie podejmuje społecznej pracy w naszym Towarzystwie, co świadczy o niewłaściwym doborze kandydatów. Spośród 1800 przeszkolonych do chwili obecnej przewodników tylko znikoma ich część wykazuje się rzetelnym zaangażowaniem w pracach naszej organizacji.

Komisja Turystyki Motorowej ZG PTTK występując z nowym programem była głęboko przekonana, że przedstawione nowe formy szkolenia przewodników zostaną przyjęte przez cały aktyw spontanicznie, ze zrozumieniem konieczności podnoszenia poziomu kadry działaczy motorowych. Niestety niektórzy dyskutanci w swych wypowiedziach odnieśli się nieprzychylnie do projektu nowego programu szkoleniowego. Pocięszający jest fakt, iż na szczęście była to mniejszość działaczy. Większość ze zrozumieniem przyjęła przedstawione propozycje Komisji Turystyki Motorowej ZG

PTTK. Właśnie ona w czasie dyskusji okazała troskę i pełną świadomość nie najlepszej sytuacji panującej w motorowej dyscyplinie turystyki kwalifikowanej.

R. C.

KONKURS KRASOMÓWCZY PRZEWODNIKÓW PTTK

W końcu listopada 1971 r. odbył się w zażytkowym zamku w Golubiu-Dobrzyniu I Ogólnopolski Konkurs Krasomówczy Przewodników PTTK. Imprezę zainicjował kierownik Muzeum Etnograficznego w Golubiu-Dobrzyniu, przewodnik PTTK mgr Zygmunt Kwiatkowski, pozyskując sobie poparcie i szeroką pomoc miejscowych władz i aktywistów Oddziału PTTK.

Konkurs składał się z dwóch części. Zgłoszeni kandydaci, a mogli nimi być wszyscy przewodnicy z terenu całej Polski, występowali w pierwszym etapie w eliminacjach wygłaszając 15-minutowe przemówienia na temat wybrany przez siebie i uprzednio zgłoszony do komitetu organizacyjnego. Do etapu drugiego jury dopuściło pięciu uczestników, którzy mieli obowiązek

Zwycięzca konkursu Henryk Skrzypiński.
Fot. J. Kuligowski

wyłoszenia mowy nt. *Zamek w Golubiu* — *Dobrzyniu*, zaś czas wystąpienia ograniczono do 20 minut.

W I Ogólnopolskim Konkursie Krasomówczym wzięło udział 13 osób. Szczególnie charakterystyczny był fakt, że kandydaci reprezentowali niemal wszystkie środowiska przewodnickie. Byli to przedstawiciele Warszawy, Gdańska, Torunia, Opola, Wrocławia, Brodnicy, Kruszwicy, Elbląga, Bydgoszczy, Olsztyna, Szklarskiej Poręby i Cieplic.

Do finału zostali zakwalifikowani: przedstawiciel Warszawy — Wojciech Redzej, Gdańska — Władysław Romecki, Augustowa — Antoni Patla, Cieplice — Piotr Turek, Bydgoszczy — Henryk Skrzypiński.

Słuchało ich szerokie grono kolegów — przewodników oraz liczni mieszkańcy Golubia-Dobrzynia, którzy przybyli do pięknej sali zamkowej. Zwyciężył Henryk Skrzypiński, II miejsce zajął Wojciech Redzej, III — Piotr Turek.

R. C.

NOWA INWESTYCJA

Prezydium Rady Ministrów PRL podjęło uchwałę o usytuowaniu największej w naszym kraju huty surowcowej *Centrum* w rejonie Żąbkowic (pow. będziński). Początki tego miasta sięgają jeszcze średniowiecza. Pierwsze wzmianki o nich znajdujemy już u Jana Długosza. Autor dzieła *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis* wspomina o Żąbkowicach jako o wsi biskupów krakowskich, dającej dziesięcinę wartości ok. siedmiu grzywien. W XVIII w., po stwierdzeniu, że ziemia żąbkowicka zawiera rudę żelaza, uruchomiono tutaj pierwszy piec hutniczy. Miało to miejsce — jak podaje *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego* w 1725 r. Przypuszcza się, że owe rudy żelaza, zresztą niskoprocentowe, znajdowały się właśnie między Żąbkowicami a Łośniem. Gdzieś w pobliżu także — hipotetycznie biorąc — musiano wytapiać surowkę.

Od połowy XIX w. Żąbkowice przekształcały się stopniowo w osadę przemysłową. Zdecydowała o tym głównie budowa kolei żelaznej. W 1848 r. uruchomiono w Żąbkowicach ostatni odcinek drogi warszawsko-wiedeńskiej. Niedługo nowa linia kolejowa połączyła Żąbkowice z Sosnowcem. Licząca kilkadziesiąt mieszkańców wieś awansowała do rangi ważnej stacji węzłowej.

Dogodne położenie osady i bliskość kopalni węgla sprzyjały rozwojowi przemysłu. Powstały tu dwie huty szkła

i zakłady chemiczne — klasyczne wprost przykłady panowania obcego kapitału. Stary mieszkańcy Żąbkowic jeszcze dziś nazywają Hutę Szkła Okiennego — *belgijską*, a Hutę Szkła Galanteryjnego — *czeską*. Te językowe nawyki są reliktem czasów, gdy zyski z fabryk żąbkowickich płynęły do Brukseli i Wiednia.

Odpowiedzią na wyzysk były strajki w roku 1905. Kontynuowano tę walkę również w okresie międzywojennym, przeciwko rządowi burżuazyjnym.

W okresie okupacji hitlerowskiej działała w Żąbkowicach konspiracyjna PPR. 10 VII 1944 r. grupa wypadowa AL wykołowała niemiecki pociąg towarowy. Na początku stycznia, na dwa tygodnie przed wyzwoleniem, odbyła się publiczna egzekucja 20 mieszkańców Żąbkowic.

W latach Polski Ludowej nastąpił dynamiczny rozwój osady. Rozbudowano i unowocześniono zakłady produkcyjne, powstały nowe osiedla robotnicze, nowe szkoły, dom kultury, ośrodek zdrowia, pawilony handlowe itp. Nastąpił również znaczny wzrost ludności.

Obecnie, po decyzji Prezydium Rady Ministrów, miasteczko zyskało nowe perspektywy rozwoju.

Z. T.

WSZECHNICA POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Prezydium Polskiej Akademii Nauk, po doświadczeniach zdobytych w latach 1969—70 w zakresie organizacji ogólnodostępnych wykładów z różnych dziedzin wiedzy, powołało do życia *Wszechnicę Polskiej Akademii Nauk*.

Działalność *Wszechnicy* ukierunkowana jest na popularyzację najnowszych osiągnięć nauki polskiej i przekazywanie wiedzy w formie popularnych wykładów. Obejmują one zagadnienia z zakresu nauk przyrodniczych, technicznych i społecznych. Wykładowcami są członkowie PAN i pracownicy placówek naukowo-badawczych. Wykłady zaplanowane są na dwa semestry w roku, po 4—5 wykładów w ciągu miesiąca. W semestrze letnim (marzec — maj 1971) jeden z cykli wykładów poświęcony był problemom ochrony i konserwacji zabytków. Wykłady prowadził prof. dr Jan Zachwatowicz.

W trakcie wykładów prof. dr J. Zachwatowicz wyjaśnił pojęcie *zabytek* oraz zdefiniował jego zakres. Ponadto obszernie umotywowił termin *wartość zabytkowa*. Na tle historycznym przedstawił ewolucję pojęcia

zabytku oraz omówił kryteria, które dziś stosuje się do klasyfikacji obiektów.

Jako jeden z najbardziej znanych autorytetów w dziedzinie konserwacji zabytków prof. J. Zachwatowicz wiele czasu poświęcił tej dziedzinie swej działalności, objaśnił zasady działań konserwatorskich, omówił rodzaje wykonywanych prac i metody stosowane w celu zachowania małych i dużych obiektów i przedmiotów uznanych za zabytkowe. Bardzo interesująca była część wykładów poświęcona technice i technologii konserwacji.

O nowoczesnym nurcie w konserwacji zabytków wielkich mówił prof. J. Zachwatowicz, powołując się na przykłady miast zabytkowych i kompleksowych działań konserwatorskich.

Zagadnienia prawne i problemy organizacyjne ochrony zabytków, zarówno w aspekcie działań organizacji międzynarodowych jak i w naszym kraju, były treścią ostatniego wykładu z tego cyklu. Prelegent poruszył także zagadnienie społecznej ochrony zabytków, podkreślając, że jest to jedna z pożyteczniejszych form działania, która może być uwzględniona w programach organizacji młodzieżowych i społecznych. W tym działaniu jest bowiem możliwe szerokie popularyzowanie idei ochrony zabytków i zachowania ich dla pokoleń.

W cyklu wykładów prowadzonych przez prof. dra J. Zachwatowicza uczestniczyło wielu działaczy turystycznych z terenu Warszawy. Wykłady stanowiły swoistą formę dokształcania działaczy społecznych i kadry turystycznej. Odczyty Wszechnicy PAN na temat konserwacji zabytków weszły w skład tematów prowadzonego równoległe kursu (jako zajęcia nadobowiązkowe). Wykłady te pozwoliły na pogłębienie niezbędnej wielu działaczom turystycznym znajomości wielu zagadnień.

Tomasz Kowalik

RAJD KACZAWSKI

W dniach 25—28 V 1972 r. w Górach Kaczawskich odbył się V Wiosenny Rajd zorganizowany przez Komisję Turystyki: pieszej, nizinnej i górskiej oraz komisję krajoznawczą Oddziału Zakładowego PTTK przy Hucie Miedzi Legnica z Legnicy. Do tradycji należy już wykonywanie przez uczestników Rajdu wartościowych prac społecznych. Początkowo prace społeczne były wykonywane na rzecz miej-

scowej ludności w miejscowościach, przez które przebiegały trasy rajdu (np. sprzątanie zagród gospodarzy w podeszłym wieku). W ostatnich dwu latach skoncentrowano się na odnawianiu szlaków turystycznych. W 1971 r. odnowiono szlak turystyczny od Radomierza do Okola długości ok. 18 km. W 1972 r. odnowiono szlak turystyczny od Zapory Pilchowskiej do Okola, od Wlenia do Ostrzycy oraz od Okola przez Lubiechowo do Świerzawy. Łączna długość odnowionego szlaku wyniosła ok. 40 km.

Celem Rajdu przez Góry Kaczawskie jest spopularyzowanie mało znanych i pięknych terenów. Zakończenie Rajdu odbyło się 28 V 1972 r. w Domu Hutnika przy Hucie Miedzi w Legnicy. Oprócz uczestników w uroczystości udział wzięli m. in.: przewodniczący Komitetu Kultury Fizycznej Miasta i Powiatu Legnica Zygmunt Luszcz, przewodniczący Okręgowej Komisji Turystyki Górskiej we Wrocławiu Marek Stafa, naczelny dyrektor Huty Miedzi w Legnicy Witold Grabowski, zastępca dyrektora Ryszard Motyl, przewodniczący Rady Robotniczej Jan Wycz, sekretarz Rady Zakładowej Edward Koczur, przewodniczący Zarządu Zakładowego ZMS Józef Malinowski, prezes Zarządu Oddziału PTTK w Legnicy Władysław Rusznik oraz prezes Zarządu Oddziału Zakładowego PTTK przy Hucie Miedzi Ryszard Chalur. Ponad 50% uczestników Rajdu stanowili pracownicy huty a ponadto pracownicy Strzelińskich Kamieniołomów Drogowych, Zakładów Jajczarsko-Drobiarskich w Prochowicach, Liceum Ekonomiczne oraz II Liceum Ogólnokształcące w Legnicy, Zakładów Dziewiarskich *Hanka i Milana* w Legnicy.

Edward Wróbel

KOPERNIKOWSKIE SEMINARIUM KRAJOZNAWCZE

Przypadające w 1973 r. Międzynarodowe Obchody Kopernikowskie wzbudziły duże zainteresowanie wśród instytucji i organizacji społecznych oraz szerokich kręgów społeczeństwa naszego kraju. W przygotowaniach do tej wielkiej rocznicy nie zabrakło również i PTTK, które tradycyjnie włącza się do wszystkich ważnych obchodów państwowych i regionalnych. M. in. w marcu 1971 r. Okręgowa Komisja Krajoznawcza PTTK w Gdańsku zorganizowała seminarium krajoznawcze pt. *Kopernikowskie szlaki turystyczne*.

Celem tego spotkania było zaprezentowanie oraz przedyskutowanie projektu

Fot. RSW Prasa

kopernikowskich szlaków turystycznych, przebiegających przez województwa: bydgoskie, olsztyńskie i gdańskie, w oparciu o tzw. Pętlę Kopernikowską (ustaloną Uchwałą Rady Ministrów PRL z 1967 r.). Na spotkaniu tym, w którym uczestniczyło ok. 50 osób, wygłoszone zostały następujące referaty:

— *Miejscowości, zabytki i szlaki związane z M. Kopernikiem w woj. olsztyńskim* (Jan Baldowski — Olsztyn),

— *Miejscowości, zabytki i szlaki związane z M. Kopernikiem w woj. bydgoskim* (Kazimierz Ludwicki — Bydgoszcz),

— *Miejscowości, zabytki i szlaki związane z M. Kopernikiem w woj. gdańskim* (Czesław Skonka — Gdańsk).

Poza zagadnieniami ujętymi w referatach, na spotkaniu przedyskutowano także wiele innych spraw związanych z przygotowaniem PTTK do Międzynarodowych Obchodów Kopernikowskich. W dyskusji głos zabrali m. in. Stefan Dubyna (Malbork), Wiesław Radomski (Toruń) i Edward Jakutis (Gdańsk). Obradom przewodniczył wiceprezes Zarządu Okręgu PTTK w Gdańsku — E. Wojtuskiewicz.

Z referatów oraz z dyskusji wynika wiele ważnych wniosków:

— przedłożone referaty po ich ewentualnym uzupełnieniu czy poszerzeniu, powinny być odpowiednio spopularyzowane, co przyczyni się do rozpropagowania miejscowości, zabytków i szlaków związanych z osobą M. Kopernika, zachęci do organizowania wycieczek na szlaki kopernikowskie i ułatwi zwiedzanie tych tras;

— należy przyspieszyć prace dotyczące przygotowania na obchody kopernikowskie dostatecznej liczby wydawnictw turystycznych (przewodniki, albumy, mapy) oraz widokówek krajoznawczych i pamiątek regionalnych.

Ze względu na tematykę oraz udział przedstawicieli województw olsztyńskiego i bydgoskiego seminarium to miało w pewnym stopniu charakter międzywojewódzki. Podkreślenia wymaga fakt, że referaty zostały powielone i wręczone uczestnikom seminarium, jako materiał do dyskusji (z wyjątkiem referatu o województwie bydgoskim).

C. S.

FAKTY I WYDARZENIA

W Warszawie obradowała VII Konferencja Szefów Urzędów Turystycznych Krajów socjalistycznych. Jedną z ważniejszych decyzji podjętych na konferencji dotyczy utworzenia wielostronnych grup roboczych, zajmujących się wybranymi problemami. Pierwsza z nich przygotowuje propozycje organizacyjne w sprawie współpracy urzędów turystycznych oraz program rozwoju turystyki międzynarodowej zgodnie z wytycznymi XXV sesji RWPG. Druga grupa przygotowuje program ujednoczenia statystyk ruchu turystycznego oraz propozycje w sprawie metod analizy i jego programowania. Organizację pracy tej grupy powierzono Polsce.

Podczas Konferencji szczególne zainteresowanie wzbudził referat delegacji polskiej na temat „Człowiek i jego środowisko”.

Rok 1971 — jak stwierdzili uczestnicy konferencji — przyniósł rozwój wymiany turystycznej między krajami socjalistycznymi. Szefowie urzędów turystycznych poinformowali o możliwościach turystycznych swych krajów. Wiele uwagi poświęcono współpracy turystycznej z Polską.

Jak oświadczył przedstawiciel NRD, w ciągu trzech miesięcy 1972 r. liczba turystów z Polski wzrosła trzykrotnie w porównaniu z 1971 r. Pomyślnie rozwija się wymiana turystyczna między Polską a Zw. Radzieckim, do czego przyczyniła się umowa między naszymi krajami podpisana jesienią 1971 r.

Jednym z istotnych elementów polityki społeczno-gospodarczej zapoczątkowanej decyzjami VII i VIII Plenum KC PZPR i rozwiniętej na VI Zjeździe Partii jest podniesienie rangi długofalowego wszechstronnego planowania rozwoju kraju. To właśnie stało się źródłem powołania przez prezesa Rady Ministrów PRL rząduwego zespołu ekspertów, którego zadaniem jest opracowanie takiego programu — aż do 1990 r. włącznie. 24 II 1972 r. w Warszawie odbyło się — z udziałem członka Biura Politycznego KC PZPR, wicepremiera Mieczysława Jagielskiego — inauguracyjne posiedzenie zespołu, kierowanego przez I zastępcę przewodniczącego Komisji Planowania Józefa

Pińkowskiego. W skład zespołu wchodzi wybitni naukowcy, specjaliści i działacze. W wyniku prac zespołu ekspertów powinny powstać podstawy m. in. do racjonalnego gospodarowania przestrzenią, do kształtowania specjalizacji regionów, makroregionów, aglomeracji miejskich, ośrodków i okręgów przemysłowych, infrastruktury technicznej i społecznej.

W Krakowie powołana została Rada Naukowa Kraków — 2000, której zadaniem jest stworzenie naukowych podstaw przedsięwzięć zmierzających do prawidłowego zagospodarowania miasta do roku dwutysięcznego. Na przewodniczącą Rady wybrano prof. dr. Mariana Mięsiowicza.

Na pierwsze plenarne posiedzenie Rady Naukowej przygotowane zostały opracowania naukowe dotyczące oceny stanu faktycznego w dotychczasowym rozwoju Krakowa, analizy możliwości rozwojowych i kilku wariantów rozbudowy miasta do 2000 r.

Przewidywane kierunki rozwoju Krakowa w oparciu o rozległą aglomerację miejską powodują konieczność zajęcia się przez Radę Naukową także terenami leżącymi poza obecnymi granicami miasta, które w przyszłości wejdą w skład krakowskiej aglomeracji urbanistycznej.

Władze miejskie są przekonane, że działalność Rady Naukowej przyniesie miastu poważne korzyści, zaś powołany do tak poważnych zadań zespół naukowców i fachowców przyczyni się do rozwiązania podstawowych problemów, związanych z planowaniem, rozwojem i ostatecznym ukształtowaniem aglomeracji miejskiej Krakowa.

W pobliżu Krakowa znajduje się wiele miejscowości spełniających funkcję ośrodków wypoczynku świątecznego. Największą popularnością cieszy się obecnie Zarabie w Myślenicach, dokąd co niedziela przyjeżdża po kilka tysięcy mieszkańców Krakowa (odległość ok. 25 km) oraz sąsiednich powiatów i województw. Przeprowadzone ostatnio badania socjologiczne (przez 10 niedziel zebrano 10,5 tys. ankiet) pozwoliły stwierdzić, że ponad 40% uczestników wypoczynku to mieszkańcy Krakowa. Poważny jest udział przemysłowych powiatów woj. krakowskiego (17%) i woj. katowickiego (7%). Przeważają mężczyźni (52,5%) oraz ludzie młodzi (68%) w wieku od 19—29 lat. Podstawową grupę

stanowili ludzie mający wykształcenie średnie (57,7%).

Głównym środkiem lokomocji były PKS i MPK. Ponad 55% osób korzystało z posiłków w zakładach gastronomicznych, 32% dokonywało zakupów artykułów spożywczych w sklepach, a ok. 13% w gospodarstwach rolnych.

Zakład Zagospodarowania Turystycznego GKKFiT opracował interesujący plan zagospodarowania turystycznego kraju. Jednym z podstawowych jego elementów jest zagadnienie zagospodarowania obszarów wypoczynkowych. Studia przeprowadzone przez Zakład wykazały, że walorami wypoczynkowymi dysponuje, względnie dysponować będzie, ok. 32% obszaru kraju. Obszary te podzielono na trzy kategorie w zależności od znaczenia, jakie mają dla urlopowej turystyki wypoczynkowej. Decydujące jest znaczenie obszarów pierwszej i drugiej kategorii, w których turystyka urlopową spełnia funkcję dominującą. Koncentrować się tam będzie 88% miejsc w sezonie letnim, 96% miejsc w zimowym.

Plan GKKFiT zarysowuje również perspektywy zagospodarowania turystycznego obszarów i miejscowości, obiektów krajobrazowych, szlaków wędrówek turystycznych i turystyki specjalnej. Realizacja planu ma być procesem ciągłym. Wpłyne to na takie sterowanie procesami inwestycyjnymi i gospodarką terenową, aby nie następowało zmniejszenie atrakcyjności turystycznej poszczególnych obszarów i miejscowości.

Trwają intensywne prace na historycznym Szlaku Kopernikowskim, na którym znajdują się m. in. dom Mikołaja Kopernika w Toruniu, zamek w Malborku, Wzgórze Kopernika z zespołem katedralnym i XIV-wieczny kościół Św. Mikołaja we Fromborku, zamek w Lidzbarku Warmińskim, pałac Potockich w Braniewie itp. Prowadzi się tam zarówno prace budowlane, jak i konserwatorskie. Najważniejszym zadaniem jest rekonstrukcja zabytkowych kamieniczek przy ul. Kopernika w Toruniu, które po renowacji przekazane zostaną stowarzyszeniom twórczym. Przygotowano też plan prac konserwatorskich w Kaplicy Kopernikowskiej w kościele Św. Jana.

Ponadto prowadzi się prace nad przywróceniem dawnej świątyni zamkowi

w Świeciu (XIV w.), w którym znajdują pomieszczenia placówki kulturalnej. Interesującą zapowiadają się również prace zmierzające do zabezpieczenia największego w kraju zespołu średniowiecznych murów obronnych w Chełmie (długość ich przekracza 2 km).

Pracownicy naukowcy Instytutu Biologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przystąpili do tworzenia śląskiego ogrodu botanicznego. Podczas narady, która odbyła się w dyrekcji Wojewódzkiego Parku Kultury i Wypoczynku z udziałem wybitnych specjalistów z całego kraju, omówiono koncepcję tej placówki. Stworzone zostaną warunki do rozwijania działalności naukowo-badawczej zarówno dla naukowców z Uniwersytetu jak i Zakładu Ochrony Środowiska PAN w Zabrze, a także innych placówek naukowych. Ogród służyć będzie również popularyzacji wiedzy botanicznej wśród uczniów szkół podstawowych i średnich.

Zlokalizowany zostanie na terenie Wojewódzkiego Parku Kultury i Wypoczynku w Chorzowie.

W najpiękniejszej partii Bieszczadów na obszarze ponad 5600 ha, obejmującym tereny porośnięte wspaniałymi lasami bukowymi i bogatą roślinnością — powstanie Bieszczadzki Park Narodowy. W jego skład wejdą m. in. najwyższe szczyty Bieszczadów: Tarnica, Krzemień, Halicz, Połonina Caryńska, a także tereny obecnego rezerwatu żubrów.

Przygotowania do utworzenia Bieszczadzkiego Parku Narodowego są już poważnie zaawansowane. W trakcie opracowywania jest dokumentacja techniczno-projektowa budowy zaplecza gospodarczego i usługowego parku, m. in. obiektów administracyjnych i mieszkalnych dla przyszłych jego pracowników. Na prace związane z utworzeniem Bieszczadzkiego Parku Narodowego przewidziano w bieżącym pięcioleciu 15 mln zł.

W stadium realizacji znajduje się leśny pas ochronny wokół Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Poczawszy od Gliwic ciągnąć się on będzie przez Tarnowskie Góry, Dąbrowę Górniczą, Strzemieszyce aż do Tych. Zwarty 250-kilometrowy krąg lasów obejmie powierzchnię

180 tys. ha. Na skraju pasma leśnego powstanie 150 ośrodków sportowo-wypoczynkowych i rekreacyjnych z basenami, plażami, boiskami, barami i restauracjami. Będzie tu mogło wypoczywać jednocześnie 800—900 tys. osób. Jest to więc zamierzenie unikalne w skali europejskiej.

Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku w Chorzowie stanowi przykład szczególnej troski o ochronę naturalnego środowiska człowieka w warunkach wielkoprzemysłowego regionu. Obiekt ten powstał z inicjatywy i przy dużym wkładzie pracy społeczeństwa śląskiego obchodzi jubileusz dwudziestolecia.

W centrum przemysłowego okręgu, na miejscu dawnych hałd i nieużytków, w trójkącie miast: Katowice — Chorzów — Siemianowice powstał piękny, olbrzymi 600-hektarowy obszar zieleni. Zasadzono tutaj ponad 2 mln drzewek i krzewów. Ten największy na Śląsku i w kraju park rekreacyjny cieszy się olbrzymim powodzeniem mieszkańców nie tylko miast z nim sąsiadujących, ale i całego województwa. Miarą tego powodzenia może być fakt, że w ciągu każdego roku na jego terenach przebywa 6—7 mln osób. Bywają jednak i takie dni, kiedy w czasie masowych imprez w parku tym przebywa jednocześnie około miliona osób.

Na terenach parku zlokalizowano różnorodne obiekty: planetarium i obserwatorium astronomiczne im. M. Kopernika, ZOO, wesołe miasteczko, ośrodki: sportów wodnych, turystyki, harcerski i postępu technicznego, tereny wystaw ogrodniczych, kąpielisko *Fala*, jedyna w kraju nizinna kolejka linowa *Elka*, baza gastronomiczna i wiele innych obiektów.

W Lubinie, odbyło się posiedzenie komisji do spraw ochrony środowiska legnicko-głogowskiego okręgu międzyzwojowego. Komisja, powołana w 1970 r. przejawia ożywioną działalność i ma już sporo osiągnięć w dziedzinie ochrony środowiska człowieka.

W obradach uczestniczył wicepremier Z. Tomal. Na posiedzeniu, któremu przewodniczył minister przemysłu ciężkiego Wł. Lejczak, podsumowano dotychczasową działalność komisji i opracowano wnioski na najbliższą przyszłość.

W pierwszym okresie działalności komisja zmierzała do osiągnięcia zarówno celów doraźnych, jak inwestycje i urządzenia odpowiadające dla huty *Legnica* czy badania wy-

dolności instalowanych w hucie *Głogów* urządzeń, jak i długofalowych m. in. analizy i badania szkodliwości dla wody, gleby i roślinności pyłów wydzielanych przez zakłady flotacyjne kopalni *Lubin* i *Polkowice*.

Przyjęte w wyniku obrad wnioski pozwolą na skuteczne zapobieganie dalszym zniszczeniom roślinności poprzez odpowiednie zmiany w procesach technologicznych, zaprojektowanie urządzeń odpylających czy odprowadzających ścieki, przystosowanie przyrody do wchłaniania pyłów przez wprowadzanie np. odpowiednich drzew.

Zabierając głos w czasie obrad, wicepremier Z. Tomal podkreślił osiągnięte w wyniku działania komisji rezultaty i stwierdził, że należy je wykorzystać przy realizacji innych wielkich inwestycji, aby uniknąć powtarzania niektórych prac i zwiększenia kosztów.

Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie należy do najcenniejszych pomników późnogotyckich i renesansowej architektury w Polsce. Uległ poważnemu zniszczeniu w 1944 r. W dawnych komnatach książęcych mieszczą się obecnie szczecińskie organizacje społeczno-kulturalne, m. in. Szczecińskie Towarzystwo Kultury, Wojewódzki Dom Kultury, Towarzystwo Muzyczne im. H. Wieniawskiego. Trwa odbudowa kolejnych skrzydeł zamku m. in. menniczego. W skrzydle południowym znajduje siedzibę jeden z teatrów szczecińskich — a w mennicznym — stowarzyszenia o charakterze oświatowo-naukowym i kulturalnym.

Najgłębszą w kraju jaskinię jurajską odkryli speleolodzy z Olkusza w Januszkowych Skalkach pod Rabsztynem. *Januszkowa Szczelina* — tak nazwano nową jaskinię — ma 57 m głębokości. Odkryto w niej malownicze nacieki — *stalaktyty* i *stalagmity* oraz parę wodospadów. Jaskinia ma rzadko spotykany mieszany charakter. Są tu partie krasowe i tektoniczne.

Niestety, ze względu na trudne przejścia, nie może być ona udostępniona turystom. Obecnie wejście do *Januszkowej Szczeliny* starannie zabezpieczono. Speleoklub w Olkuszu planuje w przyszłości dalsze wyprawy do jaskini.

Udostępniona do zwiedzania stara sztolnia *Książęca* na terenie wyeksplo-

atowanej kopalni złota w Złotym Stoku cieszy się dużą popularnością wśród turystów i wycieczek młodzieży. Sztolnia długości 300 m została zagospodarowana — wytyczono wygodne przejścia, oświetlono jej mroczne głębie. Obok migających na ścianach mikroskopijnych śladów obecności złotego kruszcu — złotą atrakcją dla turystów stanowią oryginalne zwisy stalaktytowe.

W miejscowości Olszyna (pow. żarski), gdzie autostrada Berlin—Wrocław przecina Nysę Łużycką, rozpoczęto prace przygotowawcze przy budowie największego w kraju tranzytowego przejścia granicznego, które stworzy odpowiednie warunki dla kołowego ruchu międzynarodowego z zachodu na wschód i na południe Europy.

Obok budynku głównego i tzw. *wiaty peronowej*, wybudowany zostanie tu hotel dla ok. 100 osób, restauracja, bar szybkiej obsługi, kawiarnia na 365 miejsc, motel, autocamping dla 100 samochodów i stacja paliw. Cały zespół zlokalizowany zostanie na obszarze 12 ha.

Poważnie zaawansowane są już prace na całym 50-kilometrowym lubuskim szlaku autostrady, wiodącej z przejścia granicznego w Olszynie do Wrocławia.

Przejście w Olszynie będzie już piątym punktem granicznym otwartym dla międzynarodowego ruchu kołowego w rejonie środkowego Nadodrza.

W Zakopanem powstaje punkt konsultacyjny Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie dla pracowników instytucji i przedsiębiorstw turystycznych, którzy pragną rozpocząć wyższe studia ekonomiczne w zakresie ekonomiki turystyki. Planuje się, że zajęcia rozpoczną się z początkiem października 1972 r. Program przewiduje, że przez pierwsze dwa lata zajęcia słuchaczy obejmować będą dwa kierunki równorzędne z dotychczasowymi studiami na WSE: z ekonomiki handlu wewnętrznego oraz finansów i rachunkowości. Specjalizacja jest przewidziana na trzecim roku studiów.

W lutym 1972 r. w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Krakowie otwarte zostało Studium Podyplomowe Ekonomiki i Organizacji Turystyki.

W czasie uroczystości 47 słuchaczom wręczono indeksy.

Celem nowej placówki jest przede wszystkim doskonalenie kadr zatrudnionych w biurach i przedsiębiorstwach turystycznych.

Trwają prace przy rekonstrukcji zabytkowego Zamku Książąt Mazowieckich w Ciechanowie. Prace konserwatorskie, obok zabezpieczenia murów, obejmą także odbudowę dwóch wież, w których znajdzie pomieszczenie Muzeum Regionalne. Przewiduje się uporządkowanie skarpy zamkowej, odbudowę fos, wyeksponowanie najciekawszych fragmentów XV-wiecznej architektury. Zagospodarowane zostaną także tereny Podzamcza, gdzie powstanie m. in. motel, parking, pawilon gastronomiczny.

W malborskim zamku otwarto wystawę zabytkowej ceramiki budowlanej pochodzącej z kolekcji konserwatorskiej, gromadzonej od końca XIX w. Zbiór ten został wydatnie wzbogacony podczas systematycznych poszukiwań prowadzonych po wojnie. Na wystawie obok detali architektonicznych z samego zamku znalazły się eksponaty z terenu Polski Północnej i krajów ościennych, a więc z rejonów, gdzie wobec braku kamienia budownictwo ceglane i zdobnictwo ceramiczne szczególnie się rozwinęły.

Wystawa dokumentuje wielorakie możliwości wykorzystania gliny jako materiału konstrukcyjnego i dekoracyjnego. Do ciekawszych eksponatów należą fryzy arkadowe z XIII—XIV w., elementy elewacji wzbogacone glazurą, barwne, zdobione rysunkiem płytki posadzkowe oraz żebra sklepienne o zróżnicowanych profilach.

Tarnów należy do miast, w których nowoczesny przemysłowy krajobraz sąsiaduje z wieloma historycznymi zabytkami o nieprzemijających wartościach. Współczesność tworzą ośrodki przemysłowe, wśród nich zaś wielkie zakłady azotowe. O dawnej świetności miasta świadczą liczne pozostałości dawnej architektury — zespół miejski z ratuszem i renesansowymi kamieniczkami, mury obronne, budowle sakralne.

Tarnów założył Spytke (Spycymir) z Mel-

szyna w 1330 r., ale osada istniejąca w tym miejscu była już wzmiankowana w początkach XIII w. Na XVI w. przypadły lata świetności Tarnowa. Położone na szlaku handlowym z Krakowa na Ruś miasto wykorzystało ten atut, stając się dużym ośrodkiem gospodarczym. Tarnów znajdował się wtedy we włościach hetmana Jana Tarnowskiego. Mecenat hetmana przyczynił się do znacznego rozwoju Tarnowa nie tylko ekonomicznego ale także kulturalnego. Rozbudowano stary gotycki ratusz, wokół rynku wyrosły renesansowe kamieniczki o dekoracyjnych attykach, sklepionych sieniach i obszernych piwnicach.

W XII w. zaczął się powolny upadek Tarnowa, spowodowany głównie zniszczeniami wojennymi i zarazami. Od 1772 r. miasto znalazło się w granicach Austrii. W XIX w. działały na terenie miasta ośrodki niepodległościowe i radykalne organizacje. Obie wojny światowe nie oszczędziły Tarnowa.

Obecnie wysiłki Miejskiej Rady Narodowej zmierzają w kierunku coraz szybszej modernizacji miasta, jego urządzeń komunalnych i rozbudowy osiedli mieszkaniowych. Duży nacisk kładzie się także na zapewnienie mieszkańcom właściwych warunków rekreacyjnych.

Ostatnio zapadła decyzja kompleksowej regulacji płynącej przez miasto rzeczki Wątok. Prace rozpoczęły się w 1972 r. i objęły oczyszczenie Wątok, jego regulację, zagospodarowanie brzegów oraz budowę alei spacerowych.

W Łodzi opracowany został program ochrony zabytków, mający na celu uratowanie wielu obiektów i elementów zabudowy miasta, związanych z okresem burzliwego rozwoju tego włókienniczego centrum, a więc z połowy XIX w. Konserwatorzy mają się zająć również utrwaleniem na użytek przyszłych pokoleń całych kompleksów architektury i zespołów urbanistycznych — dawnego traktu przecinającego Łódź z północy na południe, a więc obecnej ulicy Piotrkowskiej, ul. Moniuszki, placu Wolności (dawnego Nowego Rynku), Rynku Bałuckiego (łódzkiej Starówki), zabudowy tzw. Księżego Młyna, Zakładów Przemysłu Welnianego im. Marchlewskiego itp.

W 1972 r. wiele zabytkowych kamieniczek lubelskiej Starówki poddanych zostało konserwacji i rekonstrukcji. Ich frontony zachowają

dawny, zabytkowy wygląd, natomiast wnętrza zostały zmodernizowane. W przyszłości z części mieszkalnych przewiduje się wyłączenie parterów, gdzie zostaną urządzone, utrzymane w regionalnym stylu, placówki usługowe i handlowe. Będą one zlokalizowane wokół rynku oraz na trasie prowadzącej do Bramy Grodzkiej i dawnego Zamku królewskiego.

Na Dolnym Śląsku istnieje wiele cennych zabytkowych zamków. Po powrocie tej ziemi do Polski władze konserwatorskie zajęły się zabezpieczeniem i remontem najlepiej zachowanych zabytków. Nadal rozległe prace prowadzi się w zamkach: w Bolkowie, Świnach, Chojniku, Grodnie, Książu, Ząbkowicach, Bolczowie i Wleniu. Do najstarszych i dobrze zachowanych należy zamek w Bolkowie. Pierwsza wzmianka o nim pochodzi z 1277 r. z dokumentów piastowskiego księcia Bolesława II Legnickiego.

Do doskonale zachowanych należy olbrzymi zamek w Książu k. Wałbrzycha, liczący ponad 400 komnat, zbudowany w latach 1288—91 przez księcia z linii Piastów Świdnickich — Bolka I Surowego. Po przeprowadzeniu prac remontowych udostępniono turystom tarasy zamku oraz ogrody otaczające zamek.

W Pelplinie k. Tczewa w skarbcu katedralnym znajduje się starannie chroniony skarb — jeden z zachowanych do naszych czasów 45 egzemplarzy (12 na pergaminie, 33 na papierze) słynnej *Biblii Gutenberga* z 1445 r., znanej pod nazwą *42-wierszowej*.

To bezcennej wartości dzieło sztuki drukarskiej zawiera po 42 wiersze tekstu na każdej stronie. Egzemplarze *Biblii Gutenbergowskiej* posiadają: Anglia, Francja, Austria, Hiszpania, Dania, Portugalia, USA, Włochy i ZSRR. Różnią się one od siebie wyglądem zewnętrznym, bogactwem dekoracji wewnętrznej, w kształcie miniatur i inicjałów, oprawą i stanem konserwacji.

Egzemplarz pelpliński jest drukowany na papierze, w dwóch oprawionych tomach i ma szczególną cechę: na jednej z jego kart w lewym rogu dolnego marginesu zachowała się plama, będąca odciskiem przewróconej czcionki tłoczni Gutenberga. Pozwala to historykom drukarstwa odtworzyć pierwotny wygląd czcionek owej tłoczni.

Zespół naukowców Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN prowadzi badania archeologiczne, których celem jest rekonstrukcja naturalnego środowiska człowieka na naszych ziemiach przed wieloma tysiącami lat.

Poszukiwania te ujawniły m. in. wiele śladów dawnych rzek i pradolin oraz nie istniejących już jezior. Znalaziono szczątki obozowisk łowców renów na piaszczystych pagórkach pod Otwockiem, które 10—8 tys. lat temu stanowiły wysepkę na Wiśle.

Z innych ciekawych odkryć można wymienić ślady ogromnych pożarów leśnych na niżu polskim ok. 8800—8700 lat p. n. e. Płonęły wtedy lasy sosnowe, które obumarły podczas ostatniego krótkotrwałego ochłodzenia, u schyłku ostatniego zlodowacenia.

Pracownicy śląskich muzeów, głównie z Bielska-Białej, Zabrzeża i Bytomia od kilku lat prowadzili badania etnograficzne w Szczyrku. Badano m. in. wpływy przemysłu na rozwój turystyczny regionu i życie stałych jego mieszkańców. Interesowano się sprawami budownictwa, rolnictwa i pasterstwa, historią stroju oraz kulturą ludową.

W wyniku badań zebrano niezwykle ciekawy materiał historyczny i etnograficzny, który posłuży do wydania monografii Szczyrku, na którą od lat czekają miłośnicy beskidzkiego folkloru.

Procesy integracji społeczno-kulturalnej osadników w Bieszczadach stanowiły ostatnio przedmiot socjologicznych badań licznej grupy studentów z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie — uczestników obozu naukowego.

Pracami ankietowymi, prowadzonymi pod kierunkiem doc. dr Bronisława Gołębiowskiego z Zakładu Socjologii Kultury Uniwersytetu Warszawskiego objęto 12 wsi w pow. bieszczadzkiem.

Wyniki badań ujęte są w planach wydawniczych regionalnych towarzystw naukowych Rzeszowszczyzny.

W powiecie złotowskim działają twórcy ludowi i dobrze rozwija się amatorska twórczość artystyczna w różnych dziedzinach. W ostatnim okresie powiatowe władze i instytucje kulturalne zwróciły na tę dziedzinę działalności znac-

nie więcej uwagi; podjęto wiele przedsięwzięć w celu otoczenia opieką twórców ludowych i amatorów.

Wyrazem tego jest czynna obecność w złotowskim Muzeum Regionalnym wystawa pięknych haftów, wykonanych przez kobiety wiejskie z tego terenu. Jest to rezultat konkursu ogłoszonego przez Muzeum i Wydział Kultury PPRN. Prace nadesłało kilkadziesiąt osób. Najpiękniej haftowane wg wzorów i motywów kaszubskich, krajeńskich i wielkopolskich kilimy, obrusy i serwety, makaty, ręczniki, zakładki itp., zostały nagrodzone i pokazane na wystawie.

W Złotowie pracują także znani już dość szeroko rzeźbiarze ludowi Alfons Senska i J. Winiarski. Ich rzeźby w drzewie zdobią już niejedną galerię muzealną w kraju, były też wielokrotnie wystawiane na pokazach publicznych, a bogaty zbiór ich dzieł posiada muzeum złotowskie.

*

Powierzchniowe badania archeologiczne prowadzone od kilku lat we wschodniej części dorzecza Bzury — ujawniły w tym rejonie liczne ślady starego osadnictwa. Były to osady i cmentarzyska z początków n. e. — rozsiądane w dolinie Bzury i nad jej prawobrzeżnymi dopływami. Znalaziono w tym rejonie m. in. dużą ilość żelaznego żużlu i szczątki dynamek — prymitywnych pieców do wytopu żelaza. Nad Bzurą istniało ok. 2 tys. lat temu duże centrum hutnictwa podobnie do starożytnych ośrodków metalurgii w Górach Świętokrzyskich.

*

Tradycją stało się organizowanie co roku spotkań varsavianistów, które są okazją do konfrontacji poglądów i opinii, podsumowania dorobku naukowego, literackiego, artystycznego stolicy, inspirują tematykę badań i publikacji. Siódme spotkanie, które odbyło się w 1972 r. poświęcone było warszawskiej klasie robotniczej. W czasie spotkania zastępca przewodniczącego Prezydium Stołecznej Rady Narodowej — St. Bielecki wręczył dyplomy honorowe autorom najlepszych varsavianów 1971/1972. Otrzymali je: prof. Aleksander Gieysztor — za redakcję pracy zbiorowej *Zamek Królewski w Warszawie*, prof. Krzysztof Dunin-Wąsowicz — za opracowanie wydawnictwa źródłowego *Warszawa w pamiętkach pierwszej wojny światowej*, inż. Henryk Janczewski — za pracę *Warszawa Geneza i rozwój inżynierii miejskiej*, dr Jan Kosim —

za pracę *Z dziejów burżuazji warszawskiej w latach 1807—30*, dr Marek Kwiatkowski — za pracę *Szymon Bogumił Zug — architekt polskiego oświecenia*, Jerzy Kasprzycki — za felietony zebrane w albumie opracowanym wspólnie z Marianem Sępnem *Pożegnania warszawskie* i Adam Słomczyński — za pamiętnik *W Warszawskim Arsenale. Wspomnienia archiwisty miejskiego 1931—51*.

*

W Krakowie odbyła się dwudniowa, ogólnopolska sesja naukowa, poświęcona twórczości Teofila Lenartowicza, zorganizowana w związku ze 150 rocznicą jego urodzin. W sesji brali udział naukowcy z Polski i Włoch. Dr Kazimierz Chruściński ogłosił wynik swoich poszukiwań w Muzeum Adama Mickiewicza i w Bibliotece Polskiej w Paryżu: odnalazł tam 12 nieznanych dotychczas utworów Lenartowicza, w tym dwa dramaty: *Eutanazja* i *Głowa Meduzy* oraz przeszło 300 jego listów. Uczestnicy sesji złożyli kwiaty na grobie poety *Na Skalce* oraz wzięli udział w wieczorze poezji Lenartowicza, zorganizowanym w sali *holdu pruskiego* w Sukiennicach. W tym samym dniu w Bibliotece Jagiellońskiej otwarta została wystawa poświęcona *Lirnikowi Mazowieckiemu*.

*

W Archiwum Historycznym Białoruskiej SRR znaleziono niedawno dokument dotyczący Stefana Żeromskiego. Jest to tajny okólnik z listą osób poszukiwanych przez policję carską, przesłany do kancelarii gubernatora w Mińsku na początku XX wieku.

Okólnik zawiera krótkie notki biograficzne wielu znanych działaczy rewolucyjnych, np. Nikolaja Baumana, Iwana Babuszkina, Inny i Piotra Wieresajewów.

Przy nazwisku Stefana Żeromskiego podana jest także nota biograficzna oraz wiadomość, w której m. in. czytamy:

27 lipca 1900 r. Stefan Żeromski będąc pod śledztwem za działalność rewolucyjną zbiegł z Warszawy za granicę. I dlatego w razie pojawienia się w/w w waszym rejonie, proszę natychmiast o tym telegrafować do departamentu policji, ustanawiając za Stefanem Żeromskim jak najpilniejszą inwigilację.

Jak wiadomo jednak — Stefan Żeromski nie przyjechał do guberni mińskiej.

*

Zniszczony w czasie wojny wspaniały renesansowy zamek w Brzegu (woj. opolskie), który był rezydencją potomków królewskiego rodu — Piastów Śląskich, najdłużej panującej dynastii legnicko-brzeskiej, odzyskuje swą dawną świetność. Gotowe już jest w stanie surowym zachodnie skrzydło zamku, o którym pierwsze wzmianki pochodzą z 1235 r. Równocześnie założone zostały stropy w skrzydłach południowym i zachodnim. Roboty koncentrują się na pieczołowitej rekonstrukcji szczegółów potężnej budowli, stanowiącej jeden z najciekawszych zabytków polskiej architektury i rzeźby odrodzenia, będącej równocześnie szczególnie ważnym dokumentem polskości Ziemi Zachodnich.

Wkład, jaki Piastowie Śląscy wnieśli na przestrzeni wieków do politycznego, gospodarczego i kulturalnego rozwoju Ziemi Śląskiej, stawia ich w rzędzie szczególnie zasłużonych dla kraju. Z tego też względu zapadła decyzja powołania w zamku brzeskim Muzeum Piastów Śląskich, które ma za zadanie zgromadzić wszystkie zachowane jeszcze pamiątki po śląskich piastowcach. W 1975 r., w którym wypada trzechsetna rocznica śmierci ostatniego Piasta, czternastoletniego Jerzego Wilhelma w Muzeum zorganizowana zostanie wielka ekspozycja, obrazująca działalność Piastów i związek ziemi śląskiej z Macierzą.

Jedno z najmłodszych uzdrowisk w kraju, Solec-Zdrój, jest rozbudowywane i modernizowane. Buduje się tam nowe obiekty mieszkalne i lecznicze, rozbudowywany jest park uzdrowiska.

Zakończono już modernizację zakładu przyrodoleczniczego i przebudowę oddziału hydroterapii, dzięki czemu z urzędzeń tych korzysta obecnie więcej osób niż dawniej. Zakład ten należy do najnowocześniejszych i najpiękniejszych w kraju.

W rejonie Solca-Zdroju odwiercono nowe źródła wód leczniczych, które należą do najskuteczniejszych w Europie z uwagi na duże stężenie siarki.

Prawie każda wycieczka rozpoczyna lub kończy zwiedzanie Warszawy wizytą w Pałacu Kultury i Nauki. W 1971 r. Pałac gościł w swoich murach ponad 800 tys. turystów, tj. o około 60 tys. więcej niż w roku poprzednim.

Dużą atrakcją, i to nie tylko dla najmłodszych wycieczkowiczów, jest oglądanie

Warszawy z trzydziestego piętra. Z tarasu widać nawet najbardziej odległe rejony miasta, zwłaszcza przez zainstalowaną tam lunetę.

Państwowe zbiory sztuki na Wawelu zwiedziło w 1971 r. ponad 1300 tys. osób. Jest to więc najpopularniejsze i najczęściej odwiedzane muzeum w naszym kraju. Po krakowskim Wawelu największym uznaniem i powodzeniem cieszy się zamek w Łańcutcie, który odwiedziło 800 tys. wycieczkowiczów.

Ok. 30 tys. osób zwiedza corocznie Stocznnię Gdańską, jedyny zakład przemysłu okrętowego na Wybrzeżu Gdańskim udostępniony do zwiedzania. Obliczono, że w ciągu minionych 10 lat stocznię zwiedziło ogółem ponad 230 tys. uczestników wycieczek w grupach zorganizowanych, delegacji krajowych i zagranicznych z 22 krajów.

W stoczni istnieje Koło Przewodników Zakładowych. Jego członkowie rekrutują się spośród wysoko kwalifikowanych pracowników techniczno-inżynierskich pracowników na specjalnych kursach dla przewodników.

W gliwickim parku, w samym śródmieściu, mieści się interesująca placówka podzwrotnikowej flory. Jest to jedyna w swoim rodzaju w Polsce palmiarnia połączona z alpinarium. W palmiarni można zobaczyć 9 tys. roślin podzwrotnikowych stref klimatycznych. Wśród tych 8 tys. roślin demonstruje się m.in. 12 gatunków palm. Są wśród nich *starki*, które liczą ponad 150 lat. Są również japońskie sagowce-cyklasy, jest także 300 odmian kaktusów. Gliwicką palmiarnię odwiedza rocznie ponad 100 tys. osób.

W 1971 r. Zamek Malborski zwiedziło 360 tys. turystów. Średniowieczna twierdza krzyżacka ściąga coraz więcej turystów z kraju i zagranicy. Fosę zamkową przekroczyło ponad 60 tys. obcokrajowców reprezentujących prawie 100 narodowości. Obsługiwało ich 160 wysoko kwalifikowanych przewodników. Warownia, ze względu na swoją historię i architekturę, jest zabytkiem najwyższej rangi. Atrakcyjność jej powiększają wystawy bur-

sztynu i artystycznych wyrobów szklanych, starych zbroi i średniowiecznej broni, zabytków sztuki rzemieślniczej oraz zbiory lapidarium.

Od początku uruchomienia regularnych połączeń promowych między Swinoujściem a Ystad, promy *Skandynawia* i *Gryf* przewiozły ok. 360 tys. pasażerów i ok. 65 tys. samochodów osobowych. Oba promy cieszą się dużym powodzeniem wśród turystów skandynawskich, mają opinię dobrych przewoźników. Do kwietnia 1972 r. prom *Skandynawia* odbył 500 rejsów, zaś *Gryf* ponad 1400.

Na podstawie wyników badań historyków ustalono, że Łódź liczy obecnie 549 lat, a jej 550-lecie przypadnie w 1973 r.

W swej historii Łódź przechodziła różne koleje — od małej osady aż do burzliwego rozwoju miasta przemysłowego, zapoczątkowanego w dwudziestych latach XIX w.

Obecnie rozpoczęto przygotowania związane z 550-leciem miasta. M. in. powstaje szczegółowa kronika Łodzi upamiętniająca wydarzenia i przemiany w okresie po II wojnie światowej. Uwypukli ona przeobrażenia w strukturze przemysłowej Łodzi, w której obok tradycyjnego przemysłu włókienniczego, coraz większego znaczenia nabierają przemysł metalowy, elektromaszynowy i chemiczny.

Z okazji przypadających w 1972 r. trzech rocznic: 225-lecia urodzin i 150 rocznicy śmierci gen. Józefa Wybickiego oraz 175 rocznicy powstania naszego hymnu narodowego — zainaugurowane zostały w Gdańsku i Poznaniu uroczystości *Roku Wybickiego*.

Jednym z głównych akcentów uroczystości będzie odświeżenie wznoszonego sump-tem społecznym — pomnika twórcy polskiego hymnu narodowego w Kościerczynie. Ukaże się też monografia życia i działalności gen. J. Wybickiego.

W Poznaniu zorganizowano wystawę w salach tamtejszego Ratusza, w którym w 1791 r. Wybicki wybrany został posłem Poznania do Sejmu. Czołowe miejsce wśród eksponatów zajmuje fotokopia powstałego we Włoszech w 1797 r. rękopisu hymnu legionistów, który z biegiem lat przerodził się w hymn narodowy.

W starym, bo zaliczonym w poczet tysiącletnich miast polskich, Bieczu turysta niemal co krok spotyka się z dowodami zamierzczej przeszłości. Oprócz kamieniczek mieszczan bieckich, w grodzie, który wydał Marcina Kromera, zachowało się wiele cennych, urzekających swoim pięknem świeckich i sakralnych zabytków architektonicznych.

Już prawie wszystkie poddano niezwykle kosztownym zabiegom konserwatorskim. W tej chwili prace trwają w dwóch obiektach, a mianowicie restauruje się wchodzącą w skład zespołu obronnych obiektów XIII i XIV-wiecznego miasta Basztę Krakowską oraz — po przywróceniu dawnego blasku wieży — ratusz miejski.

W Nowym Sączu odbyły się dwudniowe obrady sejmiku, poświęconego aktywizacji kulturalnej tego regionu. Wzięli w nim udział m. in. członek Biura Politycznego KC PZPR, wicepremier Józef Tejchma oraz wiceprzewodniczący Ogólnopolskiego Komitetu FJN, prof. dr Jan Szczepański. W obradach uczestniczyli etnografowie i socjologowie z Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytetu Warszawskiego i Jagiellońskiego, działacze kulturalni, przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz władz wojewódzkich. Sejmik poprzedzony został rocznymi badaniami nad stanem i potrzebami kulturalnymi regionu. Badania te stały się podstawą do przygotowania założeń programowych aktywizacji kulturalnej Nowosądeckizny, która skupia środowiska plastyków, literatów, historyków i historyków sztuki oraz twórców ludowych. Przyjęty w czasie obrad długofalowy program działania w dziedzinie kultury przewiduje dwa zasadnicze etapy — do 1980 r. i do 2000 r.

W Dębnie Lubuskim na ziemi szczecińskiej odbyła się dwudniowa sesja naukowa na temat historycznego znaczenia zwycięskiej bitwy stoczony przez wojów Mieszka I w roku 972 pod Cedynią! W sesji uczestniczyło około 200 historyków, działaczy politycznych, oficerów i nauczycieli z całego kraju.

Podstawę dwudniowej debaty naukowców stanowiło pięć starannie opracowanych referatów.

W 1971 r. zorganizowano w ramach *Olsztyńskich Dni Folkloru* 18 wystaw

powiatowych i 2 wojewódzkie z udziałem 392 twórców ludowych i artystów amatorów, prezentujących 1738 prac. Odbył się także udany jarmark sztuki ludowej w Reszlu, który zgromadził kilkudziesięciu artystów ludowych oraz tysiące zwiedzających i kupujących. Na organizowanych w 1972 r. wystawach powiatowych i wojewódzkich planuje się eksponować rzeźbę i malarstwo, kowalstwo artystyczne, garncarstwo, hafty i tkaniny ludowe, meble ludowe, wyroby ze słomy i korzeni, wycinanki-pisanki, instrumenty ludowe, a także tradycyjne przedmioty codziennego użytku, pieczywo obrzędowe itp.

Prasa bułgarska podała ostatnio wiadomość z Rumunii, donosząc, że zespół naukowców z Instytutu Badań Problemów Europy Południowo-Wschodniej w Bukareszcie, pracujący pod kierownictwem prof. dr Emila Micu, znalazł w mieście Braszów najstarszą w Rumunii książkę napisaną w języku starobułgarskim. Okazało się, że wydrukowano ją przed 480 laty. Rumuńscy historycy są zdania, że rękopis został odbity w Krakowie przez jednego z pierwszych drukarzy, którzy wydawali książki starorumuńskie drukowane cyrylicą.

Wśród licznych cennych wydawnictw, zgromadzonych w Muzeum Regionalnym w Gluchej Puszczy (pow. mogilneński) znajduje się pokaźne dzieło o barokowym tytule, zaczynającym się od słów *Księga forteczna monarchów całego Królestwa Polskiego... Do druku podane — jak figuruje na karcie tytułowej — w roku 1737 w Krakowie, w drukarni akademickiej*. Księga ta zawiera pamiętnik słynnego szewca — pułkownika Jana Kilińskiego, dotyczący początków zamysłu do rewolucji warszawskiej w roku 1794. Przeżycia i wrażenia z tamtych dni Kiliński spisał własnoręcznie, na 4,5 kartkach i wkleił między okładkę i ostatnią stronę książki.

Jak wiadomo, Kiliński był wówczas radnym miejskim w Warszawie, a cytowane zdanie dotyczy jego reakcji na *akt związku krakowskiego sekretnie przystany do warszawskiego magistratu*. Kiliński obrazowo relacjonuje nastroje w ówczesnej Warszawie, pisze o zdręczach i przytacza ich nazwiska, obszernie przedstawia planowaną przez Igelströma rzeź Polaków.

Szkoła muzyczna w Zbąszyniu, jako jedyna w Polsce, uczy gry na rzadkich instrumentach ludowych takich, jak *dudy, kozły* czy *siesienki*. Zorganizowana tu została ponadto klasa gry na współczesnych *szalamajach*. Są to wielotonowe trąbki blaszane. Gry na szalamajach uczy się w Zbąszyniu kilkadziesiąt dziewcząt i chłopców.

W Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi otwarto interesującą wystawę, stanowiącą historyczny przegląd polskiego szkatulnictwa i budownictwa okrętowego. Ekspozycja obejmuje modele łodzi i okrętów od wczesnośredniowiecznej łodzi z Orunii pod Gdańskiem (wykopanej w 1933 r.), aż po jednostki zbudowane w polskich stocznicach w okresie powojennym. Na uwagę zasługuje model pierwszego polskiego żaglowca bojowego *Smok*, który brał udział w bitwie pod Oliwą oraz łodzi wiślanych używanych do transportu zboża.

W wyniku podpisanego w Moskwie porozumienia o współpracy naukowo-technicznej krajów członkowskich RWPG w sprawie opracowania przedsięwzięć w dziedzinie ochrony przyrody, stronie polskiej została powierzona organizacja i koordynacja prac dotyczących socjalno-ekonomicznych i organizacyjno-prawnych aspektów ochrony przyrody. W związku z tym odbyła się w Warszawie narada specjalistów z krajów RWPG.

Najstarszym wiatrakiem w Polsce jest wiatrak pamiętający czasy Jagiellonów, odnaleziony we wsi Gryzna (pow. kościański), na którego męcznicy widnieje rok 1585. Obecnie znajduje się on w skansenie nad Jeziorem Lednickim pod Gnieznem. Po zabiegach konserwatorskich odzyskał cały swój dawny blask. W Polsce jest jeszcze 867 wiatraków uznanych za zabytki, tzn. obiekty ponad stuletnie — zbudowane przed 1860 r. Największe ich skupiska przetrwały w woj. poznańskim i warszawskim. Na Górnym Śląsku znajduje się zaledwie jeden zabytkowy wiatrak we wsi Miedźna pod Pszczyną.

Polska jest jednym z nielicznych krajów Europy, w którym przetrwały liczne stare organy mające ogromną wartość dla kul-

tury. Wiele z nich to zabytki klasy zerowej. Podjęte przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków przy Ministerstwie Kultury i Sztuki prace nad inwentaryzacją zabytkowych organów dowiodły, że w Polsce zachowała się ich imponująca liczba. Już w tej chwili odnaleziono ponad 600 instrumentów, których mechanizmy nie zostały wymienione czy zmodernizowane. Skomplikowanego zadania konserwacji tych zabytkowych instrumentów muzycznych podjęły się Krakowskie Pracownie Konserwatorskie. Działalność rozpoczyna od konserwacji organów w zabytkowym kościółku w Orawce. Starymi, zabytkowymi organami interesują się historycy techniki, mechaniki, pneumatyki, akustyki, obróbki drewna i metalu, historycy sztuki, snyderze. Ostatnio w Krakowie zorganizowano specjalną konferencję naukową poświęconą ocenie stanu ochrony zabytkowych organów.

Na terenie byłego obozu w Oświęcimiu odbyło się seminarium na temat pracy pilotów i przewodników z grupami młodych turystów NRF i Berlina Zachodniego na terenach byłych obozów koncentracyjnych. W seminarium, oprócz pilotów *Juventuru*, brali udział dyrektorzy muzeów w Oświęcimiu, Sztutthofie i Majdanku, przedstawiciele PTTK i *Almaturu* oraz delegacja *Aktion Sühnezeichen* (Akcja Pokuty) z Berlina Zachodniego. Oprócz zapoznania się z założeniami dydaktycznymi, przedyskutowano szereg problemów organizacyjnych.

W Porcie Gdańskim trwają przygotowania do budowy przystani promowej, której lokalizację wyznaczono przy Nabrzeżu Ziółkowskiego. Stąd prowadzić będzie regularne połączenie promowe do Helsinek. Termin zakończenia budowy ustalono na 1 VI 1973 r. i wówczas też uruchomione zostanie to nowe połączenie z Finlandią. Zakłada się, że prom samochodowo-towarowo-pasażerski na linii fińskiej przewiezie rocznie od 18 do 22 tys. pasażerów, ok. 3200 do 4400 samochodów osobowych, od 2 do 3 tys. samochodów ciężarowych oraz od 36 do 48 tys. ton drobnicy przeważnie w kontenerach. Przewiduje się, że prom wychodzić będzie z Gdańska do Helsinek dwa lub trzy razy tygodniowo. Jednorazowo będzie mógł przewieźć 300 pasażerów i 130 samochodów osobowych.

Uruchomiono linię autobusową *Skandpolbus*, która w sezonie letnim łączyć będzie stolicę Szwecji i Polski. Trasa wiedzie przez Ystad, Świnoujście, Szczecin i Poznań. Autobus przepływa Bałtyk na

pokładzie polskich promów *Gryf* i *Skandynawia*, *Skandpolbus* kursować będzie raz w tygodniu, pokonując drogę (łącznie z morską) w 32 godz.

W Mogilnie (woj. bydgoskie) dzięki staraniom miejscowego towarzystwa kulturalnego powstaje Muzeum Regionalne. Placówka ta zostanie zlokalizowana w dobrze zachowanym średniowiecznym budynku poklasztornym. Zabytkowe wnętrze nie wymaga żadnych prac adaptacyjnych, jest wymarzone miejsce dla muzealnych ekspozycji, których w tym mieście dotychczas brak. W 1971 r. dokonano tu rewelacyjnych odkryć archeologicznych. Wykopaliska będą kontynuowane. Okazały architektonicznie budynek ma pomieścić nie tylko zbiory eksponatów historycznych i zabytków kultury regionu, ale także pracownię artystyczne twórców ludowych oraz pomieszczenia Mogileńskiego Towarzystwa Kulturalnego.

Najstarszym kościołem, do budowy którego po raz pierwszy w Polsce użyto cegły jest bazylika Św. Jadwigi w Trzebnicy ufundowana przez Henryka Brodatego. Kościół-bazylikę zbudowano w latach 1202—14. Przy okazji powstała również najstarsza cegielnia w Polsce, z której czerpano materiał na budowę kościoła. Cegielnia ta powstała w latach 1201—02, a jej ruiny zachowały się do czasów współczesnych.

Sztuka ludowa na Kielecczyźnie ma niezwykle bogatą tradycję, o czym świadczą dawne zapiski mówiące, że już we wczesnym średniowieczu wytwarzano na terenie tego regionu różne przedmioty użytkowe oraz barwne tkaniny. Tradycje produkcji wyrobów ludowych są kontynuowane w wielu rejonach województwa, m. in. w Opocznie, Piży i Bodzentynie. Wyroby ludowe wysyłane są do wielu krajów, m. in. do Anglii, Stanów Zjednoczonych i Kanady. Do eksporterów należą spółdzielnie pracy: *Gromada*, *Opocznianka*, *Precyzja*, *Twórczość* i in. Dostarczają one odbiorcom zagranicznym różne zabawki dla dzieci, m. in. lalki w strojach ludowych. Kilkadziesiąt tysięcy m² tkaniny o barwach ludowych produkuje rocznie spółdzielnia *Opocznianka* w Opocznie. Z tkanin szyje się stroje regionalne dla *Mazowsza* i innych zespołów regionalnych. Z tkaniny tej wytwarzane są także kolorowe pasiaki, narzuty i wyroby dziewiarskie.

Jednym z zabytków Koźuchowa (pow. nowosolski), jest XV-wieczna baszta, flankująca niegdyś wjazd do miasta przy Bramie Krośnieńskiej. Rotundowa baszta została pieczęlowicie odrestaurowana. Urządzono w niej miejską pracownię plastyczną i siedzibę młodzieży harcerskiej. W nieco młodszej wiekiem przybudówce basztowej znajdują pomieszczenia: 40-osobowy hotel turystyczny z kawiarnią oraz stoisko pamiątkarskie. Hotel czynny będzie przez cały rok.

Stylowej zabudowie Kamienia Półmorskiego przybył jeszcze jeden atrakcyjny obiekt. Jest nim narożna kamieniczka, odrestaurowana przez szczyńskich konserwatorów. Obiekt przekazany będzie Towarzystwu Miłośników Ziemi Kamieńskiej. W odrestaurowanej kamieniczce ma być urządzony dom pracy twórczej dla literatów, malarzy, aktorów, muzyków, architektów i dziennikarzy. Na parterze otwarta będzie kawiarnia, dla której wyposażenie zaprojektowano w stylu staropomorskim.

W 1260 r. papież Aleksander IV specjalną bullą zezwolił gdańszczanom organizować odpust na św. Dominika. Od tego czasu rokrocznie od 4 VIII organizowano odpustowe jarmarki, które z czasem przekształciły się nawet w dwutygodniowe targi o zasięgu międzynarodowym. Trwały one aż do II wojny światowej. W 1972 r. postanowiono nawiązać do tradycji. Z koncepcją wskrzeszenia jarmarków dominikańskich wystąpił *Wieczór Wybrzeża*. Propozycja ta została przyjęta przez władze miejskie Gdańska. Rzemiosło gdańskie zaprezentowało na jarmarku swój bogaty dorobek. *Cepelia* oraz inne przedsiębiorstwa prowadzące sklepy typu pamiątkarskiego sprzedawały wyroby ludowe. W czasie jarmarku wystąpiło wiele zespołów regionalnych z Gdańska i Kaszub.

Prowadzone od kilku lat w Cieplicach poszukiwania źródeł ciepłych wód zostały uwieńczone powodzeniem. Ekipy wrocławskiego przedsiębiorstwa geologicznego natrafiły na głębokości 600 m na źródła wody mineralnej o temperaturze dochodzącej do 45°. Wstępne badania laboratoryjne wykazały, że woda ta ma właściwości radocenne.

Odkrycie to pozwoli znacznie rozszerzyć zakres usług uzdrowiska w Cieplicach.

Atrakcją dla turystów przyjeżdżających do Kielc jest podziemny labirynt Kadzielni — unikalnego rezerwatu geologicznego. Labirynt składa się z 15 jaskiń, co stanowi 1/3 wszystkich znanych pieczar w Górach Świętokrzyskich. Jaskinie grupują się w tzw. *Skalce Geologów* i we wschodniej ścianie, rozmieszczone są na czterech poziomach położonych 5—10 m jeden nad drugim. Największe jaskinie *Szczelina* i *Wschodnia* mają po 100 m długości. Jaskinie na *Kadzielni* powstały na skutek silnej erozji i działania wody. Przez wiele wieków woda drażyła skały, przenikała szczelinami, tworząc urozmaicony system pieczar i korytarzy. Na *Kadzielni* — w wyrobisku dawnego kamieniołomu, nad brzegami szmaragdowego jeziora wybudowany został amfiteatr, gdzie odbywają się występy regionalnych zespołów artystycznych.

Piękne tradycje rzemiosła lutniczego kontynuuje dziś już niewiele miast, m. in. w Kieleckiem, Bydgoszczy oraz w Koszalinie, gdzie unikalny warsztat prowadzi Czesław Wroński. Jest to zakład usługowy, ale ambicją lutnika jest w przyszłości budowa własnych instrumentów o dźwięku zbliżonym do szkoły starowłoskiej.

Czesław Wroński konserwuje, przeprowadza korekty oraz zmiany uszlachetniające dźwięk instrumentów smyczkowych i szarpanych. Większość jego klientów stanowią członkowie orkiestry miejscowej filharmonii. Koszaliński lutnik (nb. jedyny na terenie województwa) naprawia skrzypce wykonane przez najznakomitszych mistrzów m. in. Nicolasa, Groblicza i Amatiego.

Badania archeologiczne wykazały, że Pińczów należy do najstarszych miast na Kielecczyźnie. Na wzgórzu zamkowym odkopano fragmenty średniowiecznego grodu obronnego, znajdując wał obronny wzniesiony z gliny i wzmocniony palami oraz ceramikę późnołużycką i wczesnolateńską. Gród obronny powstał w XI lub XII w. i w późniejszym okresie został prawdopodobnie zdobyty i spalony przez wojska nieprzyjacielskie.

Zabytkowa bazylika katedralna w Płocku będzie poddana remontowi. Ustalono program prac remontowych i konserwatorskich. Pracami objęta będzie polichromia, posągi, epitafia i inne elementy stanowiące wystrój wewnętrzny świątyni: Dach katedry zostanie pokryty blachą miedzianą, mury poddane osuszeniu.

W Lętowni w dekanacie Maków Podhalański przeprowadzany jest remont zabytkowego drewnianego kościoła wybudowanego w latach 1760—65. Obecnie przygotowywana jest zmiana polichromii. W kościele tym znajduje się wiele ciekawych zabytków m. in. rokokowe ołtarze, barokowe organy, rokokowa chrzcielnica i ambona.

Czesław Nestorowicz z Solca-Zdroju (pow. buski), obok licznych trofeów myśliwskich ma w swoim posiadaniu prawdziwe dzieło sztuki, zegar ścienny zbudowany z drzewa dębowego w kształcie leśniczówki i przyozdobiony w wyrzeźbione w drewnie akcesoria: torbę myśliwską, strzelbę skalkówkę, wizerunki bażanta, zająca i jelenia na rykowisku. Ciężarki wagi uformowano w kształt szyszki i żołędzia. Gdy zegar wybija godziny, na górze otwiera się małe okienko, z którego kuka dziewczyna ze skrzydłami. Zegar ów, pozostawiony Czesławowi Nestorowiczowi w spadku przez jego dziadka, liczy ponad 150 lat.

Województwo rzeszowskie mające blisko 630 tys. ha lasów, zajmuje trzecie miejsce w Polsce. Jednakże nadal wiele uwagi poświęca się tu dalszej rozbudowie kompleksów leśnych oraz lokalnemu zadrzewianiu terenów. Podczas obecnej wiosny, obok odnowienia ok. 1500 ha leśnych kompleksów i zalesienia 250 ha nieużytków, rozpoczęto tu realizację wielkiego programu ochrony gleb przed erozją — zakładania zielonych pasów szybko rosnących drzew i krzewów. Niezależnie od tego, przy pomocy społeczeństwa, a zwłaszcza młodzieży z ZMW rozpoczęta już została doroczna wiosenna akcja zadrzewiania, w czasie której zaszadzi się 220 tys. drzew i 237 tys. krzewów. Na ten cel szkółki leśne przygotowały już potrzebne sadzonki.

Na najdalej wysuniętym południowo-wschodnim cyplu Bieszczadów powstaje nowa wysokogórska arteria komunikacyjna. Będzie ona liczyć ponad 50 km długości, przechodząc na wysokościach ponad 1000 m np. morza. Budowa pierwszych odcinków tej, jednej z najpiękniejszych widowiskowo w Polsce i przeznaczonej głównie dla potrzeb turystyki, magistrali jest prowadzona jednocześnie z dwóch kierunków wyjściowych.

U ujścia rzeki Symsarny do Lyny, wśród zieleni i wzgórz Warmii, leży pełen uroku Lidzbark Warmiński. Miasto szczyt się posiadaniem monumentalnego zamku gotyckiego z 2 poł. XIV w. Zamek ten przez 250 lat był siedzibą biskupów warmińskich. Tutaj m. in. mieszkał i stworzył swoje najcenniejsze prace słynny poeta epoki oświecenia, Ignacy Krasicki. Wcześniej jednak, w latach 1506—12, w lidzbarskim zamku przebywał Mikołaj Kopernik. Obecnie w komnatach zamkowych znajduje się muzeum.

Niewielkie miasteczko Santok, leżące na ziemi gorzowskiej, było jednym z ważniejszych piastowskich grodów. W pobliżu Gorzowa miejscowi archeolodzy badali cmentarzysko kultury łużyckiej. Są tu także w najbliższych okolicach osady z okresu brązu i żelaza. Santockie grodzisko sięga początków VIII w. Dalsze penetracje gorzowskich okolic być może przyniosą jeszcze bardziej interesujące wyniki. Liczne na tym terenie odkrycia archeologiczne świadczą dobitnie o ciągłości osadniczej prasłowiańskich i słowiańskich plemion w rejonie dolnej Warty.

Bogate złoża soli w Wieliczce eksploatowane są od XI w. i wszystko wskazuje na to, że wydobywanie trwać będzie nawet po roku dwutysięcznym, a kopalnia doczeka swego tysiąclecia. Z jej zasobów korzystali polscy władcy i magnaci, mieszczanie i kmiecie, a korzystać będą ludzie ery kosmicznej i atomowej. Rocznie wydobywa się tu 230 tys. ton soli i 330 tys. ton solanki dla potrzeb przemysłu chemicznego.

Góra Czycibora, trzy dęby i głaz na jej szczycie, grodzisko — pozostałość dawnej

warowni słowiańskiej, a także kościół z XIII w. to pamiątki sprawiające, że Cedynia — najbardziej na zachód wysunięte miasto Polski — jest atrakcyjnym obiektem dla licznych turystów. Najsłynniejszą datą w historii miasta jest 24 VI 972 r., kiedy to Mieszko I z braćmi — Czcioborem i drugim, którego imię nie jest znane — tu właśnie, na wspomnianym wzgórzu odparli atak niemiecki na ziemię słowiańskie.

W Koszalinie mieszka i pracuje Juliusz Sienkiewicz — wnuk w prostej linii autora *Trylogii*. Jest on geografem i etnografem, a pasjonuje się szczególnie rodzimą sztuką ludową i zabytkowym budownictwem wiejskim. Jego odkrycia są niesłychanie interesujące, stanowią jeszcze jeden dowód słowiańsko-kaszubskiego rodowodu Pomorza Środkowego, które obfituje w liczne ślady staropolskich tradycji.

Według danych z końca 1971 r. w Polsce żyje 350 obywateli w wieku powyżej 100 lat. Zebrane informacje wskazują, że długowiecznością cieszą się ludzie urodzeni na wsi, niezależnie od tego, gdzie obecnie mieszkają. Na ogół wiadomo, że kobiety żyją dłużej niż mężczyźni i tę tezę potwierdza wiek stulatków: kobiety stanowią wśród nich ponad 80%.

Turyści wybierający się własnymi środkami lokomocji na Podhale, od strony Śląska, mają okazję przejazdu nową przepiękną pod względem widokowym drogą przez Przełęcz Krowiarki i Orawę. Znajduje się tam m.in. park etnograficzny z zabytkowym dworem wójtów orawskich Moniaków. W parku mieści się stacja turystyczna PTTK.

Do najciekawszych krajobrazowo części Podhala należy kraina Spiszu, rozciągająca się w południowym dorzeczu Białki. Bardzo interesująca jest wieś Frydman, w której osadnictwo datuje się od XI w. We wsi Kacwin są nigdzie indziej nie spotykane na Podhalu budowle, zwane *sypancami*.

W 1972 r. mija 125-lecie urodzin i sześćdziesiąta rocznica śmierci Bolesława Prusa. Mieszkańcy rodzinnego miasta pi-

sarza — Hrubieszowa — od kilku lat zbierają środki na pomnik twórcy *Placówki*. Z zebranych funduszy zakupiono m.in. kilkunetonową bryłę granitu na cokół pomnika. W najbliższym czasie bryłę tę sprowadzi się do Hrubieszowa z kamieniołomów w Strzegomiu (woj. wrocławskie). Twórcą pomnika będzie uczeń Dunikowskiego, artysta rzeźbiarz Z. Kaczor.

W latach międzywojennych Toruń należał do nielicznych miast Polski mających pomnik Stanisława Moniuszki. Pomnik ten został w okresie hitlerowskiej okupacji całkowicie zniszczony. Obecnie z okazji stulecia śmierci znakomitego kompozytora, toruński okręg Pomorskiego Związku Śpiewaczego, obchodzący w 1972 r. 60 lat swego istnienia, postanowił ufundować nowy pomnik twórcy *Halki* i *Straszneggo Dworu*. Inicjatywa śpiewaków Pomorza spotkała się z aprobatą mieszkańców Torunia. Dla realizacji zamierzenia powołany został komitet budowy pomnika. Pomnik edtworzony zostanie według dawnego wzoru.

W rocznicę wyzwolenia Dąbrowy Górniczej został w tym mieście odsłonięty pomnik Tadeusza Kościuszki. Zastąpił on pomnik zniszczony podczas okupacji. Odlew popiersia Kościuszki według projektu A. Dyrdy został wykonany przez hutników z Dąbrowy Górniczej, w hucie im. Feliksa Dzierżyńskiego.

W dziesiątą rocznicę śmierci Władysława Broniewskiego przewodniczący Rady Państwa, Henryk Jabłoński dokonał odsłonięcia pomnika w Płocku, w rodzinnym mieście autora wierszy i poematów o życiu i walce klasy robotniczej. Jest to pierwszy pomnik wzniesiony współczesnemu polskiemu poecie — dar klasy robotniczej Śląska i Zagłębia.

W uroczystości odsłonięcia pomnika, oprócz przedstawicieli władz partyjnych i rządowych, wzięła udział także żona poety.

W swym przemówieniu w czasie uroczystości Henryk Jabłoński powiedział m.in. *...I jeśli by nawet mówić o testamentie wielkiego syna mazowieckiej ziemi sprówadza się on do jednego: czytać jego poezję, a ona sama przemówi i uszlachetni nas, rozświetli duszę, przepoi ją radością*

walki o świat, w którym słowo człowiek, rzeczywiście, zawsze i wszędzie brzmieć będzie dumnie.

*

W Grudziądzu, drugim obok Torunia mieście o tradycjach kopernikowskich w woj. bydgoskim, stanie okazały pomnik wielkiego astronoma. Pomnik wznosić się będzie w centrum nadwiślańskiego grodu. Pomnik jest dziełem artysty rzeźbiarza H. Rasmusa.

*

Został już rozstrzygnięty konkurs na pomnik Matki-Polki, mający być holdem dla kobiet śląskich za ich udział w walce o społeczne i narodowe wyzwolenie Śląska. Zamiast tradycyjnej rzeźby będzie to kompleks budynków zespołu opieki nad małym dzieckiem. Znajdą się w nim pomieszczenia dla rekreacji dzieci, szkoła matek oraz gabinety lekarskie. Ośrodek zbudowany zostanie w czynnie społecznym.

Nagrodzony projekt opracował Jerzy Gurowski z Opola.

*

W Lublińcu odbyła się uroczysta sesja Miejskiej i Powiatowej Rady Narodowej z okazji siedemsetlecia założenia miasta. Uczestniczył w niej przewodniczący Prezydium WRN w Katowicach, Jerzy Ziętek. Lubliniec powiatowe miasto w woj. katowickim założony został w 1272 r. przez księcia Władysława Opolskiego. W połowie XVIII w. miasto dostało się pod panowanie pruskie. Szczególnie zasługi w dziedzinie uświadamiania narodowego i szerzenia polskości położył mieszkający wówczas w tym mieście poeta i publicysta K. Damrot. Miasto oraz okalające je lasy stanowiły teren walk w czasie I i II powstania śląskiego.

*

W podwarszawskim Komorowie odbyła się uroczystość nadania nowo wybudowanej szkole podstawowej imienia Marii Dąbrowskiej. Na uroczystość przybyła rodzina wielkiej pisarki, jej przyjaciele, przedstawiciele władz miejscowych i szkolnych. Fakt nadania szkole imienia wielkiej pisarki był szczególnie serdecznie przyjęty przez mieszkańców Komorowa. Maria Dąbrowska spędziła tu ostatnie lata swego życia

i komorowanie często widywali ją, gdy wychodziła na spacer. Dom, w którym mieszkała, zgodnie z jej życzeniem został zamieniony na Bibliotekę Publiczną imienia autorki *Nocy i dni*.

*

Zory — niewielkie, znane z gospodarności miasteczko (woj. katowickie) przygotowuje się do uroczystości siedemsetlecia nadania praw miejskich. Główne imprezy z tej okazji odbędą się na początku czerwca 1972 r. Zbiegną się one z pięćdziesięcioleciem miejscowego Liceum im. Karola Miarki. Z okazji jubileuszu odbędzie się szereg imprez, festynów, zlotów, wystaw itp. Miasteczko, poważnie zniszczone w czasie styczniowej ofensywy w 1945 r., a obecnie całkowicie już odbudowane — otrzyma nowe elewacje szeregu zabytkowych kamieniczek, nowe nawierzchnie i oświetlenie. Z okazji tych uroczystości odbędzie się wiele imprez, festynów, zlotów, wystaw itp.

*

Miasto Warka obchodziło 650-lecie swego istnienia. Miasto, wywodzące się ze starej osady nad Pilicą jest obecnie rozwijającym się ośrodkiem przemysłowym.

Kulminacyjnym punktem wareckich uroczystości było przekazanie do użytku nowego stadionu zbudowanego w czynnie społecznym przez załogi zakładów pracy i mieszkańców miasta. Odbyły się liczne imprezy sportowe, turystyczne, kulturalne połączone z prezentacją osiągnięć miasta i regionu.

W czasie obchodów odbyła się również sesja popularnonaukowa poświęcona historii Warki.

*

W Gdańsku zostanie oddany do użytku nowy interesujący obiekt turystyczny. Zgodnie z decyzją władz miejskich na ten cel zaadaptowany zostanie zespół 13 pięknych kamieniczek, położonych w centrum zabytkowego głównego miasta przy Długim Targu.

Hotel ten dysponować będzie ok. 120 miejscami w pokojach dwuosobowych oraz w apartamentach; znajdują się tu kawiarnie, bar, winiarnia, klub i placówki handlowe.

Obecnie sporządzany jest projekt adaptacji kamieniczek, jako że wewnątrz hotelu musi być dostosowane do szczególnego

charakteru architektury zewnętrznej. Hotel przy drodze królewskiej pierwszych gości przyjmie prawdopodobnie za dwa lata. Nieco później na jego zapleczu powstają mają podziemne garaże dla 200 samochodów. Projektuje się wyciągi do odprowadzania spalin, aby uniknąć uciążliwego zanieczyszczenia powietrza w najbliższym sąsiedztwie.

Zamek w Krasieczynie k. Przemysła zalicza się do grupy najcenniejszych zabytków naszej architektury. Zbudowany został na przełomie XVI i XVII w. przez rodzinę Krasickich — w stylu polskiego renesansu. Mimo licznych pożarów i zniszczeń — zamek w Krasieczynie zachował się do naszych czasów bez większych zmian od XVII w. Otacza go stary park o powierzchni 20 ha.

Do niedawna użytkownikiem zamku krasieczyńskiego było Technikum Leśne. Obecnie Prezydium WRN w Rzeszowie przekazało go w administrację Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemysłu, za przeznaczeniem na cele muzealne i turystyczne.

Zamek będzie poddawany stałym zabiegom konserwacyjno-remontowym prowadzonym przez Pracownię Konserwacji Zabytków. Po adaptacji przewiduje się uruchomienie bazy noclegowo-gastronomicznej dla turystów w części zamku wyłączzonej z użytkowania muzealnego.

Złotym jabłkiem XVII w. nazywane są zbiory monet znajdujących się w posiadaniu Muzeum Lubelskiego. Jest to najbogatszy zbiór monet miedzianych w Polsce. W zbiorach tego Muzeum znajdują się 24 skarby. Np. skarb monet znaleziony w Łomazach (pow. białopodlaski) składa się z ponad 2140 monet, a skarb z Trzeńca z 1710 monet XVII-wiecznych. Ostatnio zbiory numizmatyczne powiększyły się o skarb znaleziony w pow. chełmskim. Składa się on z ponad 1000 monet z czasów Zygmunta III Wazy.

Muzeum Ziemi wzbogaciło się o wielki głaz narzutowy pochodzenia lodowcowego, odkryty przy drażeniu wykopu pod fundamenty hotelu orbisowskiego u zbiegu ul. Marszałkowskiej i Al. Jerozolimskich. Ekipa *Mostostalu* przetransportowała ten głaz — śródmiejskimi ulicami na Al. na Skarpie, gdzie

mieści się Muzeum. Głaz, największy z znalezionych dotąd w Warszawie, ma 8,4 m obwodu a waży, według oceny specjalistów, co najmniej 15 ton.

Staraniem wychowawców, rodziców i młodzieży przy dużej ośmioklasowej szkole podstawowej we wsi Kosina (pow. łańcucki) powstała regionalna izba pamiątek. Wychowankowie szkoły, a także mieszkańcy Kosiny przekazali i nadal ofiarowują na rzecz tego wiejskiego muzeum rozmaite eksponaty, związane z dziejami wsi i jej folkloru. Liczna kolekcja zdjęć i innych materiałów przypomina udział mieszkańców Kosiny w II wojnie światowej. Żołnierskie mundury, dokumenty, pamiątki, poświęcone udziałowi kosinian w walkach z hitlerowskim okupantem często są wykorzystywane jako pomoc w lekcjach wychowania obywatelskiego. Z wielu zagród przekazano izbie pamiątek stare narzędzia do pracy na roli, w gospodarstwie, a także kolekcję starych zegarów, zbiór żelazek itp. Turystom, docierającym tu z Łańcuta, kierownictwo szkoły chętnie umożliwia oglądanie szkolnych zbiorów muzealnych.

10 II 1972 r. przybył do Gdyni z chilijskiego portu Valparaiso statek m/s *Zeromski*, na którym powrócił do kraju prochy bohaterskiego obrońcy Modlina we wrześniu 1939 r. gen. bryg. Stanisława Małachowskiego. Zgodnie z wolą Zmarłego prochy Jego zostały złożone w grobie na Cmentarzu Wojskowym w Warszawie.

W czasie długiej kariery wojskowej gen. St. Małachowski zajmował odpowiedzialne stanowisko sztabowe. W latach 1927—34 był dowódcą Okręgu Korpusu w Łodzi. We wrześniu 1939 r. został mianowany dowódcą obrony Modlina. Od 12 IX przekazał on dowództwo nad wojskami w rejonie Modlina gen. Thomee, a sam objął dowodzenie nad częścią 8 dywizji piechoty w warownym obszarze Modlina. Żaloga Modlina stawiała Niemcom bohaterski opór w rejonie Zakroczyimia, Modlina i Nowego Dworu. Po zakończeniu działań wojennych gen. St. Małachowski przedostał się do Francji, gdzie przebywał do 1947 r. Ostatnie lata życia spędził w Chile. Mimo podeszłego wieku brał czynny udział w życiu społecznym tamtejszej Polonii, wśród której zdobył wielki autorytet i poważanie. Zmarł 2 XI 1971 r. w wieku 79 lat.

Uroczyste pożegnanie prochów gen. St. Małachowskiego, które zostały przywiezione na m/s *Zeromski*, odbyło się na nabrzeżu portowym Valparaiso w obecności syna Zmarłego, znanego malarza chilijskiego p. Raula Małachowskiego oraz licznie przy-

byłej Polonii. W uroczystości wziął także udział ambasador PRL w Chile — E. Noworyta, na którego ręce syn generała złożył serdeczne podziękowanie narodowi polskiemu za spełnienie ostatniej woli Zmarłego.